

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Jaroslav Dvořák

**Adjudikace jako způsob řešení sporů
v mezinárodních výstavbových projektech**

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Lukáš Klee, LL.M., Ph.D., MBA

Katedra obchodního práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 9.11.2022

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracoval/a samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 208 594 znaků včetně mezer.

Jaroslav Dvořák

V Praze dne 9.11.2022

Dovoluji si na tomto místě poděkovat panu JUDr. Lukáši Klee, MBA, LL.M., Ph.D. za užitečné rady a ochotu při vedení této práce. Velké poděkování také náleží mé rodině, přátelům a kolegům z advokátní kanceláře za soustavnou podporu při studiu na právnické fakultě.

Obsah

Úvod.....	1
1. Mezinárodní výstavbový projekt	4
1.1 Výstavbový projekt.....	4
1.1.1 Nebezpečí a riziko ve výstavbovém projektu	5
1.1.2 Účastníci výstavbového projektu	6
1.1.3 Typické smluvní vztahy ve výstavbovém projektu, standardizované smluvní podmínky	8
1.1.4 Smluvní podmínky FIDIC.....	9
1.1.5 Smluvní podmínky NEC	11
1.2 Mezinárodní aspekty výstavbového projektu	12
1.2.1 Globalizace stavebnictví, formy zahraničního podnikání a kooperace.....	13
1.2.2 Mezinárodní prvky ve výstavbovém projektu.....	15
1.2.3 Volba práva upravujícího smluvní vztahy výstavbového projektu.....	16
2. Adjudikace	19
2.1 Obecné vymezení adjudikace	19
2.1.1 Pojem adjudikace	19
2.1.2 Vymezení adjudikace a její základní východiska.....	21
2.1.3 Historie adjudikace.....	22
2.2 Smluvní využití adjudikace na základě smluvních vzorů FIDIC	23
2.2.1 Úprava procesu řešení sporů v rámci smluvních vzorů FIDIC (First Edition, 1999) .	24
2.2.2 Odlišnosti procesu řešení sporů dle smluvních vzorů FIDIC (Second Edition, 2017)	28
2.2.3 Rada pro předcházení sporů/adjudikaci	30
2.2.4 Povaha rozhodnutí DAB	33
2.2.5 Smluvní adjudikace v kontextu českého práva	36
2.3 Zákonná úprava adjudikace v zahraničí	40
2.3.1 Velká Británie	40
2.3.2 Úprava zákonné adjudikace v dalších státech	43
3. Mediace a rozhodčí řízení	45
3.1 Mediace	45
3.1.1 Obecná charakteristika mediace a její druhy.....	45
3.1.2 Zákonný rámec mediace.....	49
3.1.3 Mezinárodní obchodní mediace	51
3.2 Rozhodčí řízení.....	55
3.2.1 Znaky rozhodčího řízení a jeho druhy.....	56

3.2.2	Arbitrabilita a rozhodčí smlouva.....	59
3.2.3	Volba místa konání rozhodčího řízení	60
4.	Srovnání vybraných aspektů adjudikace a dalších metod řešení sporů	62
4.1	Časové náklady.....	62
4.2	Finanční náklady.....	64
4.3	Povaha a vynutitelnost výstupu	66
	Závěr.....	70
	Seznam zkratk	75
	Seznam použitých zdrojů	77
	Abstrakt	84
	Abstract	85

Úvod

Výstavbový projekt je unikátním procesem, jehož výsledkem je hmotné dílo (stavba). Hlavní úlohou stavebnictví, jakožto jednoho z nejdůležitějších specializovaných hospodářských odvětví, je zejména provádění (realizace) staveb za účelem naplnění potřeb člověka a společnosti. Lze konstatovat, že náročnost a komplexita výstavbových projektů má v průběhu historie stoupající tendenci; jmenovat můžeme např. pyramidy v Gíze, Velkou čínskou zeď, gotické katedrály, gigantické vodní přehrady či mnoha set metrové mrakodrapy. Zvláště náročnou disciplínu stavebnictví pak představují dodávky technologických celků, jako jsou elektrárny, továrny a výrobní závody. V takových případech nejde již jen o dodávku stavebních prací a materiálu, ale zároveň i komplikovaných technologií, které musí dohromady ve formě realizovaného díla splňovat náročné funkční parametry stanovené investorem takového výstavbového projektu.

Ve výstavbových projektech velkého rozsahu, popř. takových, které vyžadují implementaci speciálních technologií, bývá velice často nezbytné zapojení zahraničního stavebního podnikatele či výrobce takové technologie (jako příklad lze uvést jaderné elektrárny). V takovém případě se projektové řízení a smluvní vztahy účastníků ještě více komplikují v důsledku přítomnosti takového cizího, mezinárodního prvku; tehdy pak hovoříme o mezinárodním výstavbovém projektu.

V důsledku této vzrůstající komplexity a náročnosti výstavby se zvyšuje komplikovanost smluvních vztahů mezi účastníky zapojenými do výstavbového projektu i míra nebezpečí asociovaného s realizací díla. Příkladem můžeme uvést, že nejčastější nebezpečí, které ohrožují hladký průběh výstavbového projektu, jsou chyby v projektové dokumentaci, prodlení s vydáním veřejnoprávních povolení, skryté fyzické podmínky staveniště, sociální nepokoje, přírodní katastrofy, omezení či přerušování výroby v důsledku nařízené karantény, razantní navýšení ceny stavebních materiálů, výpadky financování či laxní přístup k důslednému dodržování uzavřené smlouvy. Nejsou-li tato nebezpečí a z nich vyplývající rizika pro výstavbový projekt dostatečně smluvně ošetřena a alokována straně, která na ně dokáže nejlépe reagovat, hrozí riziko vzniku konfliktu ohledně toho, která ze stran nese za toto riziko odpovědnost a z toho vyplývající následky.

Zároveň je nutné brát v potaz, že účastníci výstavbového projektu (investoři, zhotovitelé, subdodavatelé, regulátoři a další) mívají zpravidla odlišné zájmy, které mohou být navzájem protichůdné. Hlavní prioritou racionálního investora je převzetí co nejvíce kvalitně provedeného

díla za nejnížší možnou cenu. Oproti tomu stojí pochopitelný zájem zhotovitele vybudovat dílo s co nejnížšími náklady za účelem maximalizace jeho zisku.

S ohledem na tyto skutečnosti bohužel platí, že spory ve stavebnictví představují spíše pravidlo, nežli výjimku. Mezi nejčastější spory ve výstavbových projektech patří především:

- spory ohledně ceny díla;
- problematika “víceprací“;
- vady díla a s tím spojené nároky investora;
- nedodržování časového harmonogramu výstavby a prodlení s dokončením díla;
- pochybení při předání díla.¹

Zároveň platí, že pravděpodobnost a hodnota sporu se odvíjí od rozsahu výstavbového projektu. Čím rozsáhlejší výstavbový projekt je, tím je větší pravděpodobnost vzniku sporů v důsledku vyšší míry nejistoty, neurčitostí a realizovaných rizik. Dojde-li během výstavbového projektu ke vzniku sporu, je v zájmu obou stran (a hlavně projektu samotného), aby byl účinně, rychle, odborně a za co nejnížších nákladů spravedlivě vyřešen. Kritérium odbornosti je pak klíčové, neboť celá řada sporů může pramenit z komplikovaných a laikovi nesrozumitelných technologických postupů. V případě zahájení soudního řízení budou soudy zpravidla postrádat odbornost ohledně těchto skutkových otázek, která bude v praxi nahrazována posudky znalců a výslechy svědků. Nebude přitom výjimkou, že se takové soudní řízení může protáhnout na několik let v důsledku dlouhodobě nadměrné zátěže soudního systému, zatímco budou stranám sporu v mezichase vznikat pouze další náklady na právní zastoupení. Ani rozhodčí řízení, oblíbené zejména v oblasti mezinárodních obchodních sporů, nepředstavuje v důsledku svých enormních nákladů a rostoucí zátěže stálých rozhodčích soudů uspokojivé řešení.

Relativně nová metoda, která splňuje všechny výše zmíněné atributy a která se stále více uplatňuje v zahraniční dobré praxi, je tzv. adjudikace, která je založena na odbornosti adjudikátorů, tedy expertů v daném oboru pověřených řešením sporu prostřednictvím tzv. rad pro řešení sporů (dispute board). Jedním ze zásadních benefitů z hlediska řešení sporů pomocí této metody je zapojení rady pro řešení sporů, popř. samostatného adjudikátora, do výstavbového projektu od samého počátku. Je-li rada pro řešení sporů jmenována jako stálý orgán, má možnost se s výstavbovým projektem podrobně seznámit na základě pravidelných návštěv staveniště a setkání s objednatelem a zhotovitelem. Díky tomu jsou členové rady perfektně obeznámeni s postupem prací a v případě vzniku sporu jsou schopni rychle a účinně zasáhnout a napomoci stranám ke kompromisnímu řešení, popř. v případě potřeby spor alespoň mezitímně závazně

¹ ČERNOHLÁVEK, J.; DOUBRAVA, P. *Právní spory ve stavebnictví*. 2. aktualizované vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2019, 355 s. ISBN 978-80-7380-784-9. S. 290–292.

rozhodnout. Jak uvádí Chern, přední britský odborník na právní spory ve stavebnictví, ze statistik vyplývá, že v případě zapojení funkční rady pro řešení sporů do výstavbového projektu je 99 % všech předložených sporů vyřešeno do 90 dnů s náklady okolo 2 % hodnoty sporu.²

Vzhledem k faktu, že volba způsobu řešení potenciálních sporů, které mohou u mezinárodního výstavbového projektu nastat, bývá obvykle subjekty smluvního vztahu učiněna již předem v rámci sjednané smlouvy, je velice důležité znát klady a zápory (a z toho plynoucí následky) jednotlivých metod řešení. Cílem této práce je tedy nejen odhalení výhod a nevýhod adjudikace ve vztahu k ostatním, více tradičním způsobům řešení sporů z mezinárodních výstavbových projektů, kterými jsou zejména mediace a arbitráž, ale zároveň i bližší představení této metody. Za tímto účelem budou v rámci této práce tyto metody představeny a následně podrobeny porovnání z hlediska klíčových kritérií důležitých pro smluvní strany mezinárodních výstavbových projektů. Pro lepší pochopení kontextu bude v první části nejprve vysvětlen pojem výstavbového projektu a vymezen okruh okolností, za kterých nabývá výstavbový projekt mezinárodní rozměr.

Adjudikace je v českém právním prostředí doposud nepříliš často využívaným prostředkem, který vůči ostatním obvyklým alternativám soudního řízení vykazuje řadu pozitiv z hlediska finančních nákladů a časového zatížení. Při našem zkoumání se na adjudikaci zaměříme z pohledu mezinárodních výstavbových projektů, pro které je adjudikace zvláště vhodným prostředkem řešení sporů, nicméně valnou většinu poznatků a závěrů zde učiněných lze vztáhnout i k výstavbovým projektům čistě národním.

² CHERN, C. The Dispute Board Federation and the Role of Dispute Boards in Construction – Benefits without Burden. *Revista del Club Español del Arbitraje*. Volume 2010, Issue 9. ISSN 1888-4377. S. 5.

1. Mezinárodní výstavbový projekt

Ke správnému uchopení významu pojmu mezinárodního výstavbového projektu je nezbytné jej nejprve rozdělit na dva prvky. Nejdříve je tedy nezbytné vymezit samostatný pojem výstavbového projektu a popsat jeho elementární znaky, okruh účastníků výstavbového projektu a jejich úlohy, jednotlivé metody dodávky a na ně navazující způsob správy zakázky výstavbového projektu. V neposlední řadě je pro naše účely potřeba uvést, jaká nebezpečí a z nich vyplývající rizika ve výstavbových projektech vznikají, neboť lze předpokládat, že právě tato nebezpečí a rizika mohou být jednou z nejčastějších příčin vzniku sporů ve výstavbovém projektu. Následně bude zapotřebí odvrátit pozornost ke druhé části pojmu mezinárodního výstavbového projektu, tedy vymezení okruhu okolností, za kterých se výstavbový projekt stane subjektem norem mezinárodního práva soukromého, resp. výčtu situací, které zavdají vzniku tzv. cizího, mezinárodního prvku.³

1.1 Výstavbový projekt

Pro začátek je třeba uvést, že legální definice pojmu výstavbový projekt v českém právním řádu zcela absentuje a je ponechána na odborné literatuře. Přístup dále uvedených autorů k odborné definici pojmu výstavbový projekt je poměrně konstantní a neliší se v podstatném ohledu. Tichý definuje výstavbový projekt jako „[...] časově a prostorově vymezený souhrn činností, navzájem propojených, [...] směřujících k převodu finančního kapitálu (peněz nebo jiných finančních prostředků) na hmotný kapitál (stavbu).“⁴ Obdobnou definici přináší Prostějovská.⁵ Klee ve vztahu k vymezení pojmu výstavbového projektu podotýká, že výstavbový projekt je spíše souhrnem procesů, resp. jejich unikátní konfigurací, se složitě předvídatelnými dopady jednotlivých nebezpečí.⁶

Syntézou výše uvedených definic můžeme dojít k závěru, že výstavbový projekt představuje časově a místně vymezený, vzájemně propojený soubor procesů zahájený za účelem transformace finančního kapitálu ve hmotný kapitál (stavbu), který se vyznačuje jedinečnými

³ Zde je třeba upřesnit, že samotná přítomnost mezinárodního prvku v právním vztahu ještě nutně neznamená, že se jedná o vztah s mezinárodním prvkem; viz pojednání o relevanci mezinárodního prvku v podkapitole 1.2.2.

⁴ TICHÝ, M. *Projekty a zakázky ve výstavbě*. Vyd. 1. V Praze: C.H. Beck, 2008. 342 s. ISBN 978-80-7400-009-6. S. 1 (TICHÝ, *Projekty a zakázky ve výstavbě*).

⁵ Prostějovská definuje výstavbový projekt jako „[...] komplexní, jedinečný proces přeměny investičního záměru v provozuschopnou stavbu, která je prostředkem k dosažení finálního cíle projektu. Výstavbový projekt je úloha, která je charakterizována jedinečností podmínek, např. časem, náklady, jakostí, vztahem ke svým cílům, prostředím se zvýšeným rizikem, změnami a specifickou organizací.“ Viz PROSTĚJOVSKÁ, Z. a kol. *Management výstavbových projektů*. Vyd. 1. V Praze: České vysoké učení technické, 2008. 200 s. ISBN 978-80-01-04142-0. S. 29.

⁶ KLEE, L. *Stavební smluvní právo*. Vydání první. Praha: Wolters Kluwer, 2015. 504 s. ISBN 978-80-7478-804-8. S. 25–26 (KLEE, *Stavební smluvní právo*).

vnějšími podmínkami a zvýšenou mírou nebezpečí a rizik.⁷ Právě zvýšená míra předvídatelných i nepředvídatelných nebezpečí a rizik je jedním z klíčových znaků každého výstavbového projektu.

1.1.1 Nebezpečí a riziko ve výstavbovém projektu

Nejčastější nebezpečí ohrožující hladký průběh výstavbového projektu lze podle Tichého rozdělit do tří kategorií podle jejich původu.⁸ Nebezpečí výstavbového projektu mohou mít svůj původ v externích faktorech, spočívajících zejména ve vnějších, omezeně kontrolovatelných ekonomických, sociálních a přírodních podmínkách (např. poruchy cash flow, zvýšená fluktuace kurzů měn, státem nařízená karanténa, sociální nepokoje, přírodní katastrofy) a dále ve faktorech interních, narušujících výstavbový projekt zevnitř (např. nevhodný způsob projektového řízení, nedodržování smlouvy a lhůt v ní obsažených, spory se správními orgány a ekologickými iniciativami). Třetí kategorií je tzv. smíšený původ, tedy situace, kdy projektový management nevhodně reaguje na hrozící externí nebezpečí, popř. nereaguje vůbec. Jaeger a Hök jako další častá nebezpečí pro výstavbový projekt uvádějí mimo jiné též chyby v projektové dokumentaci, potíže s odkupem pozemků (zejména u veřejných zakázek), zajištění staveniště a jeho skryté fyzické podmínky, skryté vady díla a možnost jejich následné nápravy, popř. změny politických preferencí (a s tím související výpadek financování výstavbového projektu, který je veřejnou zakázkou).⁹ Vyčerpávající přehled možných nebezpečí a navazujících rizik, rozdělený chronologicky dle fází výstavbového projektu přináší též Bunni.¹⁰

Co se týče již zmíněného členění rizik na předvídatelné a nepředvídatelné, standardizované smluvní podmínky FIDIC, o kterých bude pojednáno dále¹¹, definují nepředvídatelné jako to, co není rozumně předvídatelné zkušeným zhotovitelem do data pro předložení nabídky.¹² V komentáři ke smluvním vzorům FIDIC (*The FIDIC Contracts Guide*) je blíže specifikováno, že má-li být událost představující nebezpečí považována za nepředvídatelnou, je třeba porovnat statistický výskyt takovéto události s dobou pro dokončení díla. K tomu uvádí příklad, kdy událost, která se průměrně vyskytne jednou za šest let, musí být zhotovitelem předvídána, pokud je doba

⁷ Klee definuje riziko jako pravděpodobnou hodnotou škody, která by vznikla při realizaci nebezpečí. Viz KLEE, *Stavební smluvní právo*, s. 40.

⁸ TICHÝ, *Projekty a zakázky ve výstavbě*, s. 246.

⁹ JAEGER, A. V.; HÖK, G. S. *FIDIC – A Guide for practioners*. Berlin: Springer Verlag, 2010. 443 s. ISBN 978-3-642-02100-8. S. 335–336 (JAEGER, HÖK, *FIDIC – A Guide for practioners*).

¹⁰ BUNNI, N. *Risks and insurance in construction*. Second edition. London: Spon Press, 2003. 484 s. ISBN 0-203-78478-2. S. 50–126.

¹¹ Viz podkapitola 1.1.4.

¹² Shodnou definici obsahují CONS (Red Book) i P&DB (Yellow Book) v podčlánku 1.1.6.8.

pro dokončení díla tříletá. Oproti tomu událost, která se vyskytne jednou za deset let, lze považovat za nepředvídatelnou.¹³

Je zřejmé, že rizikům se ve výstavbovém projektu vyhnout nelze a vzhledem k jejich možným dopadům na výstavbový projekt je nelze ignorovat. Jako nejúčinnější způsob ošetření nepojistitelných rizik se jeví jejich správné přidělení jednotlivým účastníkům výstavbového projektu ve smlouvě, společně s jejich co nejpřesnější identifikací a vymezením. Správně nastavená smlouva by měla konkrétní riziko alokovat té straně, která jej dokáže nejlépe ovládat.¹⁴ Standardizované smluvní podmínky, o kterých bude pojednáno dále, obsahují kromě účelně alokovaných rizik též povinnost smluvních stran se navzájem upozorňovat na události, které mohou mít vliv na cenu, kvalitu a termín dokončení díla.¹⁵

1.1.2 Účastníci výstavbového projektu

Kvalitní komunikace a úzká spolupráce účastníků výstavbového projektu je společně s praxí prověřenou smlouvou základním kamenem úspěšného výstavbového projektu. Účastníky výstavbového projektu můžeme rozčlenit do pěti základních skupin přímých účastníků¹⁶, z nichž každá skupina sleduje své vlastní zájmy. První skupinu tvoří stavební podnikatelé, v praxi označovaní též jako zhotovitelé či dodavatelé. Historicky hlavní úlohou stavebních podnikatelů bylo vlastní provádění stavebních a montážních prací, nicméně řada větších stavebních podnikatelů se začala orientovat též na tzv. generální dodavatelství, tedy takový typ podnikání, kdy generální dodavatel vysoutěží stavební zakázku a určitou část této zakázky (příp. celou) pak za úplatu přenechá svým subdodavatelům. Stavební podnikatel poté jako generální dodavatel zajišťuje celkovou koordinaci dodavatelského řetězce. Druhou skupinu účastníků výstavbového představují projektanti, jejichž úkolem je zpracování projektové dokumentace. Zpracováním projektové dokumentace však role projektantů nekončí, neboť na výstavbovém projektu nadále obvykle participují jako konzultanti či autorský dozor, popřípadě mohou být pověřeni řízením samotného projektu. Další skupinou jsou regulátoři, jejichž cílem je zejména dozor nad dodržováním veřejnoprávních pravidel (týkajících se např. územního plánování, územního a stavebního řízení, bezpečnosti stavby, ochrana přírody, procesu zadávání veřejných zakázek) ze stran ostatních účastníků výstavbového projektu. Předposlední skupinu tvoří zákazníci, které lze podle původu jejich zdrojů rozdělit na veřejné a soukromé. Zákazníci bývají v praxi označováni

¹³ FIDIC. *The FIDIC Contracts Guide*. First Edition. Lausanne, 2000. 353 s. ISBN 0-203-78478-2. S. 274–275 (FIDIC, *The FIDIC Contracts Guide*).

¹⁴ KLEE, *Stavební smluvní právo*, s. 364.

¹⁵ Tamtéž, s. 43.

¹⁶ MURDOCH, J.; HUGHES, W. *Construction Contracts: Law and Management*. Taylor & Francis e-library, 2001. ISBN 0-203-18498-X. S. 2–5.

jako objednatelé či investoři. Do páté a početně nejširší skupiny spadají všichni uživatelé dokončené stavby.

Skupinu nepřímých účastníků výstavbového projektu tvoří financující instituce, dotující subjekty, pojišťovny a zajišťovny.¹⁷ Všichni takto vymezení účastníci výstavbového projektu mezi sebou uzavírají mnoho smluvních vztahů s různorodým obsahem, jejichž souhrn tvoří smluvní vztahy výstavbového projektu.

Klíčovou roli při samotné realizaci výstavbového projektu dále představuje z hlediska správy této zakázky tzv. správce stavby. Cílem zapojení správce stavby do výstavbového projektu je snaha o vyrovnání asymetrie schopností personálu objednatele a personálu zhotovitele, který má při realizaci výstavby zpravidla širší technické a manažerské dovednosti.¹⁸ Právě za tímto účelem najímá objednatel správce stavby (obvykle profesionálního konzultačního inženýra nebo projektanta, resp. jejich tým), jehož úkolem je administrace zakázky v pozici zástupce objednatele; z tohoto důvodu není správce stavby považován za samostatného účastníka výstavbového projektu. Z této pozice je pak správce stavby oprávněn udílet zhotoviteli pokyny ohledně realizace díla, schvalovat projektovou dokumentaci či vydávat různá potvrzení (o průběžných platbách, o převzetí díla, o splnění smlouvy apod.). Dále pak především dohlíží a monitoruje postup prací z hlediska plnění časového harmonogramu, kvality provedení díla a kontroly nákladů výstavbového projektu. Rozsah práv a povinností správce stavby pak zejména vyplývá ze smlouvy o dílo uzavřené mezi objednatelem a zhotovitelem a smlouvy o poskytování služeb uzavřené mezi správcem stavby a objednatelem.

Role správce stavby však obnáší i druhou rovinu, která jej staví do pozice neutrální třetí strany mezi objednatele a zhotovitele, a to především tehdy, kdy je zapotřebí zachovat spravedlivou rovnováhu mezi těmito stranami za účelem prevence vzniku sporu. V případě, kdy zhotovitel vznese vůči objednateli nárok (tzv. claim) na dodatečnou platbu¹⁹ nebo čas²⁰, se správce stavby nejprve snaží o zprostředkování dohody mezi stranami. Teprve v případě neúspěchu o dosažení takového smírného řešení je povinen ve věci claimu autoritativně a spravedlivě

¹⁷ KLEE, *Stavební smluvní právo*, s. 26–28.

¹⁸ Tamtéž, s. 28.

¹⁹ Tedy takovou platbou, která nebyla původně smluvně předvídána. Může se např. jednat o navýšení ceny díla v důsledku nepředvídaných fyzických podmínek staveniště či zvýšení cen stavebních materiálů. Ze strany objednatele se může např. jednat o nárok na slevu z ceny díla v důsledku jeho vad.

²⁰ Požadavek na prodloužení smluvně sjednané doby pro realizaci díla, který může vzniknout např. v důsledku pokynů objednatele na provedení změn díla v průběhu výstavbového projektu. Objednatel naopak může požadovat prodloužení záruční doby, a to např. v návaznosti na použití jiných materiálů nebo technologií, než které byly mezi objednatelem a zhotovitelem původně sjednány.

rozhodnout a určit, zdali takový nárok schválí nebo zamítne. Při takovém určení je vázán pouze uzavřenou smlouvou a rozhodným právem.

1.1.3 Typické smluvní vztahy ve výstavbovém projektu, standardizované smluvní podmínky

Závazky mezi výše zmíněnými účastníky vznikají na základě celé řady smluv, z nichž jako nejtypičtější lze označit smlouvu o dílo. Smlouva o dílo, uzavřená mezi zákazníkem (objednatelem) a stavebním podnikatelem (zhotovitelem), označovaná též jako tzv. main contract, nastavuje základní podmínky spolupráce objednatele a zhotovitele na výstavbovém projektu. Smlouvy o dílo mohou být dále uzavírány uvnitř dodavatelského řetězce v případě generálního dodavatelství.²¹ Rovněž na základě smlouvy o dílo bývá zhotovována projektová dokumentace stavby. Mezi další obvyklé pojmenované smlouvy uzavírané v rámci výstavbového projektu patří smlouva kupní (např. na dodávku technologických součástek či materiálu), příkazní smlouva (obstarávání inženýrských a manažerských činností), smlouva o úvěru (financování výstavbového projektu), zástavní smlouva (ke zhotovovanému dílu), pojistná smlouva (k pojistitelným rizikům) a nájemní smlouva (k nemovitostem²² i movitým věcem, např. stavební technice). Další práva a povinnosti účastníků vznikají na základě finančních (zejména bankovních) záruk (za nabídku, za splnění smlouvy a odstranění vad v záruční době), smluv o zřízení služebnosti (např. inženýrských sítí) a jiných inominátních smluv (o servisní činnosti, poskytování konzultačních služeb).

Jedním z klíčových aspektů úspěšného výstavbového projektu je kvalitní, praxí prověřená smlouva o dílo, jejíž výklad je pro zkušené zhotovitele i objednatele předvídatelný. Zvláště pro subjekt, který uzavírá smlouvu o dílo v zahraničí a není detailně obeznámen s rozhodným právem na míru připravené smlouvy, může neznalost výkladu v kontextu rozhodného práva představovat signifikantní riziko. Tuto zvýšenou míru právní nejistoty mohou kompenzovat pouze mezinárodně užívané standardizované smluvní podmínky. Standardizované smluvní podmínky, vytvářené zpravidla profesními organizacemi stavebních inženýrů a právníků specializovaných na stavební smluvní právo, mají mnoho výhod, z nichž jako první je již zmíněná redukce právní nejistoty jejich výkladu. Vzhledem k četnosti užívání standardizovaných smluvních podmínek (zejména v zahraničí, v České republice se standardizované smluvní podmínky smlouvy o dílo používají především pro veřejné zakázky a větší developerské projekty) existuje relativně obsáhlá judikatura zejména v oblasti rozhodčích řízení, pravidelně zveřejňována např. Mezinárodním rozhodčím soudem při Mezinárodní obchodní komoře (ICC International Court of Arbitration) v Paříži.²³ Zde je ovšem třeba upozornit na situaci, kdy standardizované smluvní podmínky mohou narazit na

²¹ KLEE, *Stavební smluvní právo*, s. 39–40.

²² Např. k okolním pozemkům za účelem zajištění přístupu ke staveništi.

²³ KLEE, *Stavební smluvní právo*, s. 123.

limity stanovené kogentními, popř. imperativními normami rozhodného práva, v důsledku čehož nemusí užití standardizovaných smluvních podmínek v mezinárodním prostředí poskytnout vždy stoprocentní jistotu výkladu určitých ustanovení.²⁴

Další nespornou výhodou standardizovaných smluvních podmínek (označovaných též jako vzorové smlouvy) můžeme spatřovat v jejich původu. V mezinárodním prostředí nejčastěji užívané smluvní vzory vznikly na půdě odborných organizací sdružujících největší specialisty ve svém oboru. Jmenovitě se jedná o Mezinárodní federaci konzultačních inženýrů – Fédération Internationale des Ingénieurs-Conseils (smluvní vzory FIDIC), britskou Asociaci stavebních inženýrů – Institution of Civil Engineers (smluvní vzory New Engineering Contract, NEC), Mezinárodní obchodní komoru – International Chamber of Commerce (smluvní vzory ICC), japonskou Asociaci pro podporu inženýrství – Engineering Advancement Association of Japan (smluvní vzory ENAA), Společnost chemických inženýrů – Institution of Chemical Engineers (smluvní vzory IChemE), a Asociaci evropských inženýrských odvětví – European Engineering Industries Association (smluvní vzory Orgalime).²⁵ Smluvní vzory FIDIC a NEC budou podrobněji rozebrány dále.

Právě rozsáhlé zkušenosti a vysoká odbornost autorů smluvních vzorů zajišťují, že tyto smluvní podmínky prošly testem dlouhodobého užívání při řízení výstavbových projektů a představují shromážděnou inženýrskou zkušenost a „manuál výstavby“.²⁶ Shromážděné zkušenosti expertů na výstavbové projekty napomáhají spravedlivému a účelnému alokování rizik mezi smluvní strany a zároveň vyplňují mezery obsažené v často nedostatečné úpravě smlouvy o dílo v civilních kodexech.

1.1.4 Smluvní podmínky FIDIC

Mezinárodní asociace konzultačních inženýrů (Fédération Internationale des Ingénieurs-Conseils, FIDIC) je nevládní organizace založená v roce 1913 za účelem podpory činnosti a šíření poznatků svých členů a přidružených lokálních členských organizací. V současné době FIDIC spojuje více než jeden milion členů z řad konzultačních inženýrů a stavebních expertů z více než

²⁴ Standardizované smluvní podmínky, o kterých bude pojednáno dále (FIDIC a NEC) vznikly v prostředí angloamerického právního systému (common law), který preferuje pragmatický přístup a smluvní volnost stran. V kontinentálním právním systému (civil law) mohou kogentní ustanovení modifikovat obsah již sjednaného závazku. Důsledkem toho mohou být některá ustanovení standardizovaných smluvních podmínek vykládána soudy v prostředí civil law odlišně; v krajním případě mohou být i shledána neplatnými. Viz KLEE, *Stavební smluvní právo*, s. 49–50.

²⁵ KLEE, L.; RUČKA, O. Vzorové smluvní podmínky: ICC, ENAA, IChemE, Orgalime, IAA, 1. díl. *Časopis Stavebnictví*. 2014, roč. VIII, č. 06-07. ISSN 1802-8280. S. 42–44. Dostupné též z: http://www.casopisstavebnictvi.cz/online/dokumenty/pdf/stavebnictvi_2014_06-07.pdf [cit. 2020-04-19].

²⁶ KLEE, *Stavební smluvní právo*, s. 116.

sta zemí ze všech kontinentů.²⁷ Mezi subjekty, se kterými FIDIC spolupracuje a je jimi uznáván, lze uvést např. Organizaci spojených národů, Světovou banku, Evropskou investiční banku, Evropskou komisi, Mezinárodní organizaci práce a mnohé další mezinárodní instituce. České zastoupení ve FIDIC je zajištěno prostřednictvím České asociace konzultačních inženýrů (CACE).²⁸

Smluvní vzory FIDIC jsou v současnosti nejpoužívanější smluvní vzory ve stavebnictví.²⁹ Jejich obliba vděčí mimo jiné též jejich uživatelské přívětivosti, neboť vedle samostatných smluvních podmínek je k dispozici celý soubor doprovodných dokumentů (např. pokyny k použití, komentáře, vzorové formuláře a další). Další výhodou smluvních vzorů FIDIC představuje možnost jejich širokého využití v praxi pro celou řadu různých výstavbových projektů, které se mohou odlišovat např. zvolenou metodou dodávky či přístupem k řízení výstavbového projektu. FIDIC v návaznosti na tuto potřebu v současnosti nabízí několik variant vzorových smluvních podmínek, označovaných jako knihy. Nejpoužívanější vzorové smlouvy jsou červená kniha (CONS, Red Book), žlutá kniha (P&DB, Yellow Book) a stříbrná kniha (EPC, Silver Book) ve verzích z roku 1999 (First Edition).

Červená kniha, celým názvem Conditions of Contract for Construction for Building and Engineering Works Designed by the Employer (do českého jazyka obvykle překládáno jako Smluvní podmínky pro výstavbu pozemních a inženýrských staveb projektovaných objednatelem) je používána pro výstavbové projekty, u kterých zajišťuje vypracování projektové dokumentace objednatel (a tudíž nese větší měrou rizika spojená s jejími případnými nedostatky). Pro tuto metodu dodávky (označované jako Design-Bid-Build, vyprojektuj-vysoutěž-postav) je charakteristické, že zhotovitel oceňuje jednotkové položky ve výkazu výměr. Celková cena je pak určena součtem odebraných prací a materiálu, vynásobených jednotkovými cenami a případnou modifikací prostřednictvím změn díla (variací) a uplatněním smluvních nároků (claimů) na dodatečné platby a čas. Tento typ tzv. měřené zakázky je nejběžnější metodou realizace výstavbových projektů.³⁰

Žlutá kniha, plným názvem Conditions of Contract for Construction for Plant and Design-Build for Electrical and Mechanical Works and for Building and Engineering Works Designed by the Contractor (česky Smluvní podmínky pro dodávku technologických zařízení a projektování a

²⁷ FIDIC. *Annual Report 2018/2019*. [online]. Dostupné z: https://fidic.org/sites/default/files/2019_annual_report.pdf [cit. 2020-04-27].

²⁸ Další informace o FIDIC a CACE dostupné online z: <https://fidic.org/> a <https://www.cace.cz/>.

²⁹ JAEGER, HÖK, *FIDIC – A Guide for practitioners*, s. 71.

³⁰ KLEE, L. *Smluvní podmínky FIDIC*. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2017. 420 s. ISBN 978-80-7552-161-3. S. 12–13 (KLEE, *Smluvní podmínky FIDIC*).

výstavbu elektro- a strojně-technologického díla a pozemních a inženýrských staveb projektovaných zhotovitelem) se odlišuje od Red Book (CONS) zejména tím, že odpovědnost za projektovou dokumentaci přechází na zhotovitele.³¹ V důsledku toho je pak celková cena za dílo určena paušální částkou, riziko odhadu potřebného množství práce a materiálu tedy nese v plném rozsahu zhotovitel.

Stříbrná kniha, celým názvem Conditions of Contract for EPC / Turnkey Projects (česky Smluvní podmínky pro projekty EPC / na klíč) používá metody dodávky EPC (Engineer-Procure-Construct, vyprojektuj-zadej-postav), která je vhodná zejména pro výstavbové projekty, kde objednatel přenáší odpovědnost za přípravu projektové dokumentace, zadání, správu a realizaci zakázky a většinu rizik na zhotovitele. Tato metoda je vhodná zejména pro méně zkušené objednatele, popřípadě pro dodávky technologicky komplikovaných investičních celků (elektrárny, továrny apod.).³² V důsledku takto alokovaných rizik zhotoviteli lze očekávat, že celková paušální cena za dílo bude vyšší než v případě použití výše uvedených smluvních podmínek.

Závěrem této podkapitoly je vhodné podotknout, že čerpání dotací ze strukturálních fondů Evropské unie a poskytování úvěrů a investic Evropskou investiční bankou³³ a Evropskou bankou pro obnovu a rozvoj často vyžaduje použití prověřených smluvních podmínek a nikoli individuálně sjednaných smluv. Právě tento požadavek se stal jedním z hlavních důvodů pro rozšíření smluvních vzorů FIDIC v mnoha evropských zemích. Český překlad smluvních vzorů FIDIC³⁴ používá pro zadávání zakázek např. Správa železniční a dopravní cesty a Ministerstvo dopravy prostřednictvím Ředitelství silnic a dálnic ČR, ovšem v podobě modifikované zvláštními ustanoveními, čímž ovšem může dojít k distorzi promyšlených smluvních mechanismů a vhodně alokovaných rizik.

1.1.5 Smluvní podmínky NEC

Za zmínku rovněž stojí standardizované smluvní podmínky New Engineering Contract (NEC), vydávané britskou Asociací stavebních inženýrů (Institution of Civil Engineers, ICE). ICE je nezávislá profesní organizace založená v roce 1818 v Londýně a v současné době se zaměřuje na podporu inženýrské profese pomocí vzdělávání, dohledem nad dodržováním etických pravidel

³¹ KLEE, *Smluvní podmínky FIDIC*, s. 14.

³² KLEE, *Stavební smluvní právo*, s. 96.

³³ EUROPEAN INVESTMENT BANK. *Guide to Procurement for projects financed by the EIB*. 2018 [online]. Dostupné z: https://www.eib.org/attachments/strategies/guide_to_procurement_en.pdf [cit. 2020-04-28].

³⁴ České překlady smluvních vzorů FIDIC a znění zvláštních podmínek jsou dostupné online z:

https://pjpgk.rsd.cz/data/USR_001_2_4_OBCHODNI_PODMINKY/Obecne_OP.pdf a

https://pjpgk.rsd.cz/data/USR_001_2_4_OBCHODNI_PODMINKY/CACE_yellow_book_obecne_podminky_2_vydani.pdf [cit. 2022-06-28].

a publikační činností.³⁵ Smluvní vzory NEC mají velkou oblibu především ve Velké Británii, nicméně jejich autoři je doporučují též pro mezinárodní použití. Smluvní vzory jsou momentálně dostupné ve čtvrtém vydání z roku 2017 (NEC4). Předchozí vydání z roku 2005 (NEC3) bylo například použito při výstavbě pro Letní olympijské hry 2012 v Londýně.³⁶

Největší předností smluvních vzorů NEC je jejich stručnost a jednoduchý jazyk, který je pro stavební inženýry oproti vzorům FIDIC srozumitelnější.³⁷ Smluvní vzory NEC kladou důraz na povinnost smluvních stran jednat v prostředí vzájemné důvěry a spolupráce a rovněž na proaktivitu účastníků výstavbového projektu za účelem včasného dokončení díla. Klíčovým prostředkem tohoto cíle je harmonogram, který musí být ze strany zhotovitele pravidelně aktualizován (obvykle každé čtyři týdny) pod hrozbou pozastavení až 25 % z pravidelných měsíčních plateb.³⁸

Vzorová smlouva o dílo, nazvaná Engineering and Construction Contract (ECC), existuje v šesti variantách (Option A–F), které se odlišují ve zvolených platebních podmínkách. Nejoblíbenější je Option C (target contract with activity schedule), která využívá motivačního mechanismu tzv. cílové ceny. Při použití tohoto mechanismu dochází k porovnání původní, smluvně ujednané cílové ceny a skutečné ceny po dokončení díla. Takto zjištěnou úsporu nebo náklady si smluvní strany rozdělí podle stanoveného poměru. Mezi vzorové smlouvy NEC patří například též Engineering and Construction Short Contract (zkrácená verze ECC pro méně rizikové výstavbové projekty), Engineering and Construction Subcontract (vzor pro podzhotovitelské smlouvy), Design Build and Operate Contract (pro projekty typu vyprojektuj-postav-provozuj) a Supply Contract (vzorová kupní smlouva na dodávky materiálu).

1.2 Mezinárodní aspekty výstavbového projektu

Výše jsme se věnovali definici výstavbového projektu, okruhu jeho účastníků, vymezení častých rizik a typických smluvních závazků uzavíraných v rámci výstavbového poměru. Zvláštní pozornost pak byla věnována standardizovaným smluvním podmínkám smlouvy o dílo FIDIC a NEC. V této kapitole se nyní budeme zabírat aspekty, za nichž se výstavbový projekt stává “mezinárodním”; tedy situacím, kdy se ve výstavbovém projektu vyskytne zahraniční prvek, který dodá výstavbovému projektu nadnárodní rozměr (internacionalitu). Nejprve se úvodem zaměříme

³⁵ Další informace o ICE dostupné online z: <https://www.ice.org.uk/>.

³⁶ GLOVER, J. *NEC 4 and FIDIC compared*. [online]. Dostupné z: https://www.fenwickelliott.com/research-insight/annual-review/2017/nec4-fidic-compared#footnote2_xtgtxq [cit. 2020-04-28].

³⁷ Jaeger a Hök upozorňují, že forma jazyka používaná ve smluvních vzorech FIDIC vyžaduje dobrou znalost právní terminologie. Viz JAEGER, HÖK, *FIDIC – A Guide for practioners*, s. 101.

³⁸ KLEE, *Stavební smluvní právo*, s. 340–342.

na současný trend globalizace stavebnictví a expanzi stavebních podnikatelů na zahraniční trhy. V rámci toho se blíže podíváme, jaké právní formy podnikání a kooperace při expanzi do zahraničí stavební podnikatelé nejčastěji volí a jaké jsou jejich klady a zápory. Následně odvrátíme pozornost k dalším mezinárodním prvkům, které se mohou ve výstavbových projektech objevovat. V závěru této kapitoly se pak budeme zabývat možností volby rozhodného práva pro smluvní vztahy výstavbového projektu a jejími možnými omezeními.

1.2.1 Globalizace stavebnictví, formy zahraničního podnikání a kooperace

Globalizace se stejně jako v mnoha dalších ekonomických odvětvích projevuje též v sektoru stavebnictví. Odstranění bariér volného pohybu zboží, služeb, osob a kapitálu v rámci společného trhu Evropské unie, zásada rovného zacházení s účastníky tendrů financovaných strukturálními fondy Evropské unie, vznik mezinárodních smluv o ochraně investic a zamezení dvojího zdanění, národní programy na podporu investic a mnohé další faktory mají vliv na to, že se tradičně lokální stavební odvětví globalizuje. Právě vidina nových obchodních příležitostí má za následek vstup některých stavebních podnikatelů na zahraniční trhy a případný vznik nadnárodních seskupení stavebních podnikatelů.

Zahraněční stavební podnikatel může své podnikání v České republice provozovat v zásadě dvěma způsoby, z nichž každý má svá specifika a přináší jiné důsledky. První alternativou je zřízení pobočky. Pobočkou občanský zákoník rozumí hospodářsky a funkčně samostatnou část (organizační složku) obchodního závodu podnikatele, o které podnikatel rozhodl, že bude pobočkou. Je-li pobočka zapsána v obchodním rejstříku, označuje se jako odštěpný závod.³⁹ Je ovšem třeba zdůraznit, že pobočka ani odštěpný závod nejsou samostatnou právní osobou a nemají právní subjektivitu.⁴⁰ Vzhledem k tomuto faktu nemá zřízení pobočky vliv na osobní statut podnikatele; pobočka představuje pouze jeho „prodlouženou ruku“. Využití pobočky pro vstup na zahraniční trh tedy přináší cizí prvek, což má za následek potřebu aplikace norem mezinárodního práva soukromého.

Druhou formu podnikání v zahraničí pak představuje pro stavebního podnikatele založení nové (tzv. dceřiné) obchodní korporace založené podle práva cizího státu. Tuto situaci označuje Růžička jako tzv. nepřímé podnikání.⁴¹ Podnikání této nově vzniklé obchodní korporace pak podléhá svému osobnímu statutu (tedy právnímu řádu státu, kde byla založena), neboť cizí prvek

³⁹ Viz § 503 občanského zákoníku.

⁴⁰ KOUKAL, P.; LASÁK, J. § 503 [Pobočka]. In: LAVICKÝ, P. a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2022. 2292 s. ISBN 978-80-7400-852-8. S. 1550.

⁴¹ RŮŽIČKA, K. In: KUČERA, Z.; PAUKNEROVÁ, M.; RŮŽIČKA, K. a kol. *Právo mezinárodního obchodu*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008. 407 s. ISBN 978-80-7380-108-3. S. 79 (KUČERA, *Právo mezinárodního obchodu*).

zde již absentuje. Nevýhodou tohoto způsobu řešení může být ovšem nedostatek podnikatelského kreditu v prostředí nového trhu.⁴²

Při vstupu na nový trh je často nezbytná spolupráce s lokálním partnerem, stavebním podnikatelem znalým místních poměrů. Tato spolupráce má obvykle formu sdružení (společnosti), popřípadě může být zajištěna fúzí či akvizicí lokálního partnera.

Sdružení, terminologií občanského zákoníku označované jako společnost, je oblíbenou formou spolupráce stavebních podnikatelů, neboť poskytuje rámec jak pro jednorázovou spolupráci (na konkrétním výstavbovém projektu), tak i pro kooperaci v delším časovém horizontu. Pojetí sdružení se často v závislosti na použitém právním řádu liší, proto je níže uveden základní přehled odlišných pojetí stavebního sdružení, včetně jejich charakteristických znaků.

Český právní řád od účinnosti zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, nově označuje sdružení jako společnost.⁴³ Společnost není právnickou osobou a nemá právní subjektivitu.⁴⁴ Vzniká uzavřením společenské smlouvy (pro kterou občanský zákoník nevyžaduje písemnou formu), jejímž prostřednictvím se společníci zavazují se sdružit za společným účelem činnosti nebo věci. Charakteristickým znakem společnosti je solidární (společná a nerozdílná) odpovědnost za dluhy vzešlé ze společné činnosti vůči třetím osobám (např. objednateli), což může představovat riziko, pokud se např. jeden ze společníků ocitne v úpadku.⁴⁵ Ostatní společníci v takovém případě odpovídají za splnění společností převzatého závazku.

Další variantu, tichou společnost, nalezneme též v občanském zákoníku. Uzavřením smlouvy o tiché společnosti se tichý společník zavazuje k provedení vkladu, na základě kterého se bude po určitou dobu podílet na výsledcích podnikatele. Předmětem vkladu tichého společníka může být jakékoli penězi ocenitelné plnění⁴⁶, tedy např. finanční prostředky, know-how, práva k vynálezu či průmyslovému vzoru, movité věci apod. Tichá společnost rovněž není právnickou osobou a nemá právní subjektivitu. Od společnosti se odlišuje především tím, že tichý společník není vůči třetím osobám solidárně odpovědný za závazky podnikatele.⁴⁷ Při realizaci výstavbového

⁴² KLEE, *Stavební smluvní právo*, s. 47.

⁴³ Označení "společnost" použité v novém občanském zákoníku nelze považovat za úplně nejšťastnější, třebaže vychází z překladu pojmově obdobného římskoprávního institutu *societas*. Společnost může být nedopatřením zaměňována za některé druhy obchodních korporací, které jsou na rozdíl od společnosti právníckými osobami. V praxi se často v této souvislosti nadále operuje s pojmy sdružení a konsorcium, přestože již nemají oporu v platném právu.

⁴⁴ SEDLÁČEK, D. Díl 13 [Společnost (§ 2716-2746)]. In: HULMÁK, M. a kol.: *Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055–3014). Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014. 2080 s. ISBN 978-80-7400-287-8. S. 1244.

⁴⁵ KLEE, *Stavební smluvní právo*, s. 112.

⁴⁶ ČERNÁ, S. [Předmět vkladu (§ 2748)]. In: ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J.; FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek VI*. Praha: Wolters Kluwer, 2014. 1516 s. ISBN 978-80-7478-630-3. S. 387.

⁴⁷ Na druhou stranu může tichý společník ručit za závazky podnikatele v případě, že je jméno tichého společníka obsaženo ve jménu či obchodní firmě podnikatele, nebo když tichý společník prohlásí vůči osobě, s níž podnikatel jedná o uzavření smlouvy, že podnikají oba společně. Viz § 2750 občanského zákoníku.

projektu je v tomto případě vůči zhotoviteli odpovědný pouze zhotovitel, nikoli jeho tichý společník. Obdobný institut sdružení bez právní subjektivity a solidární odpovědnosti nalezneme i v německém právu (*Beihilfegemeinschaft, BEGE*).⁴⁸

V mezinárodním prostředí se můžeme rovněž setkat se společným podnikáním dvou a více subjektů prostřednictvím tzv. joint venture (společný podnik). Zde je nutno předestřít, že joint venture není právním pojmem, ale pojmem ekonomickým, označujícím společnou ekonomickou aktivitu více subjektů. Pauknerová uvádí, že joint ventures lze dělit podle toho, zda mají či nemají právní subjektivitu.⁴⁹ Tato forma spolupráce tedy může, ale nemusí probíhat prostřednictvím za tímto účelem založené právnické osoby.⁵⁰

1.2.2 Mezinárodní prvky ve výstavbovém projektu

Přestože je mezinárodní prvek, označovaný v odborné literatuře též jako zahraniční či cizí, základním kamenem mezinárodního práva soukromého, jednotné a definitivní vymezení tohoto pojmu neexistuje.⁵¹ Kučera tedy namísto zevrubné definice uvádí, že mezinárodní prvek je v soukromoprávním poměru dán tehdy, pokud existuje vztah k zahraničí u subjektu právního poměru, skutečnosti právně významné pro vznik a existenci právního poměru, předmětu právního poměru či právního poměru, který právně souvisí nebo je akcesorický k jinému právnímu poměru, jestliže se tento řídí cizím právem.⁵² Zároveň však upozorňuje, že takový mezinárodní prvek musí být společensky dostatečně významný a ne zjevně zanedbatelný.⁵³ S ohledem na rostoucí globalizaci obchodních vztahů není vůbec složité nalézt smluvní vztah, který nějaký mezinárodní prvek obsahuje. Problém ovšem vyvstává v souvislosti s určením míry vlivu konkrétního mezinárodního prvku na daný soukromoprávní vztah, aby mohl být považován za dostatečně významný. Jak vyplývá z důvodové zprávy k zákonu č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu

⁴⁸ Německé právo nabízí též formu sdružení nazvané *Arbeitsgemeinschaft* (ARGE), které je právnickou osobou a má právní subjektivitu. Jedná se tedy v podstatě o dceřinou společnost svých společníků, se kterou objednatel uzavírá smlouvu o dílo. Přestože se jedná o samostatný právní subjekt, solidární odpovědnost společníků ARGE tím není dotčena. Viz KLEE, *Stavební smluvní právo*, s. 113–114.

⁴⁹ PAUKNEROVÁ, M. In: KUČERA, *Právo mezinárodního obchodu*, s. 65.

⁵⁰ Tato situace bývá nazývána jako tzv. corporate joint venture. Viz PINSENT MASONS. *Joint venture vehicles*. [online]. Dostupné z: <https://www.pinsentmasons.com/out-law/guides/joint-venture-vehicles> [cit. 2020-05-02].

⁵¹ TRÁVNÍČKOVÁ, S. Mezinárodní prvek v mezinárodním právu soukromém. In: ROZEHNALOVÁ, N.; KYSELOVSKÁ, T. a kol. *K některým vývojovým otázkám mezinárodního práva soukromého*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2013. 250 s. ISBN 978-80-210-6455-3. S. 133 (TRÁVNÍČKOVÁ, *Mezinárodní prvek v mezinárodním právu soukromém*).

⁵² KUČERA, Z. In: KUČERA, Z.; PAUKNEROVÁ, M.; RŮŽIČKA, K. et al. *Mezinárodní právo soukromé*. 8. vydání. Plzeň – Brno: Aleš Čeněk – Doplněk, 2015. 430 s. ISBN 978-80-7380-550-0. S. 24 (KUČERA, *Mezinárodní právo soukromé*).

⁵³ Tamtéž.

soukromém (ZMPS), mělo by být určení míry relevance mezinárodního prvku při úpravě poměru přenecháno právní praxi a soudům.⁵⁴

Vyjma Kučerova třídění soukromoprávního poměru s mezinárodním prvkem⁵⁵, dělí Trávníčková mezinárodní prvek na objektivní a subjektivní.⁵⁶ Toto dělení předpokládá, že smluvní strany mohou svým volným projevem vytvořit mezinárodní povahu závazkového stavu, a to volbou rozhodného práva (či soudu nebo místa rozhodčího řízení). Tento názor ve vztahu k volbě práva v prostředí Evropské unie zastává Trávníčková i Bříza.⁵⁷

S ohledem na výše uvedené se může internacionalita výstavbového projektu projevovat v pěti oblastech. První oblast se týká subjektů hlavního smluvního závazku, jehož předmětem je výstavba, tedy smlouva o dílo. Mezinárodní prvek bude dán tehdy, pokud zhotovitel nebo objednatel budou pocházet z rozdílných států, což není v dnešní globalizované době již nic neobvyklého.⁵⁸ Druhou oblast představuje skutečnost významná pro vznik a existenci právního vztahu (např. uzavření smlouvy v zahraničí). Další oblastí je pak předmět smluvního závazku, který bude obvykle spočívat v realizaci výstavby v cizím státu, popř. dodání technologie ze zahraničí. Předposlední oblast poté tvoří ty právní vztahy, které souvisí nebo jsou závislé (akcesorické) na jiném právním vztahu, který se řídí cizím právem. V prostředí výstavbového projektu se tedy typicky bude jednat o vzájemnou provázanost úvěrové a pojistné smlouvy se smlouvou o dílo. V poslední řadě můžeme dle internacionalitu výstavbového projektu spatřovat rovněž ve volbě cizího rozhodného práva v případě jinak čistě vnitrostátního vztahu. Na možnost volby rozhodného práva a její omezení se nyní podíváme blíže.

1.2.3 Volba práva upravujícího smluvní vztahy výstavbového projektu

Největší míru předvídatelnosti a s tím spojenou ekonomickou efektivitu přináší v oblastech, kde přichází v úvahu aplikace více právních řádů, volba rozhodného práva smluvními

⁵⁴ VLÁDA ČR. *Důvodová zpráva k návrhu zákona o mezinárodním právu soukromém: Sněmovní tisk č. 364*. 2011. S. 42. Dostupné též z: <https://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=71128&pdf=1>. [cit. 2020-05-13].

⁵⁵ Kučera třídí soukromoprávní vztahy s mezinárodním prvkem na relativní (o vztah s mezinárodním prvkem se jedná pouze z pohledu jednoho právního řádu, z pohledu druhého právního řádu se jedná pouze o vnitrostátní vztah) a absolutní (poměr obsahuje prvky se vztahem ke dvěma či více státům, tím pádem se jedná poměr s mezinárodním prvkem z pohledu kteréhokoli státu). Viz KUČERA, *Mezinárodní právo soukromé*, s. 25.

⁵⁶ Za objektivní považuje Trávníčková takový mezinárodní prvek, který existuje v právním vztahu bez ohledu na vůli stran. Oproti tomu je mezinárodní prvek subjektivní, pokud by bez vůle stran neexistoval v právním vztahu vůbec. Jako typického zastupitele subjektivního mezinárodního prvku pak uvádí volbu zahraničního práva, soudu, či rozhodčího orgánu. Viz TRÁVNÍČKOVÁ, *Mezinárodní prvek v mezinárodním právu soukromém*, s. 134–135.

⁵⁷ TRÁVNÍČKOVÁ, *Mezinárodní prvek v mezinárodním právu soukromém*, s. 154; BŘÍZA, P. *Volba práva a volba soudu v mezinárodním obchodě*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. 322 s. ISBN 978-80-7179-606-0. S. 28–29 (BŘÍZA, *Volba práva volba soudu v mezinárodním obchodě*). Z jejich pojetí je pak vycházeno v podkapitole 1.2.3. Opačně např. ROZEHNALOVÁ, N. *Závazky ze smluv a jejich právní režim (se zvláštním zřetelem na evropskou kolizní úpravu)*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2010. 272 s. ISBN 978-80-210-5240-6. S. 94–95 (ROZEHNALOVÁ, *Závazky ze smluv a jejich právní režim*).

⁵⁸ Viz předchozí podkapitola 1.2.1.

stranami.⁵⁹ Princip svobodné volby práva, tak jak je definován v nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 593/2008 ze dne 17. června 2008 o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy (nařízení Řím I), vychází ze zásady autonomie vůle smluvních stran, prostupující jak soukromým právem, tak mezinárodním právem soukromým.⁶⁰ V této souvislosti je ovšem nutné připomenout, že autonomie volby rozhodného práva není v nadřazeném postavení vůči právním řádům, tato možnost musí být minimálně připuštěna kolizními normami (např. *lex fori*, *lex causae*, *lex arbitri*).⁶¹ Volbu práva pro smluvní závazky upřednostňuje nařízení Řím I i zákon č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém (ZMPS).⁶²

I přes platně provedenou volbu rozhodného práva nelze ovšem vyloučit situaci, že zvolené právo nebude aplikováno v celé své šíři, ale bude do jisté míry modifikováno normami jiného než zvoleného právního řádu. Tyto limity aplikace zvoleného práva představují imperativní normy, výhrada veřejného pořádku a kogentní normy v případě tzv. neplnohodnotné volby práva.

Mezi imperativní normy, které Kučera definuje jako „*normy, které nemohou být v mezích svého předmětu úpravy zásadně zaměněny nebo nahrazeny cizím právem*“⁶³, spadají obvykle veřejnoprávní předpisy, které ve vztahu k výstavbovému projektu obvykle upravují např. věcná práva k nemovitým věcem, pravidla pro umístování, provádění, užívání a odstraňování staveb, dovozní a vývozní omezení, ustanovení o ochraně přírody a některé pracovní právní otázky. Imperativní normy mají apriorní charakter (použijí se přednostně, aniž by byl zjišťován obsah norem zvoleného práva upravujících danou oblast), čímž se odlišují od výhrady veřejného pořádku.

Výhrada veřejného pořádku se oproti imperativním normám obvykle omezuje pouze na nejzákladnější hodnoty veřejného zájmu (např. lidská práva) a její aplikace má až následný a negativní charakter.⁶⁴ To znamená, že v případě, kdy zjištěné normy zvoleného práva odporují veřejnému pořádku *legis fori*, nebudou takovéto normy aplikovány.

Bříza uvádí, že jedním z hlavních důvodů, proč strany provádí volbu práva, je snaha o vyloučení aplikace kogentních norem jinak rozhodného práva.⁶⁵ Aby bylo zabráněno obcházení práva, nařízení Řím I za tímto účelem obsahuje dvě omezující ustanovení⁶⁶, která přikazují použití

⁵⁹ BŘÍZA, *Volba práva a volba soudu v mezinárodním obchodě*, s. 4.

⁶⁰ Nařízení Řím I ve vztahu k volbě práva v bodu 11 preambule uvádí, že „*Možnost svobodné volby, kterou mají smluvní strany při výběru rozhodného práva, by měla být základem systému kolizních norem v oblasti smluvních závazků.*“

⁶¹ ROZEHNALOVÁ, *Závazky ze smluv a jejich právní režim*, s. 86–88.

⁶² Viz čl. 3 odst. 1 nařízení Řím I; § 87 odst. 1 ZMPS.

⁶³ KUČERA, *Mezinárodní právo soukromé*, s. 230.

⁶⁴ BŘÍZA, *Volba práva a volba soudu v mezinárodním obchodě*, s. 10.

⁶⁵ Tamtéž, s. 66.

⁶⁶ Viz čl. 3 odst. 3 nařízení Řím I pro čistě vnitrostátní vztahy, pro čistě unijní vztahy pak čl. 3 odst. 4 tamtéž.

takových kogentních norem ve dvou situacích. První situace, označována jako čistě vnitrostátní, nastává, pokud samotná volba cizího právního řádu je v rámci smluvního vztahu jediným mezinárodním prvkem.⁶⁷ O čistě unijní situaci pak hovoříme, pokud všechny prvky daného smluvního vztahu nacházejí na území jednoho nebo více členských států, ale smluvní strany si zvolí právo třetího, nečlenského státu. V takovém případě je pak i nadále vyžadována aplikace unijních kogentních norem. Volbu práva, která je provedena bez přítomnosti jiného mezinárodního (resp. extraunijního) prvku, označuje Bříza jako „neplnohodnotnou“ a v případě čistě vnitrostátní situace ji příliš nedoporučuje, neboť je pak nutné operovat se dvěma množinami kogentních norem (zvoleného práva a práva jinak rozhodného).⁶⁸

Jak již bylo zmíněno, hlavní motivací smluvních stran pro uskutečnění volby práva je snaha o maximální právní jistotu ve vztahu k výkladu a plnění sjednaného smluvního závazku. Kontrahenti, kteří mohou s určitostí předvídat, jaké hmotné právo bude upravovat jejich smluvní vztah, mohou lépe odhadnout výsledek případného sporu.⁶⁹ Další výhodou představuje možnost vyloučení právního řádu, který nepřipouští účinnou implementaci některých smluvních podmínek (např. limitace náhrady škody, zánik nároku při pozdním oznámení či nerovnoměrné přenesení rizika na druhou smluvní stranu⁷⁰) a zvolit si takový, který toto umožňuje.

Vzhledem k těmto výhodám lze volbu práva pro tak komplikovaný soubor smluvních vztahů, kterým výstavbový projekt bezpochyby je, jednoznačně doporučit. Standardizované smluvní podmínky volbu práva dokonce pravidelně vyžadují.⁷¹ Není-li volba práva učiněna (nebo není platná), bude rozhodné právo pro smluvní vztah určeno pomocí hraničních určovatелů obsažených v nařízení Řím I či ZMPS, popřípadě v mezinárodních úmluvách.

⁶⁷ Současná volba soudu (vedle volby práva) nepředstavuje v této souvislosti další mezinárodní prvek, který by umožňoval vyloučení kogentních norem jinak rozhodného práva, viz odstavec 15 preambule nařízení Řím I.

⁶⁸ BŘÍZA, *Volba práva a volba soudu v mezinárodním obchodě*, s. 27 a 68.

⁶⁹ Tamtéž, s. 3–4.

⁷⁰ KLEE, *Stavební smluvní právo*, s. 54–56.

⁷¹ Např. smluvní vzory FIDIC. Viz FIDIC, *The FIDIC Contracts Guide*, s. 60.

2. Adjudikace

Po úvodu do prostředí mezinárodních výstavbových projektů se nyní dostáváme k samotnému jádru našeho zkoumání, tedy k adjudikaci. V rámci této části si uvedeme základní charakteristiky této relativně mladé metody řešení sporů, přiblížíme si její dosavadní historii a podrobně rozebereme základní způsoby jejího využití – tedy na základě smlouvy (na příkladu úpravy obsažené ve smluvních vzorech FIDIC) a na základě zákona v jurisdikcích, kde je užití adjudikace upraveno na úrovni obecně závazných normativních právních aktů.

2.1 Obecné vymezení adjudikace

Nejznámějšími metodami závazného řešení sporů jsou civilní soudní řízení a rozhodčí řízení (arbitráž). V obou případech je konflikt, který vznikl mezi stranami ohledně jejich soukromoprávního smluvního vztahu, předložen třetí, nestranné a nezávislé straně (soudcům, rozhodcům) k vydání závazného rozhodnutí. V adjudikaci se v zásadě jedná o podobný princip; role soudce je nahrazena, ať již z vůle stran či na základě zákona, adjudikátorem (popř. jejich komisí, radou, panelem), který je, na rozdíl od soudce, odborníkem na předmět vzniklého sporu ze skutkového hlediska.

2.1.1 Pojem adjudikace

Samotný pojem adjudikace, jako označení výše nastíněného procesu, je sám o sobě problematický hned ze dvou důvodů. Tím prvním je polysémantický charakter tohoto pojmu, a to zejména v právní oblasti. Pojem *adiudicatio* označovalo římské právo způsob nabytí vlastnického práva soudním výrokem.⁷² Obdobný význam má i výraz adjudikace v oblasti mezinárodního práva veřejného, kde je tímto pojmem označováno nabytí státního území na základě rozhodnutí mezinárodního orgánu.⁷³ Ve Spojených státech zas termín adjudication označuje jednak proces nalézání práva mezi stranami ve sporu, tak i označení samotného soudního rozhodnutí.⁷⁴ Sloveso „adjudicate“ v anglickém jazyce pak znamená „posoudit“ nebo též „přisoudit“.

Druhým problémem je vztah adjudikace a dalších forem alternativních metod řešení sporů (alternative dispute resolution, ADR); jmenovitě můžeme v této souvislosti zmínit metody

⁷² URFUS, V. In: KINCL, J.; SKŘEJPEK M.; URFUS V. *Římské právo*. 2. dopl. a přeprac. vyd. Praha: C.H. Beck, 1995. 386 s. ISBN 80-7179-031-1. S. 175.

⁷³ POTOČNÝ, M.; ONDŘEJ, J. *Mezinárodní právo veřejné: zvláštní část*. 4., dopl. a rozš. vyd. Praha: C.H. Beck, 2003. 460 s. ISBN 80-7179-801-0. S. 106.

⁷⁴ CORNELL LAW SCHOOL: Legal Information Institute. Adjudication. [online]. Dostupné z: <https://www.law.cornell.edu/wex/adjudication> [cit. 2021-08-07].

nazývané jako dispute board (rada pro řešení sporů), technická expertiza, expertní panel, expert či expertní řešení. Je otázkou, do jaké míry se jedná o synonyma nebo jde již o jiné samostatné druhy ADR. Společně mají především to, že se jedná metody řešení sporů technického charakteru, které jsou předloženy odborníkovi (popř. skupině odborníků) k posouzení a vydání doporučujícího stanoviska či závazného rozhodnutí. Rozličnost pojmenování je pak dána zejména v závislosti na konkrétním instrumentu, kde jsou tyto procesy upravovány. Termín Dispute Adjudication Board (rada pro rozhodování sporů; DAB) je používán např. v rámci smluvních vzorů FIDIC (ve verzích od roku 1999). Mezinárodní obchodní komora v Paříži (ICC) používá pojem expertní řízení (Expert Proceeding) a v rámci svého Mezinárodního centra pro ADR nabízí vedení tohoto řízení podle jednacích pravidel ICC Expert Rules⁷⁵, aktuálně ve znění z 1.2.2015. Do přijetí těchto pravidel byla tato procedura označována ze strany ICC jako expertiza (Expertise) a byla prováděna na základě pravidel Expertise Rules z 1.1.2003⁷⁶. Je zde ovšem zásadní rozdíl mezi adjudikací (resp. dispute board, radou pro řešení sporů) a expertním řízením, který spočívá v tom, že dispute board bývá zpravidla ustavován již před zahájením výstavbového projektu, tedy před vznikem sporu; oproti tomu má expertní řízení, resp. jmenování experta nebo sboru expertů (expertní panel) až charakter následný. Expertiza zároveň nemusí vždy zahrnovat rozhodovací fázi sporu (expert nebo expertní tým nebudou v pozici rozhodovatele⁷⁷), ale může sloužit ke zpracování expertní zprávy, na jejímž podkladě bude v rámci soudního řízení nebo arbitráže spor rozhodnut.

Lze tedy uzavřít, že právě s ohledem na distinktivní přítomnost “rozhodovacího prvku“ je možné termín adjudikace označit jako zastřešující pojem pro ty alternativní metody řešení sporů, ve kterých je pověřený odborník na danou problematiku (adjudikátor – jednotlivec, popř. skupina více osob – dispute board) oprávněn, za splnění dalších podmínek⁷⁸, spor závazně rozhodnout. Dále je vhodné zmínit, že zejména v prostředí Spojených států je v souvislosti s adjudikací nejčastěji používán termín dispute board. I tento pojem však obsahuje různé modalities, jmenovitě např. dispute resolution board (rada pro řešení sporů; lze považovat za synonymum dispute board), Dispute Avoidance Board (rada pro předcházení sporů), Dispute Review Board (DRB; rada pro posuzování sporů), Dispute Adjudication Board (DAB; rada pro rozhodování sporů), Dispute Avoidance/Adjudication Board (DAAB; rada pro předcházení sporů/adjudikaci). Rozdíl mezi těmito pojmy opět spočívá v závislosti na zdroji úpravy a rozsahu pravomocí rady. Zejména

⁷⁵ Dostupné z: <https://iccwbo.org/content/uploads/sites/3/2015/01/2015-ICC-Expert-Rules-ENGLISH-version-1.pdf> [online]. [cit. 2021-08-10].

⁷⁶ Dostupné z: <https://iccwbo.org/content/uploads/sites/3/2013/11/ICC-Expertise-rules-1.pdf> [online]. [cit. 2021-08-10].

⁷⁷ TICHÝ, M.; VALJENTOVÁ, M. *Experti a expertizy*. Praha: Linde, 2011, 287 s. ISBN 978-80-7201-823-9. S.22.

⁷⁸ Viz blíže podkapitola 2.2.4.

v rámci rad pro posuzování sporů (DRB) je činnost omezena toliko na vypracování doporučujícího (nezávazného) stanoviska ke vzniklému sporu, namísto vydání závazného rozhodnutí jako v případě rady pro rozhodování sporů (DAB).⁷⁹ Z hlediska zaměření této práce se budeme věnovat především radám, které využívají adjudikaci, tedy takovým, které jsou nadány pravomocí spory rozhodovat (DAB, DAAB⁸⁰).

2.1.2 Vymezení adjudikace a její základní východiska

Adjudikaci, v námi zkoumaném smyslu, je možné definovat jako alternativní metodu řešení sporů, při které je spor předložen odborníkovi, popř. častěji skupině (obvykle tří) nestranných a nezávislých odborníků specializovaných v dané oblasti předmětu sporu, kteří jsou nadáni pravomocí (danou smluvně nebo na základě zákona) spor mezi stranami mezitímně závazně rozhodnout za současného zachování možnosti následného přezkumu tohoto rozhodnutí v rámci rozhodčího nebo soudního řízení.

Samotný proces adjudikace, který bude na příkladě úpravy ve smluvních vzorech FIDIC podrobně popsán v podkapitole 2.2.1, je nejčastěji veden tříčlennou radou pro rozhodování sporů (DAB, Dispute Adjudication Board), popř. samostatným adjudikátorem, kteří jsou (v případě smluvního využití adjudikace) do své funkce zpravidla ustavováni stranami ještě před vznikem sporu, a to obvykle již ve fázi přípravy výstavbového projektu. Hlavní přednost takového předstižného přístupu spočívá především v tom, že je tento třetí nestranný subjekt jmenován stranami (objednatel a zhotovitel výstavbového projektu) jednomyslně a v prostředí vzájemné důvěry. Další výhodou DAB, která je do výstavbového projektu zapojena od samotného počátku, spočívá v účinném předcházení budoucích sporů (dispute avoidance), neboť ještě ve fázi před formálním zahájením adjudikace je rada oprávněna poskytovat stranám nezávazná doporučení a stanoviska, která mohou napomoci spor zažehnat a zabránit tak další eskalaci.

Jak si níže blíže uvedeme, počátky vzniku této metody se úzce pojí s výstavbovými projekty. Dodávky komplikovaných technologických celků byly vždy spjaty s komplikovanými spory úzce technicky profilovaného charakteru, ve kterých se tradiční konvenční metody řešení sporů (soudní řízení, arbitráž) jevíly jako pomalé a neefektivní v důsledku chybějící nezbytné odbornosti soudců či rozhodců. Tato metoda se posléze ukázala jako velice efektivní a původním ryze smluvním mechanismem se časem inspirovaly některé státy (jako první Velká Británie, viz podkapitola 2.3.1) a tuto metodu zavedly do svých právních předpisů jako zákonnou mimosoudní alternativu

⁷⁹ KLEE, *Stavební smluvní právo*, s. 294.

⁸⁰ Tyto zkratky budou pro účely této práce používány jako synonymum; k DAAB blíže viz podkapitola 2.2.2.

řešení sporů. Na základě tohoto vývoje tedy můžeme konstatovat, že je adjudikace využívána buď na základě smlouvy (smluvní užití), nebo na základě zákona (zákonné užití).

Jak v případě smluvního, tak i zákonného využití adjudikace je konečná závaznost („právní moc“) rozhodnutí adjudikátora nebo DAB závislá na uplatnění možnosti přezkumu tohoto rozhodnutí v rámci arbitráže nebo soudního řízení. Nerespektuje-li jedna ze stran takovéto (mezitímně) závazné rozhodnutí, nebo s vydaným rozhodnutím nesouhlasí, je zde vždy dána možnost podrobit rozhodnutí vydané v adjudikaci soudnímu nebo rozhodčímu přezkumu, jehož výsledkem bude konečné a vykonatelné rozhodnutí. Právní povaha rozhodnutí DAB a zvláštní charakter jejich závaznosti budou podrobně rozebrány v podkapitole 2.2.4.

2.1.3 Historie adjudikace

Adjudikace, resp. dispute board (rada pro řešení sporů) se jako alternativní metoda řešení sporů ve stavebnictví vyvinula ve Spojených státech ve druhé polovině 20. století. Americký národní výbor pro tunelovací technologii (U.S. National Committee on Tunnelling Technology) nechal v roce 1972 zpracovat studii zabývající se smluvními mechanismy ve stavebnictví v USA a zahraničí, za účelem zefektivnění postupu budoucích výstavbových projektů realizovaných v podzemí. Jedním z dílčích závěrů této studie byla konstatace neblahých účinků soudních sporů jako příčiny rapidně se zvyšujících nákladů výstavby. Výsledky této studie, společně se základním konceptem dispute board jako řešením této problematiky, byly posléze v roce 1974 publikovány ve zprávě „Lepší smluvní mechanismy pro podzemní výstavbu“ (Better Contracting for Underground Construction).⁸¹ Následně byla rada pro řešení sporů složená ze tří adjudikátorů s velkým úspěchem využita v roce 1975 při výstavbě Eisenhowera tunelu v Coloradu, kdy rada napomohla k vyřešení tří významných sporů ku spokojenosti všech účastníků. Tento úspěch byl následně zopakován na dalších výstavbových projektech, což vedlo k oblibě této metody na území Spojených států.

K celosvětovému rozšíření adjudikace pak docházelo zejména v devadesátých letech minulého století. Rady pro řešení sporů byly v té době využity při výstavbě několika významných výstavbových projektů – např. Eurotunelu pod Lamanšským průlivem, nového mezinárodního letiště v Hong Kongu či vodní elektrárny Ertan v Číně.⁸² Další podnět k rozšíření adjudikace byl pak dán ze strany Světové banky, která ve svých zadávacích podmínkách (Procurement of Works)

⁸¹ DRBF. *Dispute Board Manual: A Guide to Best Practices and Procedures*. USA: SPARK Publications, 2019. ISBN 978-1-943070-69-5. Dostupné též z: <https://www.drb.org/dispute-board-manual-link> [cit. 2021-8-22]. S. 8 (DRBF, *Dispute Board Manual*).

⁸² CHERN, C. *Chern on dispute boards: practice and procedure*. Fourth edition. Abingdon: Informa Law from Routledge, 2020. 797 s. ISBN 978-0-367-08595-7. S. 101–108 (CHERN, *Chern on dispute boards: practice and procedure*).

ve verzi z roku 1995 podmiňovala poskytnutí úvěru mandatorním zavedením tříčlenné dispute board do úvěrovaného výstavbového projektu, přesahovala-li jeho hodnota 50 milionů dolarů. Obdobná opatření rovněž přijala i Evropská banka pro obnovu a rozvoj (European Bank for Reconstruction & Development) a Asijská rozvojová banka (Asian Development Bank).

Do smluvních vzorů FIDIC byl koncept dispute board poprvé inkorporován v roce 1995, nicméně znaky adjudikace do jisté míry naplňovala i role správce stavby při řešení sporů objednatele a zhotovitele v rámci FIDIC Red Book ve verzi z roku 1957.⁸³ Mechanismu řešení sporů v rámci smluvních vzorů FIDIC ve verzích z roku 1999 a 2017 se budeme blíže věnovat v podkapitolách 2.2.1 a 2.2.2.

Dalším mezníkem pro mezinárodní rozšíření konceptu adjudikace byl rok 2004, kdy Mezinárodní obchodní komora v Paříži (ICC) představila svá vlastní pravidla pro rady pro řešení sporů (ICC Dispute Board Rules), aktuálně ve verzi z roku 2015⁸⁴. Svá pravidla představila o rok později také britská Asociace stavebních inženýrů (Institution of Civil Engineers, ICE) a v roce 2014 rovněž U.K. Chartered Institute of Arbitrators⁸⁵. Za nejvýznamnější organizace, které se zabývají propagací a vzděláváním v oblasti adjudikace, lze považovat Dispute Resolution Board Foundation (DRBF), založenou v roce 1996 ve Spojených státech⁸⁶ a mezinárodní organizaci Dispute Board Federation (DBF)⁸⁷.

2.2 Smluvní využití adjudikace na základě smluvních vzorů FIDIC

Zdroje právní úpravy procesu smluvní adjudikace nalezneme především v pravidlech vydávaných významnými mezinárodními organizacemi, jako je FIDIC, Mezinárodní obchodní komora (ICC) a Americká arbitrážní asociace (American Arbitration Association, AAA). Z našeho pohledu se budeme zabývat především pravidly adjudikace obsaženými v rámci vzorových smluv FIDIC, a to ve verzích z roku 1999 (First Edition) a 2017 (Second Edition), neboť tyto, stejně jako smluvní vzory FIDIC samotné, mají největší potenciál při široké využití v rámci mezinárodních výstavbových projektů.

⁸³ KLEE, *Stavební smluvní právo*, s. 294–295.

⁸⁴ Dostupné z: <https://iccwbo.org/content/uploads/sites/3/2015/09/icc-dispute-board-rules-english-version.pdf> [online]. [cit. 2021-08-29].

⁸⁵ Dostupné z: <https://www.ciarb.org/media/14974/ciarb-dispute-board-rules-practice-standards-committee-august-2014.pdf> [online]. [cit. 2021-08-29].

⁸⁶ Další informace o DRBF dostupné online z: <https://www.drbf.org/>.

⁸⁷ Další informace o DBF dostupné online z: <https://dbfederation.org/>.

2.2.1 Úprava procesu řešení sporů v rámci smluvních vzorů FIDIC (First Edition, 1999)

Nejprve se zaměříme na metodiku řešení sporů dle tzv. Červené knihy (Red Book), celým názvem Conditions of Contract for Construction for Building and Engineering Works Designed by the Employer (CONS; v češtině Smluvní podmínky pro výstavbu pozemních a inženýrských staveb projektovaných objednatelem) ve verzi z roku 1999 (First Edition) a proces adjudikace v rámci této knihy. Následně se krátce podíváme i na drobné odchylky tohoto procesu v rámci ostatních knih (Yellow Book a Silver Book) této první edice smluvních vzorů FIDIC.

Red Book (CONS, 1999) obsahuje čtyři, hierarchicky uspořádané, úrovně řešení sporů vzniklých na základě těchto smluvních podmínek, a to prostřednictvím správce stavby, DAB, smírného narovnání a rozhodčího řízení.⁸⁸ Zde je třeba podotknout, že řešení sporů prostřednictvím správce stavby je na základě podčlánku 20.1 omezeno na spory týkající se nároků (claimů) zhotovitele na prodloužení doby pro dokončení výstavbového projektu nebo dodatečnou platbu. Jakmile je v souladu s tímto podčlánkem doručeno včasné oznámení claimu zhotovitele správci stavby, je správce stavby povinen o tomto claimu rozhodnout (tedy claim schválit nebo neschválit) nejpozději do 42 dnů od jeho obdržení. Při tom je povinen postupovat v souladu s podčlánkem 3.5 [*Určení*], který správci stavby, v případě, že má dohodnout nebo určit nějakou záležitost, ukládá povinnost se o této věci poradit s každou ze stran a snažit se dosáhnout dohody. Správce stavby tedy do jisté míry působí v rámci této úrovně též jako mediátor (k mediaci více v kapitole 3.1).

Druhou úroveň řešení sporů dle Red Book (CONS) představuje proces adjudikace vedený ze strany DAB, skládající se z jednoho nebo tří dostatečně kvalifikovaných členů. Red Book (CONS) na základě podčlánku 20.2 počítá se jmenováním tzv. stálé (standing) DAB, kdy jednotliví členové rady jsou do své funkce jmenováni do data stanoveného v příloze k nabídce zhotovitele. Takovýto postup předpokládá, že DAB bude na výstavbovém projektu pasivně participovat (např. ve formě pravidelných návštěv staveniště⁸⁹ a setkání se stranami), a v případě vzniku sporu bude schopna adekvátně a rychle zareagovat. Smluvní strany společně jmenují DAB (má-li být tvořena třemi osobami) tak, že každá smluvní strana navrhne jednoho člena, kterého musí druhá strana schválit. Po poradě s takto schválenými členy se musí dohodnout na osobě třetího člena DAB, který bude jmenován jejím předsedou. Je-li ve smlouvě (popř. jejích přílohách) uveden seznam potenciálních členů, musí být členové DAB vybráni z tohoto seznamu. Podčlánky 20.2 a 20.3 Red Book (CONS) mají na paměti i pravidla pro případ, že by se strany nedohodly na

⁸⁸ KLEE, *Stavební smluvní právo*, s. 294–295.

⁸⁹ V intervalech mezi 70 a 140 dny, zejm. pak v období událostí kriticky důležitých pro stavbu; viz článek 1 Procedurálních pravidel.

jmenování konkrétních členů DAB. Nedohodnou-li se strany na počtu členů (jeden nebo tři), bude v takovém případě DAB tříčlenná. V případě, že se strany nejsou schopny shodnout na jmenování jakéhokoli člena DAB, jmenuje jej subjekt nebo úřední osoba uvedená v příloze k nabídce zhotovitele. V praxi může být takovým jmenujícím subjektem např. FIDIC, který vede tzv. prezidentský seznam schválených adjudikátorů (President's List Of Approved Adjudicators), Dispute Board Federation, Mezinárodní obchodní komora (ICC), britská Asociace stavebních inženýrů (Institution of Civil Engineers, ICE) a mnohé další. Náklady na odměnu jmenujícího subjektu pak nesou strany rovným dílem.

V této úrovni mohou být již řešeny jakékoli spory vzniklé mezi stranami související se smlouvou o dílo (např. v souvislosti s jakýmkoli neuspokojivým rozhodnutím o claimu, potvrzením, určením, pokynem, názorem či oceněním vydaném správcem stavby) či provedením díla samotného. Proces adjudikace je formálně zahájen doručením písemného podání (reference) adresovaného druhé straně, správci stavby a DAB. Má-li DAB tři členy, považuje se toto podání za doručené okamžikem, kdy bylo převzato jejím předsedou. Podání zároveň musí stanovit, že je předloženo podle ustanovení podčlánku 20.4 Red Book (CONS), které tvoří stěžejní úpravu procesu adjudikace podle této knihy, společně s Obecnými podmínkami dohody o rozhodování sporů v adjudikaci (General Conditions of Dispute Adjudication Agreement)⁹⁰ a Procedurálními pravidly⁹¹.

Jakmile je adjudikace formálně zahájena doručením podání předsedovi DAB, mají strany povinnost neprodleně poskytnout veškeré dodatečné informace, zajistit členům DAB přístup na staveniště a vhodné zázemí podle požadavků DAB za účelem vydání rozhodnutí. Ode dne zahájení je DAB povinna o sporu rozhodnout a vydat odůvodněné rozhodnutí ve lhůtě 84 dnů. Prodloužení této lhůty je možné na základě návrhu DAB, které bude obsahovat přesnou lhůtu, ve které bude rozhodnutí vydáno, a odsouhlasení tohoto návrhu oběma stranami.

Minimální procesní náležitosti vedení procesu adjudikace stanovují Procedurální pravidla, která v článku 8 písm. a) opravňují DAB ke stanovení bližšího postupu (ovšem v intencích článku 20 Red Book (CONS) a Procedurálních pravidel) při rozhodování sporu. Zvláště je pak akcentována povinnost DAB postupovat pro spor vhodným způsobem a předcházet zbytečnému zpoždění a vzniku dalších výdajů. Za tímto účelem může DAB přijmout veškerá prozatímní opatření (předběžná a ochranná opatření), převzít iniciativu při ověřování rozhodných faktů či okolností a přezkoumávat jakékoli potvrzení, rozhodnutí, určení, pokyn, názor a ocenění správce stavby, které může mít význam pro řešený spor. V průběhu procesu adjudikace je DAB povinna

⁹⁰ Tvoří přílohu (Appendix) Red Book (CONS).

⁹¹ Tvoří přílohu (Annex) Obecných podmínek dohody o rozhodování sporů v adjudikaci.

jednat ve vztahu ke stranám sporu spravedlivě, nestranně, s využitím vlastních odborných znalostí a poskytnout oběma stranám přiměřený prostor k předložení vlastních argumentů a reakcí na argumenty protistrany. V případě potřeby je DAB oprávněna svolat ve věci ústní jednání, přičemž může požadovat, aby jí byla před jednáním předložena písemná dokumentace a argumenty obou stran. Během všech jednání nesmí DAB jakkoli vyjadřovat své názory ohledně věcné stránky argumentů předložených stranami.

Neujednají-li si však strany jinak, je DAB oprávněna postupovat podle inkviziční (vyšetřovací) zásady; není tedy vázána pouze předloženými důkazními návrhy stran, ale je oprávněna důkazy i aktivně vyhledávat.⁹² Jako důvod volby tohoto principu lze především spatřovat prioritu rychlosti jednání, neboť vydání rozhodnutí je limitováno lhůtou 84 dnů. Pokud je DAB oprávněna si o skutkových okolnostech týkajících se příčin sporu učinit vlastní poznatky, může využití vyšetřovacího principu do jisté míry mitigovat průtahy stran s předložením relevantních důkazů a tvrzení. V souvislosti s tímto může DAB dále komukoliv odmítnout přístup k jednání nebo slyšení s výjimkou zástupců objednatele, zhotovitele a správce stavby. Jednat v nepřítomnosti některé ze stran je možné v případě, že se tato strana k jednání nedostavila, přestože jí bylo doručeno oznámení o jednání obsahující datum a místo jednání.

Ve chvíli, kdy má DAB k dispozici všechny podklady k rozhodnutí, musí se sejit v soukromí a spor prodiskutovat za účelem přípravy rozhodnutí. Procedurální pravidla ukládají členům tříčlenné DAB povinnost pokusit se o dosažení jednomyslného rozhodnutí. Nepodaří-li se DAB takového rozhodnutí dosáhnout, musí být výsledné rozhodnutí odsouhlaseno většinou členů. Přehlasovaný člen DAB může, je-li o to zbývajícimi členy DAB požádán, následně připravit písemnou zprávu, která bude předána objednateli a zhotoviteli. Rozhodnutí může být vydáno i v nepřítomnosti jednoho ze členů DAB, ledaže by strany s takovýmto postupem nesouhlasily, popř. by nepřítomný člen byl předsedou DAB a uložil by ostatním členům pokyn, aby rozhodnutí bez jeho přítomnosti nevydávali.

Jakmile DAB vydá ve věci sporu rozhodnutí, jehož povahou se budeme detailně zabývat v podkapitole 2.2.4, popř. své rozhodnutí nestihne ve stanovené lhůtě vydat, je stranám dána možnost do 28 dnů oznámit druhé straně svůj nesouhlas s rozhodnutím / selháním DAB. Toto oznámení o nesouhlasu musí obsahovat zmínku, že je podáváno podle podčlánku 20.4 Red Book (CONS), popis sporné záležitosti a odůvodnění tohoto nesouhlasu. Není-li oznámení o nesouhlasu podáno do 28 dnů ode dne vydání rozhodnutí DAB, stává se toto rozhodnutí v souladu s podčlánkem 20.4 konečným a závazným.

⁹² Viz článek 7 Procedurálních pravidel.

V opačném případě nastupuje třetí úroveň řešení sporů, která spočívá v pokusu o smírné narovnání. Na základě podčlánku 20.5 Red Book (CONS) se v případě projevení nesouhlasu kteroukoli ze stran musí strany pokusit svůj spor smírně narovnat. Jakým způsobem má být tento pokus o smírné narovnání učiněn, není přesně stanoveno a je ponecháno na vůli stran. V praxi se zpravidla bude jednat o obchodní mediaci, expertizu či mini-trial⁹³. V prostředí českého práva lze rovněž zmínit možnost smírčího řízení podle § 67 o.s.ř. (tzv. praetorského smíru, o kterém je blíže pojednáno v podkapitolách 3.1.2 a 3.1.3). Neujednají-li si strany jinak, budou mít prostor 56 dnů, během kterých se mohou pokusit svůj spor společně urovnat. V případě neúspěchu je stranám dána možnost podat návrh na zahájení rozhodčího řízení padesátý šestý den po doručení oznámení o nesouhlasu s rozhodnutím DAB. Mezikrok v podobě povinného pokusu o smírné narovnání není však v souladu s počlankem 20.7 Red Book (CONS) vyžadován v případě, kdy strana, v jejíž neprospěch bylo konečné a závazné rozhodnutí⁹⁴ DAB vydáno, nepostupuje v souladu s tímto rozhodnutím.

Rozhodčí řízení (arbitráž) představuje poslední, čtvrtou úroveň řešení sporů podle Red Book (CONS). V základním nastavení počítá podčlánek 20.6 Red Book (CONS) s vedením rozhodčího řízení u Mezinárodního rozhodčího soudu při Mezinárodní obchodní komoře (ICC International Court of Arbitration) podle pravidel obsažených v Řádu pro rozhodčí řízení (Rules of Arbitration of the International Chamber of Commerce)⁹⁵ třemi rozhodci jmenovanými v souladu s těmito pravidly. Strany si však mohou v rámci zvláštních podmínek smlouvy o dílo ujednat jiný stálý rozhodčí soud či ad hoc rozhodce, popř. arbitráž zcela vyloučit a zakotvit přezkum v soudním řízení.

Ustanovení podčlánku 20.6 dále umožňuje rozhodcům plný přezkum rozhodnutí DAB a všech potvrzení, určení, pokynů, názorů a ocenění správce stavby týkající se předmětného sporu. V rámci rozhodčího řízení mohou strany předložit i další důkazy a argumenty dříve neuplatněné v rámci procesu adjudikace či v oznámení o nesouhlasu s rozhodnutím DAB. Závěrem tohoto podčlánku 20.6 je zdůrazněno, že zahájení rozhodčího řízení nemá vliv na stávající závazky objednatele, zhotovitele, správce stavby a DAB v průběhu provádění díla. Není-li v době vzniku

⁹³ Mini-trial je alternativní metodou řešení sporů, při které dochází k simulaci řízení (soudního či rozhodčího), které je obvykle vedeno renomovaným právním expertem, který na základě této simulace nastíní stranám pravděpodobný výsledek případného řízení. Viz RŮŽIČKA, K. In: RŮŽIČKA, K.; FRINTOVÁ, D. *Vnitrostátní a mezinárodní rozhodčí řízení před RS při HK a AK ČR*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2019, 215 s. ISBN 978-80-7380-745-0. S. 16 (RŮŽIČKA, *Vnitrostátní a mezinárodní rozhodčí řízení před RS při HK a AK ČR*).

⁹⁴ Tedy takové rozhodnutí DAB, proti kterému žádná ze stran nepodala oznámení o nesouhlasu ve lhůtě 28 dnů ode dne doručení. Takové rozhodnutí se v souladu s podčlánkem 20.4 Red Book (CONS) stává konečným a závazným, které není možné nadále meritorně přezkoumávat.

⁹⁵ Aktuálně ve znění účinném od 1.2.2021. Dostupné z: <https://iccwbo.org/publication/arbitration-rules-and-mediation-rules/> [cit. 2022-08-13].

sporu DAB k dispozici (v důsledku uplynutí funkčního období či jiného důvodu), může být spor rovnou řešen prostřednictvím rozhodčího řízení, a to podle shora uvedených pravidel.

Odlišnosti od shora popsaného procesu řešení sporů podle Red Book (CONS) jsou v rámci ostatních vzorových smluvních podmínek FIDIC (First Edition, 1999) spíše marginální. Zmínit lze především odlišnou koncepci DAB v Yellow Book (P&DB) a Silver Book (EPC). Tyto, na rozdíl od Red Book (CONS), nepočítají se stálou (standing) DAB; namísto toho musí být DAB jmenována do 28 dnů až poté, co jedna strana podala druhé straně oznámení o záměru předložit spor DAB v souladu s podčlánkem 20.4. Smysl zavedení této tzv. ad hoc DAB lze spatřovat především v konstrukci smluvních podmínek Yellow Book (P&DB) a Silver Book (EPC), na základě kterých nese odpovědnost za projektovou dokumentaci zhotovitel a celková cena se je stanovována paušálně; riziko odhadu množství provedených prací tedy přechází na zhotovitele. Právě v důsledku této koncepce lze předpokládat nižší riziko vzniku sporů souvisejících s chybami v projektové dokumentaci, které by jinak vyžadovalo zapojení DAB na výstavbovém projektu od jeho zahájení.

2.2.2 Odlišnosti procesu řešení sporů dle smluvních vzorů FIDIC (Second Edition, 2017)

Koncepce čtyř úrovní řešení sporů zůstává nadále zachována v rámci druhého vydání smluvních vzorů FIDIC z roku 2017, jmenovitě u Red Book (CONS), Yellow Book (P&DB) a Silver Book (EPC). V rámci první úrovně (řešení nároků správcem stavby) je nově posílena role správce stavby jako mediátora ve vztahu mezi objednatelem a zhotovitelem. Podčlánek 3.7 Red Book (CONS, 2017) ukládá správci stavby povinnost pokusit se o dohodu mezi stranami ohledně vzneseného nároku (claimu), k čemuž je nově poskytnuta lhůta 42 dní. Ustanovení podčlánku 3.5 předešlé verze Red Book (CONS, 1999) oproti novému stavu žádné zvláštní časové období nestanovovalo. Teprve po uplynutí této lhůty (není-li samozřejmě stranami ujednáno jinak) je správce stavby vydat ve věci claimu určení (claim schválí nebo neschválí). Nově také může být na základě podčlánku 20.1 Red Book (CONS, 2017) předloženo správci stavby širší spektrum claimů stran za účelem zprostředkování dohody nebo vydání určení. Správce stavby je tak nyní oprávněn řešit jakékoli nároky vůči druhé straně (včetně těch týkajících se jakéhokoli potvrzení, určení, pokynu, oznámení, názoru či ocenění správce stavby). Správce stavby v případě oznámení takového nároku kteroukoli ze stran postupuje v souladu s podčlánkem 3.7 a snaží se o dosažení dohody mezi stranami prostřednictvím poskytování konzultací. Teprve v případě neúspěchu takových jednání je pak povinen o vzneseném claimu rozhodnout, a to opět ve lhůtě 42 dnů ode dne, kdy se nepodařilo claim vyřešit včas dohodou. Proti určení správce stavby mohou strany do 28 dnů podat oznámení o nesouhlasu a předložit spor k řešení ze strany DAB. Není-li oznámení o

nesouhlasu podáno ve lhůtě, stává se určení správce stavby konečným a závazným. Pro případ, kdy jedna ze stran nepostupuje v souladu s dohodou zprostředkovanou správcem stavby nebo jeho určením, je stranám dána možnost spor bez dalšího předložit k arbitrážnímu řízení.

Nejvýraznější změnou druhé úrovně (řešení sporu v adjudikaci) je v rámci druhého vydání smluvních vzorů FIDIC přejmenování DAB na radu pro předcházení a rozhodování sporů (Dispute Avoidance/Adjudication Board, DAAB). Tímto novým názvem je zdůrazněno poslání rady spory nejen rozhodovat, ale i účinně napomáhat jejich předcházení. Tuto úlohu předpokládalo i předchozí vydání smluvních vzorů FIDIC (First Edition, 1999), nicméně tato role DAB byla pouze stručně upravena jedním odstavcem podčlánku 20.2 Red Book (CONS, 1999). Za účelem akcentace této úlohy je do Red Book (CONS, 2017) zakomponován samostatný podčlánek 21.3 [*Předcházení sporů*], který tento proces blíže upravuje. Strany mohou společně, po předchozí domluvě, předložit DAAB jakýkoli problém či rozepří v souvislosti s plněním smlouvy za účelem poskytnutí asistence a neformálního prodiskutování. Neučiní-li tak a DAAB se o takové rozepří dozví, může stranám tuto možnost sama proaktivně nabídnout. Tato neformální asistence může být ze strany DAAB poskytována kdykoli⁹⁶ během osobní schůzky, návštěvy staveniště, prostřednictvím telekonference či v písemné formě. Podmínkou ovšem je, že se těchto schůzí musí účastnit (popř. být adresáty korespondence) obě strany. Neujednají-li si strany jinak, není neformální asistence přípustná v případě současného předložení tvrzeného nároku správcem stavby ke zprostředkování dohody nebo vydání určení. Za nespornou výhodu tohoto procesu neformální asistence můžeme považovat především přesvědčivost sdělených názorů a doporučení, která nejsou pro strany v této fázi závazná, ale mohou stranám poskytnout nástin případného rozhodnutí DAAB v téže věci.

Z hlediska samotné úpravy rozhodování sporů v adjudikaci můžeme konstatovat, že tento proces nebyl v rámci přípravy druhého vydání smluvních vzorů FIDIC podroben výraznějším obsahovým změnám. Za nejvýraznější novotu můžeme především považovat zavedení stále (standing) DAAB i v rámci Yellow Book (P&DB) a Silver Book (EPC).

Nově je také DAAB dána možnost uložit v rámci rozhodnutí povinnost složení dostatečné finanční jistoty v záležitostech, ve kterých je předmětem sporu peněžité plnění. Tento postup se aplikuje tehdy, kdy v případě zrušení rozhodnutí DAAB v arbitráži hrozí riziko, že strana, které byla peněžitá částka již uhrazena dle rozhodnutí DAAB, tuto částku následně nevrátí zpět druhé straně.

⁹⁶ Dokonce i ve fázi samotného rozhodování o sporu ze strany DAAB. Požádají-li strany o neformální asistenci DAAB během jednání ve věci, odročí DAAB toto jednání a neformální asistenci poskytne v souladu s 7.3 Procedurálních pravidel (ve verzi z roku 2017).

Nové vydání smluvních vzorů FIDIC dále výslovně stanovuje stavení promlčecích lhůt v případě předložení sporu DAAB. Běh promlčecí lhůty ohledně nároku stran se považuje, nebrání-li tomu kogentní normy rozhodného práva, za pozastavený dnem, kdy je písemné podání vymezující předmět sporu předloženo DAAB k rozhodnutí dle podčlánku 21.4 Red Book (CONS, 2017). Nově je také explicitně upravena možnost podat oznámení o nesouhlasu jen proti části rozhodnutí DAAB a nikoli jen jako celku. Zbývající části, které nejsou takto napadeny a na napadené části nejsou věcně závislé, se uplynutím lhůty 28 dnů stávají konečnými a závaznými.

V případě podání oznámení o nesouhlasu nastupuje fáze pokusu o smírné narovnání sporu. Předchozí vydání smluvních vzorů FIDIC (First Edition, 1999) poskytovalo stranám lhůtu 56 dnů ode dne, kdy bylo oznámení o nesouhlasu doručeno druhé straně, učinit pokus o smírné řešení sporné záležitosti. Tato lhůta je nyní nově zkrácena na polovinu. Nepodaří-li se stranám spor urovnat, mají možnost zahájit arbitráž již dvacátý osmý den po oznámení nesouhlasu s rozhodnutím DAAB. Jako kompenzací zkrácení této lhůty můžeme vnímat současné posílení role správce stavby jako mediátora sporů a zavedení nové lhůty 42 dnů k pokusu o zprostředkování dohody dle podčlánku 3.7 Red Book (CONS, 2017).

Ve zbytku zůstává celková úprava řešení sporů dle smluvních vzorů FIDIC (Second Edition, 2017) bez významnějších strukturálních obměn; většina provedených změn je spíše upřesňující povahy. Toto vypovídá zejména o tom, že koncepce této metody byla v dlouholeté praxi dostatečně ověřena a osvědčila se jako funkční a efektivní.

2.2.3 Rada pro předcházení sporů/adjudikaci

V této podkapitole se nyní blíže zaměříme na samotné fungování rady pro předcházení sporů/adjudikaci (DAAB) v kontextu smluvních vzorů FIDIC (Second Edition, 2017), a to zejména ve vztahu ke smluvním poměrům mezi členy DAAB a stranami, zárukám nestrannosti a nezávislosti, funkčnímu období a složení DAAB.

Poté, co jsou jednotliví členové (popř. jediný člen) DAAB jmenováni do své funkce ze strany objednatele a zhotovitele, popř. jmenujícím subjektem, následuje uzavření dohody o předcházení sporů/adjudikaci (Dispute Avoidance/Adjudication Agreement) mezi členem DAAB, objednatelem a zhotovitelem. Nedílnou součástí této dohody jsou Obecné podmínky dohody o předcházení sporů/adjudikaci (General Conditions of Dispute Avoidance/Adjudication Agreement) a Procedurální pravidla DAAB (DAAB Procedural Rules). Po uzavření této dohody všemi stranami se považuje DAAB za ustavenou. Funkční období DAAB pak končí dnem nabytí účinnosti prohlášení o splnění platebních závazků vydaného zhotovitelem podle podčlánku 14.12 Red Book (CONS, 2017), popř. po uplynutí 28 dnů ode dne, kdy byly ze strany DAAB rozhodnuty

všechny spory jí předložené před nabytím účinnosti prohlášení zhotovitele. Tímto však není dotčeno právo člena DAAB rezignovat, a to podáním výpovědi s výpovědní dobou 28 dnů. Člen DAAB může rezignovat kdykoli, s výjimkou situace, kdy je DAAB předložen spor k vydání rozhodnutí; v takovém případě nabývá výpověď účinnosti až po rozhodnutí všech sporů, které byly DAAB referovány před podáním této výpovědi. Z opačného pohledu mohou objednatel a zhotovitel společně vypovědět dohodu o předcházení sporů/adjudikaci kterémukoli členovi DAAB, a to s výpovědní dobou 42 dnů.

Nezávislost a nestrannost, jakožto dva základní atributy spravedlivého procesu, jsou v rámci smluvních vzorů FIDIC zajištěny především smluvními prohlášeními členů DAAB, zvláštním procesem odvolání člena DAAB a smluvně upraveným způsobem odměňování členů DAAB. Na základě podčlánku 3.1 Obecných podmínek dohody o předcházení sporů/adjudikaci jmenovaný člen DAAB prohlašuje, že po celé své funkční období zůstane v rozsahu stanoveném podčlánkem 4.1 těchto podmínek nestranný a nezávislý vůči objednateli, zhotoviteli a jejich personálu⁹⁷. Tento rozsah především předpokládá, že člen DAAB (i) nemá žádný finanční nebo jiný zájem či podíl na smlouvě o dílo, výstavbovém projektu samotném, popř. objednateli a zhotoviteli, (ii) v posledních deseti letech nepůsobil jako konzultant objednatele, zhotovitele či jejich personálu, (iii) písemně oznámil před podpisem dohody objednateli, zhotoviteli a ostatním členům DAAB všechny profesní a osobní vztahy s managementem a zaměstnanci objednatele, zhotovitele a jejich personálem, předchozí zapojení v projektu a další okolnosti, které mohou mít vliv na jeho nestrannost a nezávislost, (iv) během funkčního období nebude působit jako konzultant pro kteroukoli stranu a nebude jimi jinak zaměstnán ani o budoucím zaměstnání vyjednávat, (v) nepůsobil a nebude působit v pozici soudce či rozhodce ve vztahu k uzavřené smlouvě o dílo, a (vi) nebude vyžadovat či přijímat jakékoli plnění od objednatele, zhotovitele a jejich personálu s výjimkou úhrad odměny sjednané na základě dohody o předcházení sporů/adjudikaci.

Dojde-li po uzavření dohody se členem DAAB k jakékoli změně okolností, které by měly za následek porušení výše uvedených prohlášení, je člen DAAB povinen o tomto neprodleně písemně informovat strany a ostatní členy DAAB. V případě, že se kterákoli strana nebo ostatní členové DAAB dozví o skutečnostech, které by zpochybňovaly nestrannost a nezávislost člena DAAB, je zde dána možnost podat proti takovému členovi námitku. Tato námitka musí být zaslána DAAB nejpozději do 7 dnů ode dne, kdy se osoba podávající námitku o takovýchto skutečnostech dozvěděla, musí obsahovat jejich podrobný popis a případné důkazy těchto tvrzení. Do 7 dnů ode

⁹⁷ Personálem se na základě podčlánků 1.1.17 a 1.1.33 Red Book (CONS, 2017) rozumí především správce stavby, zástupce zhotovitele, subdodavatelé a další zaměstnanci objednatele a zhotovitele.

dne obdržení námítky je příslušný člen DAAB oprávněn písemně zareagovat. Po uplynutí této lhůty je namítající strana oprávněna do 7 dnů předložit návrh na odvolání člena DAAB k Mezinárodnímu centru pro ADR při Mezinárodní obchodní komoře (ICC International Centre for ADR). Rozhodne-li Mezinárodní obchodní komora o odvolání člena DAAB, jeho funkce končí s okamžitou účinností a všechna rozhodnutí DAAB, která byla v tomto mezidobí vydána, se stávají bez dalšího neplatnými a neúčinnými.

Jistotu spravedlivého procesu adjudikace dále zaručuje transparentní způsob odměňování členů DAAB, který je upraven v rámci Obecných podmínek dohody o předcházení sporů/adjudikaci. Na úhradě odměny členů DAAB (která je určena buď měsíčními a/nebo denními sazbami a náhradou účelně vynaložených nákladů) se podílí objednatel a zhotovitel rovným dílem. Úhradou všech faktur vystavených členy DAAB je pověřený zhotovitel, kterému okamžikem jejich zaplacení vzniká regresní nárok vůči objednateli na úhrady příslušné částky rovnající se jedné polovině.

Další záruka férového a dostatečně odborného vedení procesu adjudikace spočívá ve vhodném výběru členů DAAB. FIDIC za tímto účelem vede tzv. prezidentský seznam schválených adjudikátorů (President's List Of Approved Adjudicators), kteří splňují náročná kritéria kvalifikace, zkušeností a schopnosti jednat nestranně a nezávisle. Na půdě členských organizací FIDIC vznikají rovněž za stejným účelem národní seznamy adjudikátorů, které aktuálně zahrnují např. Velkou Británii, Francii, Německo, Japonsko, Švýcarsko, Polsko, Slovensko a další státy⁹⁸. V České republice je již delší dobu plánováno sestavení seznamu adjudikátorů vedeného Českou asociací konzultačních inženýrů (CACE).

Samotná DAAB může být složena z jednoho nebo tří členů. Kritéria, která by měla být zohledněna při rozhodování o počtu členů DAAB, jsou především rozsah zakázky a míra pravděpodobnosti vzniku sporů (daná např. potřebou provádění rozsáhlých podzemních prací). Pro výstavbové projekty, ve kterých průměrná měsíční platba zhotoviteli přesahuje 2 miliony USD (v cenách z roku 2011) doporučuje Chern⁹⁹ radu tříčlennou. Pro menší projekty postačí přítomnost samostatného adjudikátora. Významnou otázkou je také samotné personální složení DAAB a profese jejích členů. V úvahu přichází především čtyři skupiny osob: (i) stavební inženýři, (ii) projektanti, (iii) právníci, a (iv) ekonomové a účetní. První dvě skupiny představují odborníky, kteří jsou podrobně seznámeni se stavebními technologiemi a postupy, správou a vedením výstavbového projektu. Role těchto osob je v rámci rady pro předcházení sporů/adjudikaci naprosto klíčová a spočívá především ve sdílení svých odborných znalostí a zkušeností

⁹⁸ Rozcestník na jednotlivé národní seznamy je dostupný z: <https://fidic.org/node/812> [online]. [cit. 2022-07-17].

⁹⁹ CHERN, *Chern on dispute boards: practice and procedure*, s. 120.

“technické“ povahy. Právníci, specializovaní v oboru stavebního práva, pak mohou DAAB doplňovat zejména ve vztahu k procesnímu vedení řízení a výkladu smlouvy o dílo a rozhodného práva s ohledem na komplexní a mnohdy složité právní vztahy vzniklé v rámci výstavbového projektu. Vzhledem k tomu, že slyšení ve věci a celková koordinace DAAB je řízena jejím předsedou, lze též považovat za vhodné, aby byl předsedou DAAB zvolen právník, který má zkušenosti s efektivním a spravedlivým vedením řízení. Ekonomové a účetní pak mohou přispět svými znalostmi především ve vztahu ke sporům, jejichž předmětem bude peněžité plnění. Bez ohledu na to, jaké složení DAAB objednatel a zhotovitel zvolí, mělo by se vždy jednat o odborníky ve svém oboru s rozsáhlými zkušenostmi a praxí z výstavbových projektů a stavebních sporů.

2.2.4 Povaha rozhodnutí DAB

Cílem této podkapitoly je poskytnutí odpovědi na otázky týkající se právní povahy rozhodnutí vydaného v adjudikaci dle smluvních vzorů FIDIC. Zaměříme se zejména na to, kdy je rozhodnutí DAB závazné, kdy je finální a kdy a za jakých podmínek jej lze účinně vymáhat.

Je-li DAB předložen spor, je DAB povinna ve lhůtě 84 dnů vydat ohledně tohoto sporu rozhodnutí. Na základě podčlánku 21.4.3 Red Book (CONS, 2017) je rozhodnutí pro obě strany již v této fázi závazné (binding) a strany se musí tímto rozhodnutím řídit dokud (a pokud) není revidováno v rámci smírného narovnání nebo rozhodčího řízení.

Pokud má kterákoli ze stran (objednatel či zhotovitel, popř. oba) vůči vydanému rozhodnutí výhrady a se závěry DAB se neztotožňuje, má možnost podat oznámení o nesouhlasu, a to do 28 dnů ode dne doručení rozhodnutí. Oznámení o nesouhlasu se zasílá druhé straně, DAB a správci stavby. Není-li oznámení o nesouhlasu podáno nebo je podáno opožděně, stává se rozhodnutí DAB na základě podčlánku 21.4.4 Red Book (CONS, 2017) konečným a závazným (final and binding).

Neplní-li strana navzdory konečnému a závaznému rozhodnutí DAB, má druhá strana možnost postupovat v souladu s podčlánkem 21.7 [*Nesplnění rozhodnutí DAAB*] Red Book (CONS, 2017) a bez dalšího předložit toto porušení smluvní povinnosti k rozhodčímu řízení. Zde je potřeba zdůraznit, že předmětem rozhodčího řízení nebude přezkum rozhodnutí DAB v meritu věci (primární spor), ale porušení smluvně dané povinnosti druhé strany řídit se rozhodnutím DAB (sekundární spor). Rozhodnutí DAB je v důsledku nepodání oznámení o nesouhlasu konečné a závazné. Namísto toho bude rozhodčí soud posuzovat pouze závazek strany řídit se vydaným rozhodnutím DAB. Pro lepší porozumění lze uvést následující modelovou situaci:

Zhotovitel se na základě podání předloženého DAB domáhá zaplacení dodatečné platby za variace díla ze strany objednatele. DAB posoudí nárok zhotovitele jako oprávněný a vydá ve lhůtě 84 dnů rozhodnutí. Ani jedna ze stran nepodá proti rozhodnutí DAB oznámení o nesouhlasu, nicméně

objednatel nadále odmítá tuto peněžitou částku uhradit. Zhotovitel předloží záležitost rozhodčímu soudu, který nebude posuzovat, zdali byl nárok zhotovitele na úhradu dodatečné platby za variace objednatele oprávněný (primární spor), ale ve svém rozhodnutí se zaměří pouze na přezkum smluvního závazku objednatele řídit se rozhodnutím DAB vydaným v souladu s podčlánkem 21.4 Red Book (CONS, 2017). Dojde-li rozhodčí soud k závěru, že objednatel je tímto vázán a je prokazatelně zjištěno, že peněžitou částku neuhradil (sekundární spor), vydá rozhodčí nález, na základě kterého uloží objednateli úhradu této částky. Nedojde-li k úhradě ani posléze, představuje rozhodčí nález exekuční titul.

Situace je komplikovanější v případě, kdy kterákoli ze stran podá proti rozhodnutí DAB oznámení o nesouhlasu. V takovém případě je rozhodnutí DAB nadále závazné, ale nikoli konečné; je tedy možné jej nadále přezkoumávat v merituu věci. Po uplynutí lhůty 28 dnů k učinění pokusu o smírné narovnání je možné zahájit rozhodčí řízení, jehož cílem bude revize rozhodnutí DAB ohledně předmětu (primárního) sporu. Toto ovšem neznamená, že ani v případě podání oznámení o nesouhlasu nemají strany povinnost se rozhodnutím DAB řídit.

Jak jsme si totiž uvedli výše, vydané rozhodnutí DAB je závazné okamžikem svého vydání. Bez ohledu na případné podání oznámení o nesouhlasu jsou strany povinny se vydaným rozhodnutím bezodkladně řídit a je-li předmětem peněžité plnění, neprodleně provést platbu “vítězně“ straně. Jak podotýká Chern¹⁰⁰, povinná strana si v této situaci často pokládá otázky, proč by měla nyní platit, když v budoucnu možná docílí v arbitráži zrušení rozhodnutí a jak poté již uhrazenou částku získá zpátky (například v případě insolvence druhé strany). Odpověď na tyto otázky spočívá v principu zajištění platebního režimu adaptovaného v rámci smluvních vzorů FIDIC. Účelem tohoto principu je především zajištění peněžních toků zhotovitele, který se oproti objednateli nachází ve slabší vyjednávací pozici a případný spor o úhradu již provedených prací/dodávky materiálu může mít pro zhotovitele závažné a trvalé následky v důsledku narušení jeho cash flow. Projevem tohoto zajištění platebního režimu je pak mimo jiné i zásada “zaplat’ nyní, pak se sporuj“ (pay now, argue later), která tuto disbalanci mezi objednatelem a zhotovitelem vyrovnává.¹⁰¹ Díky tomuto režimu je na straně jedné zajištěno cash flow zhotovitele prostřednictvím vynutitelného práva na obdržení platby, a na straně druhé je garantováno právo objednatele (popř. zhotovitele, nesouhlasí-li např. s výší částky určené v rozhodnutí) podrobit rozhodnutí DAB plnému přezkumu ohledně jádra sporu v rámci arbitráže. Za účelem prevence situace, kdy rozhodčí soud zruší rozhodnutí DAB, na základě kterého již byla provedena úhrada a

¹⁰⁰ CHERN, *Chern on dispute boards: practice and procedure*, s. 431.

¹⁰¹ Viz rozhodnutí Vyššího soudu v Singapuru (Singapore High Court) ve věci PT Perusahaan Gas Negara (Persero) TBK v. CRW Joint Operation (Indonesia) ze dne 16.7.2014, [2014] SGHC 146, body 23 – 26.

zhotovitel se nemá k jejímu vrácení objednateli, lze před vydáním příslušného rozhodčího nálezu požadovat po zhotoviteli složení dostatečné jistoty nebo předložení bankovní záruky.¹⁰² Jak bylo již řečeno výše, na základě podčlánku 21.4 Red Book (CONS, 2017) může tuto povinnost nově uložit i DAAB, a to na základě návrhu druhé strany, panují-li zde obavy ohledně schopnosti tuto částku v budoucnu vrátit.

Je-li tedy vydáno rozhodnutí DAB, se kterým byl projeven nesouhlas a na základě kterého je jedna strana povinna plnit druhé, postupuje oprávněný v případě neplnění druhé strany podle ustanovení podčlánku 21.7 Red Book (CONS, 2017) a předloží tento (sekundární) spor k arbitráži. Na základě tohoto ustanovení je rozhodčí soud oprávněn tento závazek potvrdit v rámci zkráceného či zrychleného řízení, a to buď ve formě mezitímního či předběžného opatření nebo finálního nálezu (v návaznosti na rozhodné právo). Rozhodčí soud by měl při volbě formy svého rozhodnutí brát v úvahu, že rozhodnutí předběžné povahy nemusí být ve všech jurisdikcích vymahatelná. Na základě podčlánku 21.7 Red Book (CONS, 2017) musí rozhodnutí rozhodčího soudu ohledně sekundárního sporu, bez ohledu na svou formu (mezitímní, částečné či finální), obsahovat výhradu, že práva stran ohledně primárního sporu nejsou tímto rozhodnutím dotčena až do vydání konečného rozhodnutí o meritu (primárního) sporu, a to za účelem prevence pochybností o případném vzniku překážky věci rozsouzené (*res iudicata*).

Druhá strana, která podala oznámení o nesouhlasu s rozhodnutím DAAB, může v mezidobí zahájit rozhodčí řízení v meritu věci (samotného rozhodnutí DAAB) na základě podčlánku 21.6 [*Rozhodčí řízení*] Red Book (CONS, 2017). V takovém případě je rozhodčí soud oprávněn přezkoumat a revidovat nejen rozhodnutí DAAB, ale též jakékoli potvrzení, určení (které se nestalo konečným a závazným), pokyn, názor či ocenění vydané správcem stavby, které souvisí s primárním sporem. Vydaný rozhodčí nález řeší primární spor s konečnou platností.

Bylo-li rozhodčí řízení o primárním sporu podle podčlánku 21.6 zahájeno dříve, než oprávněná strana zahájila vlastní rozhodčí řízení ohledně sekundárního sporu dle podčlánku 21.7, bývá obvykle na základě procesních pravidel rozhodčích soudů možné arbitráž rozdělit do dvou řízení; jednoho o primárním sporu, tedy platnosti rozhodnutí DAAB, a druhého o sekundárním sporu, tedy povinnosti řídit se vydaným rozhodnutím DAAB do doby vydání rozhodnutí v prvním řízení.

Nelze nezmínit, že do vydání druhé edice smluvních vzorů FIDIC v roce 2017, ve kterých podčlánek 21.7 Red Book (CONS, 2017) výslovně hovoří o porušení povinnosti řídit se (i) závazným nebo (ii) závazným a konečným rozhodnutím, vznikaly mezi mezinárodními

¹⁰² CHERN, *Chern on dispute boards: practice and procedure*, s. 492.

arbitrážními tribunály a národními soudy výkladové spory ohledně procesu vynucování závazného, ale nikoli konečného rozhodnutí DAB. Předchozí verze Red Book (CONS, 1999) totiž v podčlánku 20.7 [předchůdce dnešního podčlánku 21.7 Red Book (CONS, 2017)], nezmiňovala možnost předložit k arbitráži sekundární spor ve vztahu k rozhodnutí DAB, proti kterému bylo podáno oznámení o nesouhlasu, v důsledku kterého se nestalo konečným.

Za nejvýraznější lze zejména považovat dlouhotrvající spor ve věci *Persero*.¹⁰³ V této věci, řešené singapurskými soudy ve vztahu k přezkumu rozhodčích nálezů ICC, šlo především o zodpovězení otázky, za jakých procesních předpokladů lze podle Red Book (CONS 1999) vynutit splnění závazného, ale nikoli ještě konečného rozhodnutí DAB. V úvahu přitom především přicházelo (i) předložení obou sporů (primárního i sekundárního) k arbitráži a podání žádosti oprávněné strany o vydání mezitímního či částečného nálezu¹⁰⁴ ve vztahu k sekundárnímu sporu, (ii) předložení sekundárního sporu DAB k vydání dalšího rozhodnutí a po uplynutí doby pro pokus o smírné narovnání zahájit další arbitráž ohledně tohoto sekundárního sporu, a (iii) zahájení samostatného rozhodčího řízení ohledně sekundárního sporu, neboť tento postup nejvíce odpovídá principu zajištění platebního režimu a zásadě zaplat' nyní, pak se sporuj (pay now, argue later). Poslední přístup byl nakonec uznán jako správný, neboť nejlépe zajišťuje možnost vynucení plnění dle závazného rozhodnutí DAAB za současné záruky přezkumu rozhodnutí DAB v meritu sporu.

Tyto výkladové spory jsou nyní v důsledku novelizace učiněné v rámci FIDIC (Second Edition, 2017) již překonány upraveným zněním podčlánku 21.7 Red Book (CONS, 2017), které explicitně aprobejuje možnost oprávněné strany předložit k arbitráži spor ohledně neplnění dle rozhodnutí DAB, které se v důsledku podaného oznámení o nesouhlasu ještě nestalo konečným.

S ohledem na výše uvedené tak můžeme uzavřít, že rozhodnutí DAB má v každém případě povahu (minimálně mezitímně) závazného rozhodnutí, které lze po zásahu rozhodčího soudu i účinně vynutit.¹⁰⁵ Tato konstrukce tak účinně napomáhá základnímu účelu adjudikace, tedy rychlému a efektivnímu řešení sporu mezi stranami za současného zachování možnosti následné revize obecnými či rozhodčími soudy.

2.2.5 Smluvní adjudikace v kontextu českého práva

Jak bylo vysvětleno, smluvní adjudikace v zásadě představuje závazek stran kontraktu (smlouvy o dílo) přenechat řešení sporů třetímu subjektu (adjudikátorovi či DAB) a jeho

¹⁰³ Pro přehledné shrnutí případu *Persero* viz GILLION, F. Court of Appeal Decision in *Persero II*: Are we now clear about the steps to enforce a non-final DAB decision under FIDIC? *International Construction Law Review*. 2016. Volume 33, Part 1. ISSN 0265-1416.

¹⁰⁴ V dané věci byl nicméně mezitímní rozhodčí nález nevykonatelný dle práva místa konání rozhodčího řízení (Singapuru).

¹⁰⁵ Samozřejmě s ohledem na případné limity rozhodného práva. Viz KLEE, *Stavební smluvní právo*, s. 300.

rozhodnutím se následně řídit, minimálně do doby případného nahrazení soudním rozhodnutím nebo rozhodčím nálezem. Logickou otázkou pak je, zdali je i podle českého práva přípustná situace, kdy je třetí osoba, která není smluvní stranou závazkového vztahu, oprávněna uložit některé straně povinnost plnění, nebo smlouvu jinak modifikovat. Jinými slovy, je v souladu s českým právem možné, aby třetí osoba, která není soudcem či rozhodcem, mohla v závazkové rovině stranám platně uložit nějakou povinnost (např. provést úhradu za smlouvou nepředvídané práce, které byly nezbytné k dokončení díla) nebo jinak zasáhnout do jejich smluvního vztahu, (např. prodloužením doby pro zhotovení díla v případě ospravedlněného prodlení zhotovitele s postupem prací)?

Řešení této otázky může do jisté míry spočívat v možnosti doplnění obsahu smlouvy třetí osobou, upravené v ustanovení § 1749 občanského zákoníku. Toto dispozitivní ustanovení připouští, že určitá náležitost smlouvy může být po jejím uzavření určena třetí osobou nebo soudem, pokud si to strany této smlouvy ujednají. Třetí osoba pak při tomto určení náležitosti přihlédně k (i) účelu, který smlouva zřejmě sleduje, (ii) okolnostem, za nichž byla smlouva uzavírána, a (iii) poctivému uspořádání práv a povinností smluvních stran.¹⁰⁶ Nad rámec těchto kritérií je dále nutné brát v potaz další podmínky, pokud si je strany smlouvy ujednají (např. stanovením několika variant takové náležitosti, ze kterých pak třetí osoba jednu vybere), nebo které vyplývají ze smlouvy uzavřené se třetí osobou. Není-li stranami ujednáno jinak, je určení podmínkou účinnosti smlouvy, neboť představuje odkládací podmínku.¹⁰⁷ Vzhledem k dispozitivní povaze tohoto ustanovení je možné sjednat i jiné účinky než odložení účinnosti smlouvy jako celku, má-li být započato s plněním smlouvy ještě před doplněním některé její náležitosti (která může být potřebná např. až v pozdější etapě plnění daného smluvního závazku). Pro případ, kdy třetí osoba náležitost neurčí v přiměřené lhůtě (popř. lhůtě ujednané), nebo odmítne takové určení provést, je kterákoli strana oprávněna navrhnout, aby tuto náležitost určil soud.

Smyslem tohoto ustanovení je poskytnutí možnosti stranám kontraktu, aby byla určitá náležitost smlouvy po jejím uzavření doplněna třetí, nestrannou a nezávislou osobou, a to na základě jejího objektivního a příp. odborného posouzení. Důvod, proč strany zvolí takové uspořádání, může spočívat v apriorním vědomí stran, že samotný obsah takovéto náležitosti je mezi nimi sporný (nebo se sporným v budoucnu stane) a v důsledku toho není možné ohledně této

¹⁰⁶ Viz § 1749 odst. 2 občanského zákoníku.

¹⁰⁷ ŠILHÁN, J. [Dodatečné určení třetí osobou (§ 1749)]. In PETROV, J.; VÝTISK, M.; BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. BECK, 2019. 3276 s. ISBN 978-80-7400-747-7. S. 1804 (PETROV, VÝTISK, BERAN a kol. *Občanský zákoník. Komentář*.).

náležitosti dosáhnout konsensu, který by se stal od počátku součástí smlouvy. Nebude zpravidla výjimkou, že dohoda stran ohledně takové náležitosti nebude možná s ohledem na své vlastní, vzájemně protichůdné zájmy, v důsledku čehož se strany rozhodnou ponechat řešení na třetí osobě.

Roli nestranné a nezávislé třetí osoby může zastávat např. soudní znalec, projektant, jiný expert či rozhodce.¹⁰⁸ Není-li takováto třetí osoba ve smlouvě konkrétně specifikována, popř. pokud není smluvně upraven způsob jejího určení (např. zvolením tzv. jmenovacího subjektu), nebo odmítne-li tato osoba provést požadované určení, je stranám dána možnost se obrátit na soud, a to na základě žaloby na nahrazení prohlášení vůle dle ustanovení § 161 odst. 3 o.s.ř.¹⁰⁹

Třetí osoba, kterou si strany zvolily k doplnění smlouvy, není samozřejmě bez dalšího povinna určení provést, pokud s touto rolí nevyslovila souhlas.¹¹⁰ Lze tedy předpokládat, že strany často uzavřou se třetí stranou separátní dohodu, která bude mimo jiné stanovovat výši odměny třetí osoby, odpovědnost za náhradu újmy a bližší pravidla pro určení náležitosti smlouvy (např. stanovení kritérií, ke kterým je třetí osoba povinna přihlédnout, mechanismus vyzvání třetí osoby k provedení určení, časové lhůty apod.). Tato dohoda stran se třetí osobou o provedení určení bude mít povahu smlouvy o dílo, nebude-li ujednáno nic jiného.¹¹¹ Subsumpce této dohody pod zákonnou úpravu smlouvy o dílo je s ohledem na její cíle přiléhavá, a to zejména ve vztahu k ustanovení § 2592 občanského zákoníku, které ukládá zhotoviteli (v tomto případě třetí osobě) postupovat samostatně, aniž by přitom byla vázána příkazy objednatele (tedy stran doplňované smlouvy), které by měly za následek zásah do diskrečního oprávnění této třetí osoby. Z tohoto důvodu je podřazení tohoto typu smlouvy pod zákonnou úpravu smlouvy o dílo vhodnější, než např. pod úpravu příkazní smlouvy, kdy je příkazník vázán pokyny příkazce.¹¹²

Komentářová literatura uvádí, že doplnění obsahu smlouvy třetí osobou bude obvykle využíváno při určování lhůt pro plnění, reakci na neočekávaný nárůst cen, řešení sporů ze smlouvy a práv z vadného plnění; bude se tedy zpravidla jednat o hledání spravedlivého řešení a alokaci rizik třetí osobou pro případ krizových situací, které mohou nastat během trvání smluvního vztahu.¹¹³

Nelze si nevšimnout, že výše uvedené lze vztáhnout i k námi zkoumané smluvní adjudikaci. Jak v případě určení obsahu smlouvy třetí osobou, tak i rozhodnutí vydaného v adjudikaci, se jedná

¹⁰⁸ Tamtéž, s. 1803

¹⁰⁹ HULMÁK, M. [Doplnění smlouvy soudem nebo třetí osobou (§ 1749)]. In: HULMÁK, M. a kol. *Občanský zákoník V. Závazkové právo. Obecná část (§ 1721–2054)*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014. 1344 s. ISBN 978-80-7400-535-0. S. 147 (HULMÁK a kol. *Občanský zákoník V*).

¹¹⁰ PETROV, VÝTISK, BERAN a kol. *Občanský zákoník. Komentář.*, s. 1804.

¹¹¹ HULMÁK a kol. *Občanský zákoník V*, s. 146.

¹¹² Viz § 2432 odst. 1 a 2433 občanského zákoníku.

¹¹³ HULMÁK a kol. *Občanský zákoník V*, s. 146–147.

výstup třetí, nestranné a nezávislé osoby, který je pro strany kontraktu ve smluvní rovině závazný, a to na základě jejich předešlého ujednání. V obou případech se strany zavazují podřídit určitému rozhodnutí třetí osoby o jejich právech a povinnostech, které, nebudou-li s ním strany souhlasit, může být nahrazeno jejich společným projevem vůle (smírným narovnáním v případě adjudikace nebo změnou smlouvy v případě neuspokojivého určení obsahu smlouvy třetí osobou, např. ve formě uzavření dodatku¹¹⁴), popř. může být takové rozhodnutí napadeno kteroukoli ze stran v soudním řízení nebo arbitráži. Obojí lze rovněž vnímat jako snahu stran předejít budoucímu sporu, vyplývajícího z jejich protichůdných zájmů, který by musel být jinak řešen v nákladném a zdlouhavém soudním nebo rozhodčím řízení.

Otázkou zůstává, s ohledem na absenci relevantní české judikatury (jak ve vztahu k předmětnému ustanovení, tak k adjudikaci), do jaké míry budou soudy určení třetí osoby přezkoumávat. V úvahu přichází dvě situace. V té první se některá ze stran s doplněním smlouvy ze strany třetí osoby nespokojí a takové se rozhodne napadnout žalobou (v úvahu především přichází, s ohledem na povahu smlouvy se třetí osobou, žaloba na uložení povinnosti odstranit vady díla, tedy chyb v určení obsahu smlouvy provedeném třetí osobou¹¹⁵). Ve druhém případě strana takovýto krok neučiní, nicméně se takto doplněnou náležitostí odmítne řídit, následkem čehož dojde k porušení smlouvy. Tehdy pak druhé straně zpravidla nezbude nic jiného, než se domáhat řádného plnění smlouvy prostřednictvím žaloby na plnění.

V obou takto naznačených situacích nelze vyloučit, že soudy budou mít spíše tendenci provádět plný přezkum tohoto smluvního závazku (podřídit se určitému rozhodnutí třetí osoby o právech a povinnostech stran kontraktu), včetně postupu třetí osoby, který vedl k tomuto konkrétnímu určení. Nejisté ovšem je, do jaké hloubky bude tento postup ze strany soudu revidován. Otázka zní, zda bude soud přezkoumávat pouze soulad s kritérii určení (danými na základě zákona, popř. těmi, které byly stranami a třetí osobou ujednány), nebo i “správnost“ takového doplnění. Jinými slovy, zdali se budou úvahy soudu ubírat směrem, jak by soud rozhodl, pokud by se nacházel v pozici této třetí osoby. Tento přístup bychom mohli označit jako meritorní přezkum.

V první situaci, kdy je stranou napadáno samotné určení třetí osoby, lze meritorní přezkum ze strany soudu považovat za správný, neboť některou ze stran závazkového poměru je proaktivně napadáno rozhodnutí třetí osoby, které tento poměr jednostranně modifikuje. Nicméně ve druhé situaci, kdy je strana pasivní a rozhodnutím třetí osoby se neřídí (ale ani jej aktivně nenapadá) pak lze považovat plný meritorní přezkum za nadbytečný, zvláště byla-li ostatní kritéria určení

¹¹⁴ Viz § 1759 a § 1790 občanského zákoníku.

¹¹⁵ Viz § 2615 odst. 2 ve spojení s § 2106 odst. 1 písm. a) a b) občanského zákoníku.

v souhrnu naplněna. V rámci smluvních vzorů FIDIC má pasivita stran ohledně vydaného rozhodnutí DAB za následek konečnost takového rozhodnutí, tedy uzavření možnosti meritorního přezkumu, což je ze strany mezinárodních rozhodčích soudů pravidelně respektováno.

S ohledem na výše uvedené a princip autonomie vůle vlastní kontinentálnímu právnímu systému lze dojít k závěru, že smluvní využití adjudikace je v kontextu českého práva přípustné. Otázkou ovšem zůstává, jaký přístup budou soudy České republiky zastávat ve vztahu k vynucování rozhodnutí vydaných v adjudikaci, které se staly konečnými a závaznými, tedy zda budou inklinovat spíše k plnému přezkumu jejich rozhodnutí, namísto pouhého přezkumu podmínek závazku řídit se rozhodnutím adjudikátora. Druhý zmíněný přístup by byl nepochybně účelnější a lépe by odrážel smysl adjudikace, jako rychlého a efektivního způsobu řešení sporů z výstavbových projektů.

2.3 Zákonná úprava adjudikace v zahraničí

V této kapitole odvrátíme pozornost směrem k druhému způsobu užití adjudikace, a to na základě zákona (tzv. zákonná adjudikace). Zaměříme se především základní principy fungování zákonné adjudikace, ve kterých je úloha adjudikátorů a právní povaha jejich rozhodnutí upravena na úrovni národních právních předpisů. Státy, ve kterých je zavedena zákonná adjudikace jsou například, Austrálie, Nový Zéland, Malajsie, Singapur či Maďarsko. Zde se zaměříme zejména na Velkou Británii, ve které hraje zákonná adjudikace dnes již tradiční roli v rámci řešení sporů ve stavebnictví a další státy (zejména angloamerického právního systému) tento britský model adaptovaly ve svých právních řádech.

2.3.1 Velká Británie

Zavedení zákonné adjudikace prostřednictvím zákona „Housing Grants, Construction and Regeneration Act 1996“ (Construction Act 1996), který nabyl účinnosti v roce 1998, bylo jednak reakcí na zvýšenou zátěž lokálních soudů ohledně početných sporů z výstavbových projektů, tak i snahou o napravení špatné platební morálky a cash flow výstavbových projektů v důsledku ekonomické recese počátkem 90. let minulého století.¹¹⁶ Jako řešení těchto problémů bylo navrženo zavedení mandatorní adjudikace ohledně sporů ze smluv o dílo, jejichž předmětem jsou stavební práce.

Právo na předložení sporů k adjudikaci je výslovně zakotveno v § 108 druhé části Construction Act 1996. Toto ustanovení ukládá, že smlouvy o dílo, které jsou vymezeny v § 104

¹¹⁶ KLEE, *Stavební smluvní právo*, s. 300-301.

Construction Act 1996¹¹⁷, musí obsahovat minimální náležitosti úpravy procesu adjudikace. Smlouva o dílo musí tak v písemné formě stanovit alespoň (i) právo stran podat oznámení o záměru předložit spor k adjudikaci, (ii) časový rozvrh pro jmenování adjudikátora tak, aby mu mohl být spor předložen do sedmi dnů ode dne podání oznámení záměru o předložení sporu k adjudikaci druhé straně, (iii) lhůtu v délce 28 dnů, ve které musí být adjudikátorem vydáno rozhodnutí (s možností prodloužení o 14 dnů se souhlasem všech stran), (iv) uložení povinnosti adjudikátora jednat nestranně, a (v) možnost adjudikátora převzít iniciativu při ověřování skutkových okolností a posuzování právních otázek. Smlouva o dílo dále musí obsahovat ustanovení, že rozhodnutí adjudikátora je závazné, dokud není spor s konečnou platností vyřešen soudem, v arbitráži nebo na základě smírného narovnání. Strany si mohou rovněž písemně ujednat, že rozhodnutí adjudikátora bude konečné. Nad rámec těchto ustanovení si mohou strany smlouvy o dílo ujednat další procesní pravidla vedení adjudikace (popř. využít pravidla připravená různými profesními organizacemi či obsažená ve vzorových smlouvách, jako je např. již zmíněný NEC¹¹⁸), určit osobu adjudikátora nebo vícečlenného panelu, popř. stanovit jmenovací subjekt.

Neobsahuje-li smlouva o dílo, v rozporu s § 108 Construction Act 1996, výše uvedená základní ustanovení o adjudikaci, použije se úprava obsažená v Scheme for Construction Contracts (England and Wales) Regulations 1998 (Systém pro regulaci stavebních smluv, Systém). Tento legislativní instrument obsahuje ucelená pravidla pro adjudikaci v intencích daných na základě Construction Act 1996. Neupraví-li si strany smluvně bližší pravidla pro proces vedení adjudikace, postupuje se na základě pravidel obsažených v Systému. Adjudikátor je na základě Systému povinen jednat vůči stranám nestranně, v souladu s uzavřenou smlouvou a rozhodným právem. Stejně jako v případě smluvní adjudikace není za své rozhodnutí zásadně odpovědný, s výjimkou situace, kdy by v rámci procesu adjudikace nejednal v dobré víře.

Adjudikace je na základě Systému zahájena dnem, kdy jedna strana, po vzniku sporu ohledně uzavřené smlouvy o dílo, zašle druhé straně oznámení o adjudikaci (notice of adjudication). Toto oznámení musí obsahovat přesné vymezení předmětu sporu, detaily vzniku sporu, požadovaný způsob nápravy a kontaktní údaje smluvních stran. Přesné a úplné vymezení předmětu sporu je zcela zásadní, neboť určuje rozsah pravomoci adjudikátora, který je oprávněn rozhodnout pouze o sporu referovaném v oznámení o adjudikaci. Oznamující strana následně kontaktuje adjudikátora, který byl zvolen v rámci uzavřené smlouvy o dílo; není-li takové osoby, osloví jmenovací

¹¹⁷ Jedná se zejména o smlouvy o dílo, jejichž předmětem je provádění širokého okruhu stavebních činností, které jsou detailně definovány v § 105 Construction Act 1996. Stavebními činnostmi se zejména rozumí výstavba, demolice, rekonstrukce, tunelování, zavádění a instalace inženýrských sítí apod.

¹¹⁸ Viz podkapitola 1.1.5.

subjekt¹¹⁹ se žádostí o jmenování adjudikátora. Jmenovací subjekt následně (nejpozději do 5 dnů) jmenuje adjudikátora, který bude pověřen řešením sporu.

Strana, která podala oznámení o adjudikaci, musí neprodleně, nejpozději však do 7 dnů ode dne podání tohoto oznámení, zaslat vybranému adjudikátorovi oznámení o předložení sporu (referral notice), doplněné o podpůrné důkazy tvrzení obsažených v tomto oznámení. Oznámení o předložení sporu by mělo obsahovat stručný popis skutkových okolností, argumentaci ve vztahu k tvrzenému nároku a návrh rozhodnutí adjudikátora (včetně uvedení, zda strana požaduje úroky z prodlení, byly-li ujednány). Po obdržení oznámení adjudikátor obratem stranám sdělí datum, kdy oznámení obdržel a od tohoto dne počíná běžet lhůta 28 dnů pro vydání rozhodnutí. Lhůta však může být se souhlasem všech stran adekvátně prodloužena.

Adjudikátor následně vyzve protistranu k vyjádření svého stanoviska k předloženému sporu a doložení důkazů svých tvrzení. Protistrana může rovněž uplatnit vzájemný návrh k případnému započtení. V případě podání vzájemného návrhu má adjudikátor pravomoc posoudit nárok protistrany, ale pouze do výše, ve kterém se kryje s nárokem oznamující strany.¹²⁰

Je-li to zapotřebí, může adjudikátor posléze vyzvat strany k doplnění jejich tvrzení a dalších důkazů, a to ve lhůtě, kterou určí. Dále je oprávněn, za účelem objasnění skutkového a právního stavu věci, zajistit zpracování znaleckých a právních posudků, činit návštěvy staveniště a svolat ústní jednání za účasti obou stran. Strany mají právo být v rámci celého procesu adjudikace zastoupeny (např. advokátem či jiným poradcem). Neurčí-li adjudikátor jinak, má každá strana právo na jednoho zástupce.

Jakmile adjudikátor dospěje k závěru, že má k dispozici dostatek podkladů, vydá ve věci rozhodnutí, nejpozději však do 28 dnů ode dne předložení sporu, neujednají-li si strany lhůtu delší. Je-li předmětem sporu peněžité plnění, uloží adjudikátor straně povinnost uhrazení peněžité částky ve výši, kterou určí, a úhradu úroků z prodlení, pokud byly sjednány ve smlouvě o dílo. Dále rozhodne o náhradě nákladů adjudikace, a to zpravidla na principu úspěchu ve věci. Za účelem zajištění úhrady nákladů adjudikace jsou strany společně a nerozdílně odpovědné za jejich úhradu. Náklady adjudikace představuje především odměna adjudikátora, která bývá zpravidla určena hodinovou sazbou (vynásobenou časem stráveným řešením sporu v adjudikaci) a případné náklady na zpracování expertních posudků. V této souvislosti je třeba zdůraznit, že v souladu se Systémem

¹¹⁹ Jmenovacím subjektem může být např. Asociace stavebních inženýrů (Institution of Civil Engineers, ICE), Chartered Institute of Arbitrators, Centre for Effective Dispute Resolution a mnohé další profesní organizace.

¹²⁰ CONSTRUCTION INDUSTRY COUNCIL. *User's Guide to Adjudication*. London, 2017. S. 18. [online]. Dostupné z: <https://www.cic.org.uk/shop/users-guide-to-adjudication> [cit. 2022-07-25].

je adjudikátor povinen počínat si tak, aby stranám nevznikaly zbytečné náklady. Vlastní náklady, spojené např. s právním zastoupením, si nesou strany sami, není-li ve smlouvě stanoveno jinak.

Zajímavé poznatky ve vztahu k odměně adjudikátorů přináší statistika vypracovaná britskou Společností pro adjudikaci (Adjudication Society).¹²¹ Z této statistiky vyplývá, že průměrná hodinová sazba adjudikátora činila ve sledovaném období (2015 – 2016) £210, přičemž se tyto sazby pohybovaly v rozmezí £95 až £330. Průměrný vyúčtovaný čas adjudikátora strávený řešením sporu v adjudikaci představoval 43 hodin; celková výše mediánové odměny adjudikátora se pak ve sledovaných sporech rovnala sedmi tisícům liber. Spektrum zkoumaných sporů bylo relativně široké, kdy se hodnota sporu pohybovala od nuly (tzv. “spory o princip“) až po téměř šest milionů liber.

Rozhodnutí vydané adjudikátorem je, stejně jako v případě smluvní adjudikace dle smluvních vzorů FIDIC, pro strany okamžitě závazné, neujednají-li si strany, že bude zároveň i konečné. Neučiní-li tak, zůstává stranám právo podrobit vydané rozhodnutí revizi soudní cestou, popř. v arbitráži. Bez ohledu na případný výsledek takového přezkumu, neplní-li strana v souladu se závazným rozhodnutím, je druhá strana plně oprávněna domáhat se plnění soudní cestou, a to na základě okamžitého soudního rozhodnutí (summary judgment), platebního rozkazu či předběžného opatření.¹²² Britské soudy zpravidla potvrzují nároky oprávněné strany z rozhodnutí adjudikátora v řádu několika dní.¹²³

Z výše uvedeného vyplývá, že se zásada „zaplat' nyní, pak se sporuj“ uplatní i v rámci právní úpravy zákonné adjudikace ve Velké Británii. Tato zásada, v kombinaci s velice krátkými lhůtami pro vydání rozhodnutí adjudikátora, zajišťují velice efektivní a svižný proces dosažení rozhodnutí o sporu, které je v případě potřeby rychle vynutitelné. Zároveň je nadále zachována jistota, že strany mohou rozhodnutí adjudikátora napadnout soudní cestou a účinně namítat případná pochybení adjudikátora (např. pravomoc rozhodovat o sporu, podjatost či procesní nedostatky)¹²⁴.

2.3.2 Úprava zákonné adjudikace v dalších státech

V Malajsii byla zákonná adjudikace, inspirovaná britským modelem, zavedena v roce 2012 na základě zákona č. 746 o platbách a adjudikaci ve stavebním průmyslu (Construction Industry Payment and Adjudication Act 2012). K adjudikaci mohou být předloženy spory ohledně

¹²¹ MILIGAN, J. L.; JACKSON, A. L. *Adjudicator's fees. Paper summarising research analysis of fees associated with adjudication based on returned questionnaires from Adjudicators*. 2017. [online]. Dostupné z: <https://www.adjudication.org/sites/default/files/Report%20on%20Adjudication%20Fees.pdf> [cit. 2022-08-21].

¹²² CHERN, C. *The law of construction disputes*. Third edition. Abingdon, Oxon; New York, NY: Informa Law from Routledge, 2019. 711 s. ISBN 0-429-64868-5. S. 367 (CHERN, *The law of construction disputes*).

¹²³ KLEE, *Stavební smluvní právo*, s. 304.

¹²⁴ CHERN, *The law of construction disputes*, s. 367.

veškerých stavebních smluv o dílo, ledaže by předmětem smlouvy byla výstavba méně než čtyřpodlažní budovy určené k rezidenčním potřebám objednatele.¹²⁵ Adjudikátor jmenovaný stranami, popř. jmenovacím subjektem, kterým je na základě zákona Asijské centrum mezinárodní arbitráže (Asian International Arbitration Centre), je povinen vydat ve věci rozhodnutí ve lhůtě 45 pracovních dnů od obdržení repliky (popř. dupliky oznamovatele) k oznámení o adjudikaci, kterým je proces adjudikace formálně zahájen. Rozhodnutí adjudikátora je pro strany okamžitě závazné a může být vynuceno na základě žádosti adresované příslušnému soudu. Rozhodnutí adjudikátora je možné napadnout v soudním řízení či arbitráži, popř. se mohou strany ohledně předmětu sporu smírně narovnat.

Z oblasti kontinentálního právního systému můžeme zmínit Maďarsko, které zavedlo mechanismus podobný zákonné adjudikaci v roce 2013 na základě zákona XXXIV (o organizaci přispívající k řešení některých sporů souvisejících s projektováním a prováděním staveb) v reakci na narůstající počet soudních sporů souvisejících s realizací výstavbových projektů.¹²⁶ Na základě tohoto zákona je možné předložit tzv. expertnímu orgánu pro potvrzení provedení díla (EOPPD) vymezený okruh sporů, týkajících se (i) případů, kdy není vyhotoven protokol o předání díla a spory ohledně jeho obsahu, (ii) neuhrazených plateb, a (iii) sporů ohledně zajištění vzájemných závazků a jejich vymahatelnosti. Za předpokladu, že mezi stranami vyvstane takovýto spor, posoudí jej panel složený z nezávislých soudních znalců, kteří do 30 dnů vydají své odborné stanovisko. Proti tomuto stanovisku je možné podat žalobu do 60 dnů, kterou musí příslušný soud projednat přednostně v rámci koncentrovaného řízení.¹²⁷

¹²⁵ GOULD, N. *Adjudication in Malaysia* [online]. Dostupné z:

https://www.fenwickelliott.com/sites/default/files/nick_gould_-_adjudication_in_malaysia.pdf [cit. 2022-07-25].

¹²⁶ BALASZ, T.; KLEE, L.; GULYAS, T. FIDIC Contracts and Hungarian law: Important aspects of using FIDIC Contracts in Hungary. *International Construction Law Review*. 2014. Volume 31, Part 2. ISSN 0265-1416. S. 140.

¹²⁷ KLEE, *Stavební smluvní právo*, s. 305.

3. Mediace a rozhodčí řízení

Mezi nejznámější a nejpoužívanější alternativy soudní litigace při řešení sporů obchodní povahy patří mediace a rozhodčí řízení (arbitráž). Vedle adjudikace pak představují základní mimosoudní metody, které jsou vhodné k řešení sporů vyplývajících z výstavbových projektů. Za účelem následného porovnání jejich výhod a nevýhod si nyní blíže představíme základní znaky a zákonnou úpravu mediace a rozhodčího řízení v České republice.

3.1 Mediace

První metodou řešení sporů, na kterou se zde zaměříme, je mediace¹²⁸. Mediace je dle Holé „[...] metoda řešení konfliktu, při níž neutrální kvalifikovaná osoba pomáhá účastníkům konfliktu ve vzájemném dorozumívání, jehož cílem je dosažení jejich spokojenosti s procesem i výsledkem řešení konfliktu“.¹²⁹ Zákonná definice¹³⁰ považuje za výsledek řešení konfliktu uzavření mediální dohody. Tato metoda, která v zahraničí (zejm. na západě) tvoří dnes již tradiční alternativu k soudnímu řízení v občanskoprávní sféře, byla do českého právního řádu implementována prostřednictvím zákona č. 202/2012 Sb., o mediaci a změně některých zákonů (zákon o mediaci). Nutno podotknout, že Česká republika tak učinila jako poslední členský stát Evropské unie; ze směrnice Evropského parlamentu a Rady 2008/52/ES ze dne 21. května 2008, o některých aspektech mediace v občanských a obchodních věcech (směrnice o mediaci) vyplývá, že členské státy mají povinnost do svých právních řádů implementovat a dále podporovat alternativní řešení soukromoprávních sporů pomocí mediace.

3.1.1 Obecná charakteristika mediace a její druhy

Předtím, než se blíže zaměříme na klady a zápory platné právní úpravy mediace v České republice, uvedeme si napřed základní principy, na kterých je mediace založena, její strategie a jednotlivé druhy. Tyto jednotlivé aspekty napomohou k lepšímu pochopení mechanismu fungování mediace a zároveň umožní identifikovat okruhy sporů, pro které je mediace vhodným řešením.

Třebaže se názory jednotlivých autorů zabývajících se problematikou mediace mírně odlišují, lze vyzdvihnout některé základní principy mediace, které se v teorii pravidelně objevují.

¹²⁸ V odborné literatuře se lze někdy setkat i s pojmem konciliace, který většina autorů považuje za synonymum pojmu mediace. Viz BÜHRING-UHLE, CH.; KIRCHHOFF L.; SCHERER G. *Arbitration and mediation in international business*. 2nd ed. Hague: Kluwer Law International, 2006. 309 s. ISBN 90-411-2256-7. S. 176 (BÜHRING-UHLE, *Arbitration and mediation in international business*).

¹²⁹ HOLÁ, L. *Mediace v teorii a praxi*. Praha: Grada, 2011. 270 s. ISBN 978-80-247-3134-6. S. 52 (HOLÁ, *Mediace v teorii a praxi*).

¹³⁰ Viz § 2 písm. a) zákona o mediaci.

Jedná se především o principy dobrovolnosti, spolupráce, důvěrnosti, neutrality, nestrannosti a nezávislosti. Dobrovolné rozhodnutí sporných stran řešit jejich konflikt v duchu vzájemné spolupráce a důvěry za asistence neutrálního mediátora jsou základními kameny mediace. Dobrovolnost stran podstoupit mediaci nelze ovšem ve světle české právní úpravy vnímat absolutně. V případě tzv. soudem nařízené mediace¹³¹ může soud usnesením uložit stranám sporu povinnost zúčastnit se prvního setkání s mediátorem v rozsahu 3 hodin. Nerespektují-li strany tento příkaz a setkání s mediátorem se neúčastní, vystavují se tím riziku finančního postihu až do výše 50.000 Kč. Toto omezení principu dobrovolnosti je ovšem vyváženo tím, že strany nejsou povinny řešit jejich spor prostřednictvím mediace; jejich povinnost spočívá pouze v účasti na setkání s mediátorem, který stranám vysvětlí, jak proces mediace probíhá a jaké má důsledky. Rozhodnutí, zdali strany akceptují tuto alternativu řešení jejich sporu, zůstává plně v jejich diskreci. Souhlasí-li strany s provedením mediace, základem pro úspěch tohoto procesu, tedy dosažení mediační dohody, je vyvážená a konstruktivní spolupráce sporných stran a mediátora. Dohoda stran ohledně merita sporu bývá zpravidla podmíněna ústupky stran ohledně svých nároků, kterých je docíleno pomocí úzké spolupráce a konstruktivního vyjednávání stran pod taktovkou mediátora. Právě navození kooperativní atmosféry a usměrňování komunikace znesvářených stran je jednou z klíčových rolí mediátora v procesu mediace. Samotný mediátor musí splňovat tři podmínky – musí být vůči stranám neutrální, nestranný a na stranách nezávislý.¹³² Z hlediska neutrality a nestrannosti mediátorům v žádném případě nepřísluší hodnocení merita sporu a tvrzení stran; v závislosti na použité strategii mediace nemusí mít mediátor možnost vyjádřit svůj právní názor na danou problematiku. Mediátor musí přistupovat ke stranám nezaujatě a bez předsudků.¹³³ Nezávislost je garantována jednak tím, že odměnu mediátora hradí strany rovným dílem (není-li smluvně ujednáno jinak), tak i dohledem nad činností mediátora ze strany Ministerstva spravedlnosti, resp. České advokátní komory, je-li mediátor zároveň advokátem.¹³⁴ Poslední vůdčí princip mediace, důvěrnost, je zajištěn povinností mlčenlivosti mediátora o všech skutečnostech, o kterých se dozvěděl v souvislosti s přípravou a v průběhu mediace.¹³⁵ Povinnost mlčenlivosti se ovšem nevztahuje na strany účastnící se procesu mediace; přejí-li si to, je povinnost

¹³¹ Viz § 100 odst. 2 o.s.ř.

¹³² JANOTOVÁ, M.: *Mediace*. Praha: Ústav práva a právní vědy, 2014. 152 s. ISBN 978-80-87974-07-0. S. 16–17 (JANOTOVÁ, *Mediace*).

¹³³ Viz § 8 odst. 1 písm. c) zákona o mediaci. Je-li dána pochybnost o nepodjatosti mediátora, je mediátor povinen odmítnout uzavření smlouvy o provedení mediace, popř. již zahájenou mediaci ukončit dle ustanovení § 6 odst. 1 písm. a) zákona o mediaci.

¹³⁴ Viz § 13 zákona o mediaci a § 49b zákona č. 85/1996 Sb., o advokacii.

¹³⁵ Viz § 9 zákona o mediaci.

mlčenlivosti nutné upravit smluvně.¹³⁶ Princip důvěrnosti může hrát klíčovou roli pro volbu mediace tam, kde mají strany zájem zabránit publicitě a nechtěné pozornosti věnované jejich konfliktu.

Jak jsme si již naznačili výše, mediaci lze rozlišovat v závislosti na použité strategii, a to na facilitativní a hodnotící (evaluativní).¹³⁷ Rozdíl mezi nimi spočívá zejména v míře, v jaké mediátor vyjadřuje svůj názor na pravděpodobný výsledek soudního řízení v případě, že by mediace nebyla úspěšná. V rámci facilitativní mediace neposkytuje mediátor stranám návrh řešení jejich sporu ani nepředvídá právní řešení této otázky. Jeho úlohou je spíše za pomoci cíleně zaměřených otázek strany dovést ke kompromisu a nastínit důsledky v závislosti na aktuálním zastávaném postoji stran. Tato strategie bývá úspěšná tam, kde budou strany spíše preferovat řešení, ke kterému se dopracovali sami, před řešením navrženým třetí osobou (mediátorem).

Oproti tomu evaluativní strategie připouští, aby mediátor poskytl svůj názor na věc a naznačil očekávaný výsledek případného následného soudního řízení. Přestože se tato strategie zdá být efektivnější (mediátor po vyslechnutí stran sám přichází s řešením, které mají strany možnost akceptovat, aniž by je musel složitě navádět ke kompromisu), zákon o mediaci¹³⁸ tento přístup limituje zákazem poskytování právních služeb za strany mediátora. Výjimku z tohoto zákazu představuje vyjádření právního názoru mediátora na věc stran konfliktu či její dílčí otázku. Tato hranice je ovšem značně neostrá a určení míry přípustné intervence ve formě právní rady je na orgánech dohledu nad mediací (Ministerstvu spravedlnosti a České advokátní komoře) v rámci rozhodování o přestupku či kárném provinění mediátora.

Co se týče dalšího členění mediace, z hlediska jejího právního základu ji můžeme dělit na mediaci ze zákona, soudem nařízenou a dobrovolnou (z vůle stran).¹³⁹ Mediace, jejíž užití ukládá zákon, není v právních rádech příliš častým řešením, neboť je tím popřena její samotná podstata, tedy dobrovolnost. Stejným problémem trpí na první pohled i mediace nařízená soudem, ale jak jsme si již uvedli výše, obecné soudy v České republice mají pouze pravomoc nařídit první setkání s mediátorem v maximálním rozsahu tří hodin. Rozhodnutí, zdali jsou strany ochotny v mediaci pokračovat či se raději vydat soudní cestou, zůstává plně v jejich rukou. Pravomoc soudu nařídit první setkání s mediátorem je omezeno kritériem vhodnosti a účelnosti¹⁴⁰ pro daný rozhodovaný spor. Je tedy na úvaze konkrétního soudce, zdali má povaha daného konfliktu potenciál

¹³⁶ HÁJKOVÁ, Š. [Povinnost mlčenlivosti mediátora (§ 9)]. In: DOLEŽALOVÁ, M.; HÁJKOVÁ, Š.; POTOČKOVÁ, D.; ŠTANDERA, J. *Zákon o mediaci*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. 368 s. ISBN 978-80-7400-458-2. S. 48.

¹³⁷ HOLÁ, *Mediace v teorii a praxi*, s. 140.

¹³⁸ Viz ustanovení § 8 odst. 2 zákona o mediaci.

¹³⁹ JANOTOVÁ, *Mediace*, s. 21-24.

¹⁴⁰ Viz ustanovení § 100 odst. 3 o.s.ř.

k předložení k mediaci. Ryzí formu mediace představuje mediace dobrovolná, která je zahájena čistě z vůle stran konfliktu. Toto rozhodnutí řešit spor prostřednictvím procesu mediace může mít charakter předstižný (uzavřením tzv. mediační doložky) nebo následný (uzavřením smlouvy o mediaci). Zde je ovšem nutné zmínit, že nerespektování uzavřené mediační doložky po vzniku sporu nemá stejné následky jako ignorace platné rozhodčí doložky¹⁴¹, neboť uzavření mediační doložky nemá za následek vyloučení pravomoci obecných soudů ve smyslu ustanovení § 106 odst. 1 o.s.ř.

Podle právní povahy oblasti vztahů, ve které je mediace účelným prostředkem řešení, dělí Holá mediaci na mediaci v civilních sporech a na mediaci v trestním řízení.¹⁴² Mediací v trestní oblasti, která je upravena zejm. zákonem č. 257/2000 Sb., o probační a mediační službě, se zde blíže zabývat nebudeme. V civilní oblasti je mediace vhodná zejména pro rodinné, obchodní a pracovněprávní spory. Pojem rodinná mediace v sobě zahrnuje jednak mediaci rozvodovou (která slouží k řešení konfliktů v rámci řízení o rozvodu manželství) a mediaci rodinnou, která se zabývá ostatními spory vzniklých mezi rodinnými příslušníky. Zpravidla se tedy jedná o spory, jejichž předmětem je péče rodičů k nezletilým dětem, úprava výše výživného, generační spory, rodinné finance a podnikání, dědictví a spoluvlastnictví.¹⁴³

Pro námi sledovanou tematiku sporů ve výstavbových projektech je klíčová mediace obchodní. Mezi nejčastěji spory řešené pomocí mediace spadají konflikty vzniklé na základě investičních, společenských, stavebních, frašizingových a distribučních smluv a joint ventures, popř. dalších forem obchodní kooperace.¹⁴⁴ Není náhodou, že společným jmenovatelem těchto kontraktů je jejich dlouhodobost; zpravidla se bude totiž jednat o vzájemné závazky s delší dobou trvání. Proč tomu tak je, není složité odhalit. Smluvní partneři, mezi kterými vznikl spor v rámci jejich obchodní spolupráce, budou často hledat způsob řešení tohoto jednotlivého sporu, který jim umožní po jeho vyřešení pokračovat v jejich spolupráci v přátelském duchu. Právě pro tyto případy je mediace ideální metodou. Strany si za asistence mediátora odsouhlasí řešení, které je schůdné pro obě strany, což navodí atmosféru pro jejich budoucí kooperaci. V rámci mediace neexistují vítězové a poražení, jako je tomu v případě soudního řízení. Vědomí jedné smluvní strany, že byla u soudu “poražena“ svým obchodním partnerem, může mít na jejich budoucí vztah neblahé důsledky a nezřídkou dochází k ukončení dlouhotrvající spolupráce kvůli jednomu konfliktu. Tato nesporná výhoda obchodní mediace je pak zvláště vidět tam, kde strany nemají ani

¹⁴¹ K rozhodčí doložce viz podkapitola 3.2.2.

¹⁴² HOLÁ, *Mediace v teorii a praxi*, s. 179-188.

¹⁴³ JANOTOVÁ, *Mediace*, s. 25.

¹⁴⁴ HOLÁ, *Mediace v teorii a praxi*, s. 207.

jinou možností, než ve spolupráci pokračovat; příkladem jsou spory, které se vyskytnou v raných fázích výstavbového projektu. Strany si obvykle nemohou dovolit výstavbový projekt nedokončit s ohledem na zákonné a smluvní sankce a reparační mechanismy. Rozhodnou-li se řešit spor v soudním řízení, nelze vyloučit možnost takové eskalace situace, která by v krajním případě vedla až k pozastavení projektu. Nelze rovněž vyloučit situaci, kdy by vznikl spor o záležitosti, která by byla kritická pro další postup ve výstavbovém projektu. V případě soudního řízení by se mohlo relativně snadno stát, že do vydání pravomocného a vykonatelného rozhodnutí uplyne několik let. V obou takto naznačených případech by vznikly enormní časové a finanční náklady pro všechny účastníky výstavbového projektu.

3.1.2 Zákonný rámec mediace

V této podkapitole se nyní zaměříme na jednotlivé aspekty právní úpravy mediace obsažené v českém právním řádu. Je nutno předestřít, že zákon o mediaci upravuje pouze mediaci prováděnou tzv. zapsanými mediátory, tedy mediátory, kteří jsou zapsáni ve veřejném seznamu mediátorů vedeném Ministerstvem spravedlnosti. O zápis do seznamu mediátorů může požádat fyzická osoba, která je plně svéprávná, bezúhonná, má vysokoškolské magisterské vzdělání a která složila zkoušku mediátora.¹⁴⁵ Mediace prováděná jinými než zapsanými mediátory není vyloučena, nicméně s jejím zahájením nespojuje zákon právní účinky (zejm. stavení běhu promlčecích lhůt) jako v případě mediace vedené zapsaným mediátorem.

Samotný proces mediace je zahájen uzavřením smlouvy o provedení mediace mezi stranami konfliktu a zapsaným mediátorem. Smlouva o provedení mediace vyžaduje písemnou formu a krom obvyklých náležitostí (označení smluvních stran, vymezení předmětného konfliktu) musí též obsahovat dobu, po kterou bude mediace probíhat (popř. ujednání, že bude probíhat po dobu neurčitou) a výši odměny mediátora nebo způsob jejího určení.¹⁴⁶ S ohledem na ustanovení § 647 občanského zákoníku má uzavření smlouvy o provedení mediace rovněž za následek stavení běhu promlčecích lhůt. Totéž platí i pro lhůty prekluzivní.¹⁴⁷ Mají-li strany zájem si zvolit mediaci jako způsob řešení jejich eventuálního budoucího sporu, mohou tak učinit prostřednictvím mediační doložky obsažené v uzavíraném kontraktu. Jak již bylo uvedeno výše, mediační doložka ovšem netvoří překážku zahájení soudního řízení spočívající v nedostatku pravomoci soudu. Nelze ovšem vyloučit aplikaci případných sankcí v závazkové rovině ve formě sjednané smluvní pokuty.

Výsledkem úspěšného procesu mediace je uzavření mediační dohody mezi stranami konfliktu, opatřené potvrzením mediátora, že dohoda byla uzavřena v rámci mediace v den tam

¹⁴⁵ Viz § 16 odst. 1 zákona o mediaci.

¹⁴⁶ Viz § 4 odst. 2 zákona o mediaci.

¹⁴⁷ Viz § 654 odst. 2 občanského zákoníku.

uvedený. Mediátor ovšem není, na rozdíl od stran konfliktu, odpovědný za obsah mediační dohody.¹⁴⁸ Obsah mediační dohody je tvořen ujednáním stran o způsobu řešení konfliktu. V oblasti obchodní mediace se bude zpravidla jednat o vznik závazku, který bude mít charakter dohody o narovnání sporných práv nebo novace dosavadního sporného závazku mezi stranami konfliktu. Zákon o mediaci však stranám, které nesou za obsah mediační dohody odpovědnost, neukládá povinnost zajistit, aby byl tento obsah v souladu s hmotným právem. Přejí-li si strany, aby byl obsah mediační dohody přímo vykonatelný, musí zajistit jeho soulad s kogentními normami právního řádu.

České právo nepřiznává platně uzavřené mediační dohodě status exekučního titulu. V případě, že jedna ze stran neplní své závazky na základě mediační dohody, musí druhá strana uplatnit svá práva prostřednictvím občanskoprávní žaloby nebo v rámci rozhodčího řízení. V úvahu ovšem přichází tři způsoby, kterými lze obsah mediační formy transformovat do vykonatelného instrumentu. V prvních dvou případech lze docílit vykonatelnosti na základě schválení mediační dohody soudem. Mediační dohodu může na základě návrhu schválit soud v rámci smířčího řízení (tzv. praetorského smíru) do 30 dnů ode dne jeho zahájení. Bylo-li soudní řízení již zahájeno a v jeho průběhu uzavřely strany mediační dohodu, může soud dohodu schválit ve formě soudního smíru. V obou případech (praetorský smír a soudní smír) je schválení mediační dohody podmíněno jednak souladem s právními předpisy, tak i přípustností dané povahou věci (vyřešení této věci musí být podle hmotného práva v dispozici stran) a pravomocí soudů České republiky. Mediační dohoda, kterou soud schválí usnesením, je exekučním titulem, na základě kterého může být vedena exekuce nebo proveden soudní výkon rozhodnutí.¹⁴⁹ Třetí možností, jak učinit obsah mediační dohody vykonatelným, je využití institutu notářského zápisu se svolením k přímé vykonatelnosti. Zákon č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád) nabízí tři druhy notářských zápisů se svolením k vykonatelnosti. První druh, sepsaný podle ustanovení § 71a odst. 1 notářského řádu, obsahuje přímo právní jednání, kterým se účastník zavazuje splnit peněžitý dluh vyplývající z uzavíraného závazku obsaženého v notářském zápisu. Tento druh notářského zápisu je tedy hmotněprávní povahy a pro svou platnost musí obsahovat i výši dluhu a lhůtu pro jeho splnění. Nesplní-li účastník řádně a včas svůj peněžitý dluh, notářský zápis obsahuje pro tento případ svolení účastníka s přímou vykonatelností, tedy nařízením a vedením exekuce či provedením soudního výkonu rozhodnutí na základě tohoto exekučního titulu. Byl-li předmětem mediační dohody závazek k peněžitému plnění jedné ze stran konfliktu, je v případě volby tohoto

¹⁴⁸ Viz § 4 odst. 3 zákona o mediaci.

¹⁴⁹ Viz ustanovení § 40 odst. 1 písm. f) zákona č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a § 274 odst. 1 písm. h) o.s.ř.

druhu nutné přenést obsah mediační dohody do dohody o splnění závazku ve formě notářského zápisu se svolením k vykonatelnosti. Druhý druh notářského zápisu se svolením k vykonatelnosti dle § 71a odst. 2 notářského řádu je koncipován jako kombinace uznání peněžitého dluhu a svolení k přímé vykonatelnosti, tedy jako jednostranné právní jednání následující po vzniku hlavního závazku. Podstatnými náležitostmi tohoto notářského zápisu jsou vyjma výše dluhu a lhůty pro plnění též označení právního důvodu dluhu (v našem případě tedy závazku vyplývajícího z mediační dohody) a označení věřitele (strany mediační dohody). Poslední druh dle § 71b notářského řádu se od předchozích dvou liší tím, že není hmotněprávní povahy¹⁵⁰ a může se týkat i jiného než peněžitého plnění. Jedná se v podstatě o procesní dohodu, která je uzavírána až po vzniku závazkového vztahu (např. právě na základě mediační dohody). Výhodou tohoto druhu je možnost zajištění vykonatelnosti pro nepeněžitá plnění. Na základě takového notářského zápisu lze tedy nařídit i jiné způsoby výkonu rozhodnutí (exekuce) pro nepeněžitá plnění, tedy vyklizení nemovité věci, odebrání věci, rozdělení společné věci a provedení prací a výkonů. Zejména poslední uvedené je pro nás zajímavé z pohledu mediační dohody uzavřené ohledně sporu ve výstavbovém projektu. Lze si představit následující situaci:

Mezi objednatelem a zhotovitelem vznikne spor, zdali stavební práce, jejichž provedení požaduje objednatel, byly od počátku součástí díla (a tím pádem byly zahrnuty i v jeho ceně) či nikoliv. Objednatel tvrdí že ano, zhotovitel nesouhlasí. Strany se rozhodnou vyřešit tento spor prostřednictvím mediace a v rámci mediační dohody si ujednájí, že tyto stavební práce provede zhotovitel oproti úhradě padesáti procent obvyklé ceny těchto prací. Objednatel provede úhradu, nicméně zhotovitel nadále odmítá v rozporu s mediační dohodou předmětné práce provést. V případě, že by po uzavření mediační dohody následovalo sepsání notářského zápisu se svolením k vykonatelnosti ohledně tohoto závazku, otevírá se objednateli možnost podání návrhu na nařízení exekuce (výkonu rozhodnutí) provedením náhradních prací a výkonů, aniž by napřed musel toto právo uplatnit prostřednictvím žaloby. Předmětné práce tedy mohou být provedeny třetí osobou, a to na náklady zhotovitele.¹⁵¹

3.1.3 Mezinárodní obchodní mediace

Nyní se zaměříme na možnost využití mediace jako metody řešení sporů, které se vyznačují přítomností mezinárodního prvku. V návaznosti na tuto problematiku se budeme dále zabývat otázkou výkonu sjednané mediační dohody ve státě odlišném od místa jejího uzavření. S ohledem na tematické zaměření této práce na spory ve výstavbových projektech se přitom zaměříme pouze

¹⁵⁰ Viz usnesení Nejvyššího soudu ze dne 11.2.2015, sp. zn. 31 Cdo 2184/2013.

¹⁵¹ Viz ustanovení § 350 o.s.ř. a 72 odst. 1 exekučního řádu.

na mediaci obchodní. Mezi významné instituce, které nabízejí mezinárodní obchodní mediaci, patří např. Mezinárodní centrum pro ADR při Mezinárodní obchodní komoře v Paříži (ICC International Centre for ADR), Americká arbitrážní asociace (American Arbitration Association, AAA), Arbitrážní a mediační centrum Světové organizace duševního vlastnictví (World Intellectual Property Organization, WIPO) a Institut mezinárodní mediace (International Mediation Institute, IMI).

Předpokladem pro uskutečnění procesu, který můžeme označit jako mezinárodní obchodní mediaci, je vznik přeshraničního sporu a domluva stran o jeho řešení prostřednictvím mediace. Dle čl. 3 vzorového zákona UNCITRAL o mezinárodní obchodní mediaci a mezinárodních mediačních dohodách (UNCITRAL Model Law on International Commercial Mediation and International Settlement Agreements Resulting from Mediation, 2018)¹⁵² se o mezinárodní mediaci jedná v případě, kdy mají strany smlouvy o provedení mediace (i) místa výkonu činnosti v jiných státech, nebo (ii) má-li být dle jejich závazku převážně plněno v jiném státě, než mají místo výkonu svých činností, popř. (iii) existuje-li stát, který nejúžeji souvisí s jejich sporem a liší se od místa výkonu jejich činností. Již zmíněná směrnice o mediaci nepoužívá pojem mezinárodní mediace, ale používá místo něj termín “mediace v přeshraničních sporech“ (mediation in cross-border disputes). Směrnice o mediaci definuje přeshraniční spor jako spor mezi stranami, z nichž se alespoň jedna obvykle zdržuje nebo má své bydliště (sídlo) na území jiného členského státu ke dni zahájení mediace (uzavření smlouvy o provedení mediace, nařízení mediace soudem).¹⁵³

Vzhledem k soukromoprávní povaze mediační dohody jako výsledku procesu mediace, je mediační dohoda ve své podstatě smlouvou o narovnání, která se odlišuje pouze tím, že obsahuje potvrzení mediátora, že byla uzavřena v důsledku provedení mediačního řízení. V důsledku této smluvní povahy a principu dobrovolnosti mediace neexistuje pravomoc či příslušnost, která by odkazovala na provedení mediace v konkrétním státě. Rozhodnutí, kde a kým bude mediace provedena, je ryze na vůli stran konfliktu. Kritéria, které by strany měly v rámci této volby vzít v potaz, jsou zejména přístup daného právního řádu k mediaci (její přípustnost, možnost stavení lhůt, povinnost mlčenlivosti mediátora apod.), možnost učinění mediační dohody vykonatelnou, výše nákladů na mediační řízení a obeznámenost mediátora s právem rozhodným pro smlouvu, na jejímž základě konflikt vznikl. Lze ovšem doporučit, aby mediace proběhla ve státě, kde bude probíhat výkon obsahu mediační dohody v případě, že by jej povinná strana neplnila dobrovolně.

¹⁵² Dostupné z: https://uncitral.un.org/sites/uncitral.un.org/files/media-documents/uncitral/en/annex_ii.pdf [online]. [cit. 2021-7-2].

¹⁵³ Viz článek 2 směrnice o mediaci.

Neučiní-li strany obsah mediační dohody vykonatelným, bude v případě jejího porušení nezbytné věc nejdříve předložit soudům, popř. rozhodcům za účelem zajištění exekučního titulu (soudní rozhodnutí, rozhodčí nález). Toto však může být značně nákladné z hlediska času i finančních nákladů; proto lze důrazně doporučit, aby strany, které dospěly k mediační dohodě, učinily její obsah vykonatelným. Učiní-li tak ve státě, který se bude lišit od místa, kde má být mediační dohoda vykonána, vyvstane otázka, jakým způsobem lze vykonat cizí mediační dohodu, resp. vykonatelný instrument, do kterého byl obsah mediační dohody implementován. Na tuto problematiku se nyní zaměříme jednak v rámci Evropské unie, tak i ve vztahu k 3. zemím.

Proces předcházející výkonu cizí mediační dohody v rámci členských států Evropské unie se bude lišit v závislosti na prostředku, který strany zvolili pro učinění obsahu mediační dohody vykonatelným (praetorský, popř. soudní smír nebo notářský zápis se svolením k vykonatelnosti) a povaze vymáhaného plnění (peněžité, nepeněžité). Nejprve se zaměříme na výkon mediační dohody, která byla soudem schválena ve formě smíru. Předpokladem takového postupu je samozřejmě pravomoc soudu o takovém smíru vůbec rozhodnout s ohledem na přítomnost mezinárodního prvku. Okolnost, zdali byl smír uzavřen před zahájením řízení (praetorský smír) nebo až po jeho zahájení (soudní smír), zde již z procesního hlediska nehraje roli. V případě, že je obsahem smíru závazek týkající peněžitého plnění, má oprávněný na výběr, zda bude postupovat podle nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1215/2012 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech, ze dne 12. prosince 2012 (nařízení Brusel I bis)¹⁵⁴, nebo dle nařízení Evropského parlamentu a Rady č. 805/2004, kterým se zavádí evropský exekuční titul pro nesporné nároky (nařízení o evropském exekučním titulu)¹⁵⁵. Bude-li se však jednat o plnění nepeněžité, je možný postup pouze dle nařízení Brusel I bis, neboť nařízení o evropském exekučním titulu se vztahuje pouze na peněžité nároky.¹⁵⁶ Odlišně tomu bude v případě mediační dohody transformované do notářského zápisu se svolením k vykonatelnosti. Na základě ustanovení § 71c notářského řádu se notářské zápisy se svolením k vykonatelnosti potvrzují jako evropský exekuční titul. Toto ustanovení tak implikuje, že v případě potřeby výkonu notářského zápisu v rámci ostatních států Evropské unie, je nutné postupovat v souladu s nařízením o evropském exekučním titulu (výkon úřední listiny).¹⁵⁷ Zde je však nutné zdůraznit, že se nařízení o evropském exekučním titulu vztahuje pouze na peněžité nároky.¹⁵⁸

¹⁵⁴ Viz čl. 59 nařízení Brusel I bis.

¹⁵⁵ Viz čl. 24 odst. 1 nařízení o evropském exekučním titulu.

¹⁵⁶ Viz čl. 4 odst. 2 nařízení o evropském exekučním titulu.

¹⁵⁷ Viz čl. 25 odst. 2 nařízení o evropském exekučním titulu a § 71c notářského řádu.

¹⁵⁸ Viz čl. 4 odst. 2 nařízení o evropském exekučním titulu.

Jak v případě nařízení Brusel I bis, tak i nařízení o evropském exekučním titulu, není vyžadováno konání tzv. exequatorního řízení (řízení vedené soudy místa výkonu o prohlášení vykonatelnosti); oprávněný tedy může rovnou podat návrh na výkon soudem schváleného smíru nebo notářského zápisu.

O poznání komplikovanější bude situace tam, kde mezi státem uzavření mediační dohody a státem místa výkonu neexistuje mezinárodní smlouva upravující proces uznání a výkonu cizích soudních smírů a notářských a jiných veřejných listin. V situaci, kdy by místem výkonu měla být Česká republika, musí cizí soudní smír (popř. notářský zápis se svolením k vykonatelnosti) splňovat podmínky pro uznání cizích rozhodnutí obsažených v ZMPS. Vyjma dalších překážek uznání a výkonu, obsažených v ustanovení § 15 odst. 1 písm. a) až e), podmiňuje ZMPS uznání pravomocného cizího rozhodnutí (resp. soudního smíru či notářské a jiné veřejné listiny) vzájemností uznávání a výkonu rozhodnutí mezi státem jejich vydání a místem jejich požadovaného výkonu (Českou republikou). Tato podmínka platí pouze v případě, že cizí rozhodnutí směřuje vůči občanu České republiky nebo české právnické osobě. Směřuje-li proti cizinci, resp. cizí entitě, která má např. na území České republiky nějaký majetek, podmínka vzájemnosti se neuplatní.¹⁵⁹ V rámci návrhu na výkon cizího rozhodnutí české soudy jako předběžnou otázku posoudí, zdali cizí soudní smír nebo vykonatelná notářská listina splňuje podmínky pro její uznání.¹⁶⁰ Splňují-li všechny výše uvedené podmínky, je výkon nařízen na základě rozhodnutí, které musí být v souladu s § 16 odst. 5 ZMPS řádně odůvodněno. Není-li však mezi předmětnými státy zajištěna nezbytná vzájemnost uznání a výkonu cizích rozhodnutí a jejich vztah ohledně této problematiky není upraven mezinárodní smlouvou, nelze cizí soudní smír či vykonatelnou notářskou listinu na našem území vykonat.

Z výše uvedeného je zjevné, že proces vynucení obsahu mediační dohody není ani zdaleka jednoduchý či efektivní, a to jak z hlediska času tak i dodatečných finančních nákladů, které je třeba po uzavření mediační dohody vynaložit. Východisko však může do budoucna přinést Úmluva OSN o mezinárodních mediačních dohodách (United Nations Convention on International Settlement Agreements Resulting from Mediation)¹⁶¹ ze dne 7. srpna 2019, nazývaná podle místa svého uzavření jako Singapurská úmluva. Cílem této úmluvy je zavedení jednoduchého systému uznávání a výkonu cizích mediačních dohod v oblasti mezinárodních obchodních sporů.

¹⁵⁹ Viz ustanovení § 15 odst. 1 písm. f) ZMPS.

¹⁶⁰ BŘICHÁČEK, T. [Postup uznání a výkonu (§ 16)]. In: BŘÍZA, P.; BŘICHÁČEK, T.; FIŠEROVÁ, Z.; HORÁK, P.; PTÁČEK, L.; SVOBODA, J. *Zákon o mezinárodním právu soukromém*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014. 768 s. ISBN 978-80-7400-528-2. S. 108.

¹⁶¹ Dostupné z: <https://treaties.un.org/doc/Treaties/2019/05/20190501%2004-11%20PM/Ch-XXII-4.pdf> [online]. [cit. 2021-7-8].

Singapurská úmluva koncepčně vychází z Newyorské úmluvy o uznání a výkonu cizích rozhodčích nálezů; zřetelná je rovněž inspirace vzorovým zákonem UNCITRAL o mezinárodní obchodní mediaci a mezinárodních mediačních dohodách. Ve světle Singapurské úmluvy lze mediační dohody, které byly uzavřeny ohledně sporu z mezinárodního obchodu a opatřeny potvrzením mediátora, že byly uzavřeny v důsledku procesu mediace, uznat a vykonat na území signatářských států bez dalšího omezení. Nutnost dalšího kroku spočívajícího v transformaci obsahu mediační dohody do vykonatelného instrumentu odpadá. Stanoveny jsou pouze podmínky pro odepření výkonu, jako je např. nezpůsobilost strany mediační dohody mediační dohodu uzavřít, neplatnost mediační dohody, splnění vymáhané povinnosti, závažné porušení standardů mediace ze strany mediátora apod.¹⁶² Singapurská úmluva byla podepsána již 55 státy a nabyla účinnosti dne 12. září 2020.¹⁶³ Z významných signatářů lze uvést např. USA, Čínu, Izrael, Indii, Jižní Koreu a Saudskou Arábii. Doposud ovšem nedošlo k podpisu Singapurské úmluvy ze strany členského státu Evropské unie. Lze však uzavřít, že Singapurská úmluva představuje velice efektivní nástroj, který může v budoucnu přispět k rozšíření obliby mediace jako způsobu řešení mezinárodních obchodních sporů.

3.2 Rozhodčí řízení

Další metodou řešení sporů, vhodnou též pro řešení sporů v mezinárodních výstavbových projektech, je rozhodčí řízení. Tento typ řízení, označovaný též jako arbitráž, tvoří dnes již tradiční alternativu k soudnímu řízení. Třebaže je rozhodčí řízení jednou z historicky nejstarších forem urovnávání sporů (náznaky rozhodování sporů soukromým subjektem lze nalézt již ve starověku¹⁶⁴), jeho právní regulace se na našem území objevuje až v 19. století.¹⁶⁵ V mezinárodním obchodním styku se pak rozhodčí řízení stalo nejužívanější metodou řešení sporů v druhé polovině dvacátého století.¹⁶⁶ V dnešní době je rozhodčí řízení upraveno zejména zákonem č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a výkonu rozhodčích nálezů (ZRR). Významnou úpravu ve vztahu k přeshraničnímu přesahu sporu přináší rovněž Evropská úmluva o mezinárodní obchodní arbitráži

¹⁶² Taxativní výčet důvodu pro odepření výkonu je obsažen v čl. 5 Singapurské úmluvy.

¹⁶³ Viz UNITED NATIONS. Treaty Collection. 4. *United Nations Convention on International Settlement Agreements Resulting from Mediation*. [online]. Dostupné z: https://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=XXII-4&chapter=22&clang=_en [cit. 2022-08-01].

¹⁶⁴ ROZEHNALOVÁ, N. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*. 3., aktualizované vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013. 400 s. ISBN 978-80-7478-004-2. S. 55 (ROZEHNALOVÁ, *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*).

¹⁶⁵ Konkrétně v zákoně č. 113/1895 ř. z., civilní řád soudní.

¹⁶⁶ KUČERA, *Právo mezinárodního obchodu*, s. 347.

z 21.4.1961¹⁶⁷, Newyorská úmluva o uznání a výkonu cizích rozhodčích nálezů z 10.6.1958¹⁶⁸ a v neposlední řadě též ZMPS¹⁶⁹.

3.2.1 Znaky rozhodčího řízení a jeho druhy

Rozeňalová definuje rozhodčí řízení jako „*dobrovolné postoupení řešení sporu neutrální třetí straně, rozhodcům či rozhodčímu soudu (tj. soukromým osobám či nestátní instituci), která vydá po provedeném řízení závazné a vykonatelné rozhodnutí.*“¹⁷⁰ S ohledem na tuto definici můžeme vytyčit tři charakteristické znaky rozhodčího řízení. Tím prvním je dobrovolnost. Uzavřením rozhodčí smlouvy, která může mít podobu zejména tzv. rozhodčí doložky nebo smlouvy o rozhodci¹⁷¹, vyjadřují strany svou vůli přenechat řešení případného sporu nezávislé, soukromé osobě (popř. osobám), resp. nestátní instituci (stálému rozhodčímu soudu). Druhým znakem je rozhodování sporu subjektem odlišným od státního orgánu pověřeného touto činností, tedy zejména civilními soudy. Třetím znakem je pak pravomoc rozhodců vydat závazné a vykonatelné rozhodnutí, označované jako rozhodčí nález.

Výše uvedeným však nelze v žádném případě rozumět úplnou exkluzi soudní moci. Obecné soudy mají vůči rozhodčímu řízení významnou podpůrnou a garanční funkci¹⁷², a to jednak v nalézací fázi rozhodčího řízení (např. jmenování náhradních rozhodců, vyloučení rozhodce, nařízení předběžného opatření, provedení výslechu svědků a dalších procesních úkonů na základě dožádání), tak i ve vztahu k vydanému rozhodčímu nálezu (možnost zrušení nálezu vydaného ve vnitrostátním rozhodčím řízení či odepření uznání a výkonu cizího rozhodčího nálezu).

Právě vztah státu a jeho příslušných orgánů (soudů) a rozhodce, resp. zjištění pramene pravomoci rozhodce rozhodovat spor, je zásadní pro pojetí právní povahy rozhodčího řízení. Tyto koncepce lze rozdělit na čtyři základní teorie; smluvní, jurisdikční, smíšenou a autonomní.¹⁷³

Základem smluvní teorie rozhodčího řízení je autonomie stran sporu, která je realizována prostřednictvím rozhodčí smlouvy. Rozhodčí smlouvou udělují strany pravomoc rozhodcům spor rozhodnout a vydat ve věci závazné a vykonatelné rozhodnutí. Dle dnes již překonaného názoru

¹⁶⁷ Do českého práva implementována jako vyhláška ministra zahraničních věcí č. 176/1964 Sb., o Evropské úmluvě o obchodní arbitráži.

¹⁶⁸ Do českého práva implementována jako vyhláška ministra zahraničních věcí č. 74/1959 Sb., o Úmluvě o uznání a výkonu cizích rozhodčích nálezů.

¹⁶⁹ Viz část sedmá ZMPS, § 117–122.

¹⁷⁰ ROZEHNALOVÁ, *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*, s. 57.

¹⁷¹ Rozdíl mezi smlouvou o rozhodci a rozhodčí doložkou spočívá v tom, zda spor již existuje (smlouva o rozhodci), nebo zdali se jedná o opatření *pro futuro* (rozhodčí doložka). Viz § 2 odst. 3 ZRŘ.

¹⁷² ROZEHNALOVÁ, *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*, s. 68–69.

¹⁷³ RŮŽIČKA, *Vnitrostátní a mezinárodní rozhodčí řízení před RS při HK a AK ČR*, s. 27–29.

Ústavního soudu České republiky¹⁷⁴ má takový projev vůle stran charakter narovnání sporného závazkového vztahu rozhodci v zastoupení stran sporu. Oproti tomu teorie jurisdikční staví na myšlence, že pravomoc rozhodců rozhodovat spory v rozhodčím řízení přichází v úvahu tehdy, je-li připuštěna právními předpisy. Dle této teorie tedy k žádnému přenosu pravomoci nedochází; strany sporu tedy pouze využívají možnosti volby mezi soudním a rozhodčím řízením stanovené platným právem. Teorie smíšená pak vychází z kombinace prvků předchozích dvou teorií v návaznosti na časový úsek rozhodčího řízení. Uzavřením rozhodčí smlouvy stanoví strany pravomoc rozhodce, který řízení dále vede v rámci možností stanovených právním řádem za účelem vydání závazného a vykonatelného rozhodnutí. Poslední, spíše okrajová teorie autonomní, vyznává svébytnou povahu mezinárodního rozhodčího řízení, které musí vnitrostátní právo ustoupit a plnit pouze pomocnou funkci.

Rozhodcem může být na základě ZRŘ jakákoli osoba, která je občanem České republiky, je zletilá, bezúhonná a plně svéprávná.¹⁷⁵ Podmínku českého občanství však nelze považovat za absolutní, neboť ZMPS tento požadavek fakticky deroguje s ohledem na znění § 118, které stanovuje, že rozhodcem může být i cizinec, který je způsobilý k právním jednáním dle právního řádu státu, jehož je občanem, popř. je-li k právním jednáním plně způsobilý z pohledu českého právního řádu. Rozhodce však nemůže být zároveň soudcem.¹⁷⁶

Z hlediska rozlišných kritérií lze rozhodčí řízení členit do několika kategorií.¹⁷⁷ Prvním a základním je dělení na rozhodčí řízení vnitrostátní a mezinárodní. Dle Růžičky¹⁷⁸ se vnitrostátní rozhodčí řízení vyznačuje tím, že probíhá na základě vnitrostátních předpisů mezi procesními stranami, které mají na území *legis arbitri* obvyklý pobyt nebo bydliště, popř. sídlo. Případná cizí státní příslušnost rozhodce nemá na toto vymezení vliv.¹⁷⁹ Mezinárodní rozhodčí řízení poté představuje širokou kategorii, zahrnující ostatní případy vymykající se výše uvedenému vymezení. Typicky se tedy bude jednat o rozhodčí řízení obsahující mezinárodní prvek.

Dalším významným členěním je dělení rozhodčího řízení na institucionální (před stálými rozhodčími soudy) a rozhodčí řízení ad hoc. Rozhodčí řízení ad hoc se od institucionálního odlišuje zejména tím, že procesní pravidla projednání sporu vytváří strany, popř. jimi ustanovení rozhodci.¹⁸⁰ Stálé rozhodčí soudy oproti tomu zpravidla vydávají statuty a řády, které obsahují

¹⁷⁴ Viz usnesení Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 174/02 ze dne 15.7.2002. Ústavní soud se později v nálezu sp. zn. I. ÚS 3227/07 ze dne 8.3.2007 přiklonil k teorii jurisdikční.

¹⁷⁵ Viz § 4 odst. 1 ZRŘ.

¹⁷⁶ Viz § 80 odst. 5 písm. b) zákona č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích.

¹⁷⁷ ROZEHNALOVÁ, *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*, s. 87 a násl.

¹⁷⁸ RŮŽIČKA, *Vnitrostátní a mezinárodní rozhodčí řízení před RS při HK a AK ČR*, s. 35.

¹⁷⁹ Tamtéž.

¹⁸⁰ Tamtéž, s. 34.

pravidla projednání sporů. Na základě zákona o rozhodčím řízení a výkonu rozhodčích nálezů (ZRR) mohou být stále rozhodčí soudy zřízeny pouze zákonem nebo tehdy, připouští-li jejich zřízení jiný zákon.¹⁸¹ Stále rozhodčí soudy se dále od ad hoc rozhodčího řízení odlišují tím, že mají své sídlo, vnitřní organizační strukturu, administrativní aparát a v neposlední řadě též vedou seznamy rozhodců působících u daného rozhodčího soudu.¹⁸² Právě tyto vlastnosti napomáhají hladšímu průběhu rozhodčího řízení (možnost jmenovat náhradního rozhodce, transparentní určení výše odměny rozhodců, dohled nad činností rozhodců ze strany předsedy rozhodčího soudu atd.). Ad hoc rozhodčí řízení tyto výhody nabídnout nemůže; avšak oproti stálým rozhodčím soudům lze uvažovat o větší flexibilitě při projednání sporu a rychlosti vydání závazného a vykonatelného rozhodnutí. Samotné ad hoc rozhodčí řízení spočívá ve jmenování rozhodce, resp. rozhodčího senátu pro rozhodnutí o jednom konkrétním sporu, po jehož realizaci úloha rozhodců končí. Rozhodce mohou jmenovat přímo sporné strany nebo třetí osoba na základě dohody stran.¹⁸³ Rozhodci jsou při ad hoc arbitráži limitováni pouze zákonem (ZRR) a pravidly stanovenými stranami, popř. pravidly, které si sami vytvoří. V praxi se ovšem obvykle doporučuje, aby i v případě ad hoc rozhodčího řízení byl aplikován řád některého stálého rozhodčího soudu, popř. jiná vzorová pravidla¹⁸⁴.

Rozhodčí řízení můžeme dále dělit na fakultativní a obligatorní. Současná právní úprava v České republice je založena na principu dobrovolnosti rozhodčího řízení (resp. do fáze uzavření rozhodčí smlouvy, kdy po jejím platném uzavření je kterákoli strana oprávněna namítat nedostatek pravomoci obecného soudu). K zahájení obligatorního rozhodčího řízení není uzavření rozhodčí smlouvy potřeba, neboť pravomoc rozhodců je dána na základě mezinárodní smlouvy nebo vnitrostátního právního předpisu. Tento druh rozhodčího řízení se na našem území v současné době nevyskytuje.¹⁸⁵

Dělení na tradiční a online rozhodčí řízení¹⁸⁶ je reakcí na požadavek modernizace a elektronizace řešení sporů. Rozhodčí řízení vedené prostřednictvím elektronických prostředků komunikace nabízí v současné době na našem území např. Rozhodčí soud při HK a AK ČR dle pravidel stanovených v Řádu pro rozhodčí řízení on-line. Tradičním rozhodčím řízením je pak

¹⁸¹ Viz § 13 odst. 1 ZRR.

¹⁸² ROZEHNALOVÁ, *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*, s. 91.

¹⁸³ Viz § 7 odst. 1 ZRR.

¹⁸⁴ Např. Rozhodčí pravidla UNCITRAL o mezinárodním rozhodčím řízení. Dostupné z: https://uncitral.un.org/sites/uncitral.un.org/files/media-documents/uncitral/en/21-07996_expedited-arbitration-e-book.pdf [cit. 2022-08-29].

¹⁸⁵ RŮŽIČKA, *Vnitrostátní a mezinárodní rozhodčí řízení před RS při HK a AK ČR*, s. 34.

¹⁸⁶ Tamtéž, s. 36.

míněno řízení, které používá standardních prostředků komunikace (korespondence prostřednictvím datové schránky, poštovních služeb i e-mailu¹⁸⁷, ústní jednání).

Rozhodčí řízení je dále též možné dělit na řízení s povinným předstupněm (pokusem o smírné řešení sporu pomocí negociace či mediace) a bez povinného předstupně; dále též přichází v úvahu členění dle povahy sporu (komerční, spotřebitelské, sportovní arbitráže apod.). V neposlední řadě je třeba též zmínit mezinárodní investiční arbitráž, která se od výše uvedených druhů liší tím, že jednou ze stran sporu je stát jakožto subjekt mezinárodního práva.

3.2.2 Arbitrabilita a rozhodčí smlouva

Arbitrabilita neboli „*možnost a oprávnění stran založit pravomoc rozhodců uzavřením rozhodčí smlouvy*“¹⁸⁸ je společně s platnou rozhodčí smlouvou základem pro konání rozhodčího řízení. Z pohledu českého právního řádu je předmět rozhodčího řízení pozitivním a negativním způsobem vymezen v ustanovení § 2 odst. 1 a 2 ZRŘ. Na základě těchto ustanovení může být předmětem rozhodčího řízení soukromoprávní majetkový spor, k jehož projednání by byla jinak dána pravomoc obecných soudů a ohledně kterého by strany mohly uzavřít smír. Výjimku z tohoto pravidla pak představují spory ze spotřebitelských smluv, spory vzniklé v souvislosti s výkonem rozhodnutí a incidenční spory, které v rámci rozhodčího řízení projednat nelze; pravomoc projednávat tyto okruhy sporů mají pouze obecné soudy. Stranám rovněž nic nebrání v možnosti si libovolně zúžit předmět rozhodčí smlouvy, např. jen na určitou otázku týkající se smluvního vztahu mezi nimi. V takovém případě by ve všech ostatních případech byla zachována pravomoc obecných soudů; Růžička takovéto dobrovolné vymezení pravomoci rozhodčích soudů označuje jako subjektivní arbitrabilitu.¹⁸⁹

Jsou-li naplněny podmínky arbitrability, je k exkluzi pravomoci obecných soudů zapotřebí učinit krok druhý, a to uzavřít rozhodčí smlouvu. Uzavření rozhodčí smlouvy má tedy za následek derogaci jurisdikce obecných soudů.¹⁹⁰ V případě, že by některá ze stran zahájila řízení u obecného soudu navzdory platně uzavřené rozhodčí smlouvě, má žalovaná strana právo vznést námitku nedostatku pravomoci, nejpozději však při prvním procesním úkonu ve věci samé.¹⁹¹ V takovém případě musí být soudní řízení obligatorně zastaveno. Oproti tomu v případě, že by žalovaná strana po zahájení rozhodčího řízení napadla u obecného soudu platnost uzavřené rozhodčí smlouvy, je

¹⁸⁷ Viz § 19a ZRŘ.

¹⁸⁸ RŮŽIČKA, *Vnitrostátní a mezinárodní rozhodčí řízení před RS při HK a AK ČR*, s. 38.

¹⁸⁹ Tamtéž, s. 39.

¹⁹⁰ Tamtéž, s. 48.

¹⁹¹ Viz § 106 odst. 1 o.s.ř.

v takovém případě obecný soud povinen takové řízení přerušit a vyčkat na rozhodnutí rozhodčího soudu ve věci samé.¹⁹²

Jak již bylo výše uvedeno, rozhodčí smlouva zpravidla mívá podobu rozhodčí doložky, obvykle jako jedno z ustanovení hlavní smlouvy uzavírané mezi kontrahenty. Rozhodčí doložka upravuje mezi stranami do budoucna metodu řešení sporů, které mohou vyvstat na základě hlavní smlouvy. Smlouva o rozhodci, jako jeden z druhů rozhodčí smlouvy, se na rozdíl od rozhodčí doložky uzavírá až ve chvíli, kdy mezi stranami vznikne spor, který mají strany zájem řešit v rozhodčím řízení. Další rozdíl mezi rozhodčí doložkou a smlouvou o rozhodci zpravidla spočívá v otázce jmenování konkrétních rozhodců. Rozhodčí doložka, kterou strany určují pravomoc stálého rozhodčího soudu, málokdy obsahuje jména konkrétních rozhodců, kteří budou budoucí spor rozhodovat. Strany v takovém případě spoléhají na mechanismus jmenování rozhodců dle pravidel obsažených v řádu příslušného stálého rozhodčího soudu. V případě rozhodčí doložky ve prospěch rozhodčího řízení ad hoc vedeného jedním rozhodcem je naopak žádoucí uvést konkrétní rozhodce, popř. stanovit mechanismus jejich jmenování. Situace, kdy by jmenovaný rozhodce v mezidobí pozbyl způsobilost vést rozhodčí řízení a nebyl by určen mechanismus náhradního jmenování, nebo by se strany nebyly schopny se shodnout na osobě náhradního rozhodce, by měla za následek zánik rozhodčí smlouvy.¹⁹³ Smlouva o rozhodci oproti rozhodčí doložce z praktických důvodů již zpravidla jméno rozhodce, popř. rozhodců obsahuje. Z hlediska formy musí být rozhodčí doložka i smlouva o rozhodci uzavřeny v písemné formě, jinak mohou být prohlášeny za neplatné.

Určení obsahu rozhodčí smlouvy ponechává zákonodárce především na vůli stran. Mezi obvyklá ujednání patří stanovení počtu rozhodců, způsob jejich jmenování, určení výše jejich odměny, určení místa konání rozhodčího řízení, rozhodného práva a zejména dohoda o pravidlech postupu v rozhodčím řízení. Je-li zvolen stálý rozhodčí soud, mohou strany mít možnost určit si vlastní pravidla odlišná od jeho řádu. Neučiní-li tuto volbu, platí, že se podrobily statutu a řádu stálého rozhodčího soudu.¹⁹⁴

3.2.3 Volba místa konání rozhodčího řízení

V případě mezinárodního rozhodčího řízení, tedy rozhodčího řízení s mezinárodním prvkem, musí během sjednávání rozhodčí smlouvy nutně vyvstat otázka, kde se bude rozhodčí řízení konat. Tato, na první pohled spíše praktická otázka, má ovšem dalekosáhlé právní i strategické důsledky a obdobně jako volbu práva rozhodného pro závazkový vztah ji nelze

¹⁹² Viz § 106 odst. 3 o.s.ř.

¹⁹³ RŮŽIČKA, *Vnitrostátní a mezinárodní rozhodčí řízení před RS při HK a AK ČR*, s. 51.

¹⁹⁴ Viz § 13 odst. 4 ZRR.

podcenit. Pochází-li smluvní strany z různých států, je třeba pečlivě uvážit, kde se má rozhodčí řízení konat. Významnou roli přitom hrají různé faktory, zejména znalost místního právního prostředí ze strany žalobce či žalovaného, jejich právní zázemí v daném státě, výše nákladů řízení a případná potřeba uznání a výkonu rozhodčího nálezu vydaného v jiném státě než místě jeho výkonu¹⁹⁵.

Vyjma těchto faktorů je zároveň třeba vzít v potaz, že v závislosti na zastávané doktríně může lokální právo v místě konání rozhodčího řízení (sudišti) ovlivňovat právo, které bude v rozhodčím řízení použito. To, do jaké míry *lex arbitri* ovlivňuje povahu rozhodčího řízení a rozhodné právo (zejm. v procesních a kolizních otázkách) je dáno zastávaným přístupem (teritoriálním či smluvním) místa konání rozhodčího řízení. Tradiční a českým právním řádem zastávaný teritoriální přístup vychází z myšlenky, že výběr sudiště má za následek i výběr procesních norem sudiště.¹⁹⁶ Zvolí-li si strany Českou republiku jako místo konání rozhodčího řízení, budou meze postupu v řízení upraveny českými procesními normami, obsaženými zejm. v ZRŘ, o.s.ř. a ZMPS.¹⁹⁷ Za předpokladu, že *lex arbitri* připouští volbu práva, což je v dnešní době standardní a preferovaný přístup, nemá ovšem výběr sudiště vliv na rozhodné právo pro hlavní smlouvu. Nebyla-li volba práva stranami učiněna, bude rozhodné právo pro sporný závazkový vztah určeno na základě kolizních norem *lex arbitri*, popř. pomocí přímé metody (tedy např. na základě mezinárodních smluv¹⁹⁸ či práva Evropské unie¹⁹⁹).

Smluvní přístup oproti tomu přenechává otázku rozhodného práva pro konání rozhodčího řízení na vůli stran, popř. rozhodců.²⁰⁰ Tento přístup tedy umožňuje na základě ujednání stran kompletně oddělit právo sudiště od procesního práva upravujícího rozhodčí řízení. Výhoda smluvního přístupu se projeví např. tam, kde je ve státě konání rozhodčího řízení použito procesní právo státu, kde bude rozhodčí nález po jeho vydání vykonáván. Díky vyloučení procesních norem sudiště odpadá možnost žalovaného podat návrh na zrušení rozhodčího nálezu obecnými soudy ve státě realizace rozhodčího řízení, např. za účelem oddálení výkonu rozhodčího nálezu. Kontrola ovšem zůstává zachována, a to podle procesních pravidel právního řádu místa požadovaného výkonu rozhodčího nálezu.

¹⁹⁵ V souladu s čl. III Newyorské úmluvy o uznání a výkonu rozhodčích nálezů musí strana, která žádá o povolení výkonu rozhodčího nálezu vydaného v jiném státě, podat v místě uplatnění nálezu žádost o jeho uznání a výkon.

¹⁹⁶ ROZEHNALOVÁ, *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*, s. 243.

¹⁹⁷ V případě, že v době uzavření rozhodčí smlouvy měly strany obvyklý pobyt nebo své sídlo na území smluvních států Evropské úmluvy o mezinárodní obchodní arbitráži, použijí se i pravidla tam obsažená. S ohledem na ustanovení § 2 ZMPS se úprava obsažená v Evropské úmluvě o mezinárodní obchodní arbitráži použije přednostně. Viz KUČERA, *Mezinárodní právo soukromé*, s. 387.

¹⁹⁸ Např. Vídeňská úmluva o smlouvách o koupi zboží, Vídeň, 11.4.1980 (č. 160/1991 Sb.).

¹⁹⁹ Např. nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 593/2008, o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy (Řím I).

²⁰⁰ ROZEHNALOVÁ, *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*, s. 243.

4. Srovnání vybraných aspektů adjudikace a dalších metod řešení sporů

V předchozích částech jsme si představili základní mechanismy fungování adjudikace, mediace a rozhodčího řízení. Tyto metody mají společné (s výjimkou zákonné adjudikace a obligatorní arbitráže v některých jurisdikcích) především to, že jsou využívány na bázi svobodné volby, tedy na základě dobrovolného ujednání stran již vzniklého nebo případného budoucího sporu. Racionálně uvažující hlavní účastníci výstavbového projektu (objednatel a zhotovitel), kteří stojí před touto volbou, si budou obvykle klást následující otázky:

- 1) Jak dlouho bude tento proces trvat?
- 2) Jaké finanční náklady jsou spojené s touto metodou řešení sporu?
- 3) Je zde jistota, že výsledek bude vynutitelný v případě nespolupráce druhé strany?

Za účelem zodpovězení těchto otázek se nyní zaměříme na porovnání těchto metod řešení sporů z hlediska aspektu časových a finančních nákladů, povahy a vynutitelnosti výstupů vzešlých z adjudikace, mediace a rozhodčího řízení.

4.1 Časové náklady

Vedle ceny a standardu kvality představuje čas jednu z hlavních priorit účastníků výstavbových projektů.²⁰¹ Nedodržení časového harmonogramu výstavby často vede k prodloužení doby pro dokončení realizace díla, což přináší celou řadu negativních důsledků pro objednatele, zhotovitele i uživatele realizovaného díla. Z pohledu objednatele se zejména jedná o oddálení výnosu z investovaného projektu, vyšší náklady na financování i samotnou realizaci díla (např. ve formě delšího pronájmu stavební techniky), poruchy cash flow a mnohé další. Zhotovitel se v důsledku prodlev s finalizací ocitá v ohrožení ve formě smluvních sankcí, poškození dobré pověsti a riziku ušlých příležitostí (realizací nových zakázek). Pro budoucí uživatele pak hrozí oddálení benefitů z dokončení díla (např. mostu, dálnice či jaderné elektrárny).

Ani kvalitní a praxí prověřená smlouva o dílo nedokáže zabránit riziku vzniku sporů, které mohou v krajním případě vyeskalovat i v zastavení stavebních prací v průběhu výstavbového projektu. Za účelem prevence této situace je pro objednatele a zhotovitele zcela zásadní mít nastaven takový způsob řešení sporů, který je dostatečně rychlý a jehož délku trvání dokážou dopředu předvídat.

Úspěšná obchodní mediace, jejímž výsledkem je dosažení mediační dohody, představuje z časového hlediska času nejrychlejší způsob vyřešení sporu. Vzhledem k mechanismu mediace,

²⁰¹ KLEE, *Stavební smluvní právo*, s. 161.

který spočívá ve společném jednání stran sporu a snaze o nalezení pro obě strany přijatelného řešení za asistence mediátora, závisí délka procesu mediace plně na vůli stran, která je vymezena mírou ochoty a snahy o dosažení smírného výsledku. Typický průběh obchodní mediace trvá obvykle jeden až tři dny (resp. dva až šest dní při započtení času na nezbytnou přípravu).²⁰² Déletrvající průběh (např. v řádu týdnů až měsíců) je spíše nepravděpodobný. Pokud nejsou strany (poté, co dostatečně objasní svůj pohled na věc) schopny během několika dní intenzivních jednání dospět za pomoci mediátora k oboustranně akceptovatelnému řešení, má šance na úspěch, tedy dosažení mediační dohody, spíše klesající tendenci. Zároveň je však třeba upozornit, že ačkoliv se může mediace jevit jako časově nejefektivnější způsob řešení sporů, neexistuje zde jistota, že vzájemná jednání povedou ke kýženému výsledku, tedy nalezení kompromisního řešení inkorporovaného do mediační dohody.

Pomyslný druhý extrém (samozřejmě s výjimkou soudního řízení) pak představuje mezinárodní obchodní arbitráž. Logickým důsledkem vzrůstající obliby institucionálního rozhodčího řízení je vyšší zátěž renomovaných arbitrážních soudů, což nevyhnutelně vede k prodlužování délky jednotlivých řízení. Průměrná délka rozhodčího řízení se samozřejmě liší v závislosti na konkrétním rozhodčím soudu. Pro naše účely se zaměříme na Mezinárodní rozhodčí soud při Mezinárodní obchodní komoře (ICC International Court of Arbitration), neboť smluvní vzory FIDIC ve svém primárním nastavení předpokládají předložení sporu ohledně rozhodnutí DAB k tomuto rozhodčímu soudu. Z poslední dostupné statistiky ICC²⁰³ pro rok 2020 vyplývá, že průměrná délka řízení vedených Mezinárodním rozhodčím soudem, které byly v roce 2020 zakončeny vydáním finálního rozhodčího nálezu, činila 26 měsíců; mediánová délka pak 22 měsíců. Z této statistiky rovněž plyne, že spory ze stavebnictví a strojírenství tvořily přes 20 % všech případů předložených v roce 2020 k Mezinárodnímu rozhodčímu soudu a 24 % všech sporů projednávaných v rámci mediace prováděné Mezinárodním centrem pro ADR při Mezinárodní obchodní komoře (ICC International Centre for ADR). Spory ze sektoru stavebnictví, strojírenství a energetiky tvoří již tradičně největší podíl případů řešených v rámci ICC v porovnání s ostatními ekonomickými sektory.²⁰⁴

V případech, kdy je hlavní prioritou stran rychlé vyřešení sporu, nabízí Mezinárodní rozhodčí soud zrychlené řízení (Expedited Procedure) ohledně sporů, jejichž předmětem je peněžité plnění v maximální výši 3 milionů USD. V případě volby tohoto typu řízení je finální rozhodčí nález

²⁰² BÜHRING-UHLE, *Arbitration and mediation in international business*, s. 206–208.

²⁰³ INTERNATIONAL CHAMBER OF COMMERCE. *ICC Dispute Resolution 2020 Statistics*. [online]. Dostupné z: <https://iccwbo.org/publication/icc-dispute-resolution-statistics-2020/> [cit. 2022-7-28].

²⁰⁴ Tamtéž, s. 17.

vydán ve lhůtě šesti měsíců. Za účelem urychlení řízení je arbitrážní tribunál oprávněn limitovat počet a rozsah písemných podání stran.²⁰⁵

Střední cestu mezi rychlou, ale potenciálně bezvýslednou mediací a zdlouhavým rozhodčím řízením pak představuje smluvní adjudikace, neboť maximální délka trvání tohoto procesu je plně pod kontrolou stran na základě ujednaných procesních pravidel. V případě, že adjudikace probíhá na základě úpravy obsažené ve smluvních vzorech FIDIC, je závazné rozhodnutí k dispozici do 84 dnů ode dne, kdy byl spor předložen DAB. Prodloužení této lhůty je možné, ale pouze se souhlasem obou sporných stran. Jedinou výjimku z tohoto pravidla představuje situace, kdy členům DAB nebyla uhrazena jejich splatná odměna; v takovém případě jsou členové DAB oprávněni pozastavit vydání rozhodnutí do doby vyrovnání svých pohledávek. Po vydání rozhodnutí počíná běžet lhůta 28 dnů pro podání oznámení o nesouhlasu a po jejím marném uplynutí se stává rozhodnutí DAB konečným a závazným. Je-li oznámení o nesouhlasu s rozhodnutím podáno ve lhůtě, následuje období 28 dnů pro učinění pokusu o smírné narovnání sporu. Po jejím uplynutí jsou strany oprávněny spor předložit k arbitráži. Jak bylo uvedeno v podkapitole 2.2.4, je rozhodnutí DAB závazné i v případě podání oznámení o nesouhlasu, a to minimálně do doby případného zrušení tohoto rozhodnutí v arbitráži; zároveň je prostřednictvím arbitráže vynutitelné. Případné zahájení arbitráže za účelem vynucení závazného, popř. konečného a závazného rozhodnutí bude samozřejmě mít za následek další časové prodlevy, nicméně role rozhodčího soudu bude v takovém případě zpravidla omezena na přezkum smluvního závazku strany řídit se takovým rozhodnutím; nebude se vztahovat na revizi primárního sporu řešeného v samotném rozhodnutí DAB. Z toho důvodu je pak možné očekávat svižnější progres rozhodčího řízení a dřívější vydání rozhodčího nálezu.

4.2 Finanční náklady

Z hlediska finančních nákladů je nezbytné rozlišovat mezi náklady na vedení řízení, tedy odměnou (a dalšími administrativními výlohami) osoby mediátora, adjudikátora či rozhodce, a vlastními náklady stran na případné právní zastoupení a další služby externích konzultantů. Právní zastoupení je nezbytné v případě rozhodčího řízení zpravidla vždy. V případě adjudikace, jejímž výsledkem je závazné rozhodnutí, lze kvalifikované právní zastoupení jednoznačně doporučit, ačkoliv smluvní vzory FIDIC a doporučené znění procedurálních pravidel roli advokátů v rámci procesu adjudikace explicitně neupravují (ale ani nevylučují). Názory na přínos právních zástupců

²⁰⁵ INTERNATIONAL CHAMBER OF COMMERCE. Expedited Procedure Provisions [online]. Dostupné z: <https://iccwbo.org/dispute-resolution-services/arbitration/expedited-procedure-provisions/> [cit. 2022-7-28].

v rámci mediace se liší, nicméně v případě obchodní mediace bývá přítomnost menších právních týmů obou stran poměrně obvyklá²⁰⁶.

Samotné náklady na vedení mediace jsou s ohledem rychlost tohoto procesu poměrně nízké, neboť odměna mediátora bývá obvykle určena hodinovou sazbou a časem stráveným přípravou a vedením mediace. Další náklady může představovat např. pronájem vhodných prostor pro osobní schůzi a další administrativní a případné cestovní výdaje mediátora. Bývá zvykem, že náklady vedení mediace nesou strany rovným dílem.

Jak již bylo řečeno, odměna členů DAB dle smluvních vzorů FIDIC se skládá z měsíčních a/nebo denních sazeb a náhradou účelně vynaložených nákladů (cestovní a administrativní výdaje). Některé zdroje naznačují, že průměrné roční náklady na zřízení rady pro rozhodování sporů oscilují mezi 0,1 až 0,25 % celkových nákladů na výstavbový projekt.²⁰⁷ Hodnota tohoto podílu je samozřejmě závislá na rozsahu projektu a týká se především výstavbových projektů o hodnotě v nižších desítkách milionů USD. V rámci realizace méně rozsáhlých projektů se však použití rady pro rozhodování sporů pro své náklady spíše nevyplatí.²⁰⁸ Na příkladu Velké Británie jsme si však ukázali, že adjudikace prováděná na základě zákona jedním adjudikátorem jmenovaným až v případě vzniku sporu může představovat účinné a rychlé řešení i pro lokální stavební spory menší hodnoty.

Celková výše nákladů na adjudikaci se kromě celkové hodnoty projektu a geografické lokace dále odvíjí od počtu zapojených adjudikátorů (obvykle jeden nebo tři) a zvolené koncepce rady. Strany si mohou zvolit tzv. stálou radu, kdy její členové participují na výstavbovém projektu po celou dobu jeho trvání a v pravidelných intervalech navštěvují staveniště a schází se se stranami; popř. si mohou vybrat méně nákladné řešení v podobě ad hoc rady, která je aktivována až v případě vzniku sporu. Výhodou stálé rady je především to, že je po celou dobu k dispozici pro poskytování neformální asistence za účelem předcházení sporů; zároveň je v případě vzniku sporu již obeznámena s dosavadním průběhem výstavbového projektu a dalšími skutkovými okolnostmi.

Náklady na vedení mezinárodní arbitráže bývají obvykle určeny hodnotou sporu, počtem rozhodců a místem konání rozhodčího řízení. Pokud by bylo rozhodčí řízení ohledně sporu v hodnotě jednoho milionu USD zahájeno u Mezinárodního rozhodčího soudu při ICC se třemi rozhodci, budou průměrné náklady (složené z odměny rozhodců a administrativních výdajů) činit

²⁰⁶ BÜHRING-UHLE, *Arbitration and mediation in international business*, s. 206.

²⁰⁷ ARMES, M. Dispute Boards: Counting the Cost. *DRBF FORUM*. 1. May 2015, Volume 19, issue 1. [online]. S. 10–13. Dostupné z: <http://www.drbf.org.au/document/forum?task=document.viewdoc&id=273> [cit. 2022-7-28]; dále též JONES, D. *Dispute boards: Preventing and Resolving Disputes*. DRBF Singapore Conference, 16 May 2014. [online]. S. 15 (JONES, *Dispute boards: Preventing and Resolving Disputes*). Dostupné z: <https://www.disputeboard.org/wp-content/uploads/2016/02/Jones-DRBF-Singapore-paper.doc> [cit. 2022-7-28].

²⁰⁸ KLEE, *Stavební smluvní právo*, s. 293.

více než 140.000 USD.²⁰⁹ V případě volby výše zmíněného zrychleného řízení u Mezinárodního rozhodčího soudu budou náklady zhruba o pětinu nižší. Dále je třeba započítat náklady stran na kvalifikované právní zastoupení a odměny a výdaje prizvaných znalců. V rámci finálního rozhodčího nálezu rozhodci stanoví, která strana tyto náklady rozhodčího řízení ponese, popř. v jakém poměru náhradu nákladů mezi strany rozdělí; mohou přitom brát ohled na míru efektivity stran ve vztahu k časovému postupu a nákladům rozhodčího řízení.²¹⁰

4.3 Povaha a vynutitelnost výstupu

Tam, kde rozhodčí řízení zaostává za mediací a adjudikací (časové a finanční náklady), dohání naopak ve vynutitelnosti svého výsledku, tedy rozhodčího nálezu. Pro případ, že strana dobrovolně neplní v souladu s vydaným a závazným rozhodčím nálezem, představuje rozhodčí nález ve většině jurisdikcí vykonatelný exekuční titul. Je-li rozhodčí nález vydán v jiném státě, než je posléze vymáhán (obvykle v místě domicilu dlužníka, popř. ve státě, kde dlužník vlastní nějaký majetek), představuje účinnou záruku uplatnění cizího rozhodčího nálezu již zmiňovaná Newyorská úmluva o uznání a výkonu cizích rozhodčích nálezů ze dne 10.6.1958.

Newyorská úmluva se vztahuje na rozhodčí nálezy, které jsou vydány na území státu odlišného od toho, ve kterém požadováno jejich uznání a výkon. Může se přitom jednat o nálezy vydané stálými rozhodčími soudy (institucionální arbitráž), tak i o rozhodčí nálezy vydané ad hoc rozhodci (ad hoc arbitráž). Smluvní státy, které Newyorskou úmluvu ratifikovaly²¹¹, se zavázaly, že za podmínek stanovených v této úmluvě uznají cizí rozhodčí nález za závazný a povolí jeho výkon podle svých procesních vnitrostátních předpisů, a to nikoli za podstatně tíživějších podmínek nebo vyšších soudních poplatků, než jaké jsou stanoveny pro uznání a výkon rozhodčích nálezů místních (národních).²¹² Strana, která žádá o uznání a výkon cizího rozhodčího nálezu, musí doložit originál nebo ověřenou kopii rozhodčího nálezu a rozhodčí smlouvy, doplněné o jejich oficiální překlad do úředního jazyka státu, kde je rozhodčí nález uplatňován.

Národní soud, popř. jiný příslušný orgán státu uplatnění, může následně odeprít uznání a výkon rozhodčího nálezu pouze na základě důvodů (překážek) specifikovaných v Newyorské úmluvě. Strana, proti které je rozhodčí nález uplatňován, může požádat odeprání uznání a výkonu,

²⁰⁹ Viz INTERNATIONAL CHAMBER OF COMMERCE. Cost Calculator [online]. Dostupné z: <https://iccwbo.org/dispute-resolution-services/arbitration/costs-and-payments/cost-calculator/> [cit. 2022-07-30].

²¹⁰ Viz článek 38 odst. 4 a 5 Pravidel Mezinárodní obchodní komory pro rozhodčí řízení ve znění účinném od 1.1.2021. Dostupné též z: <https://iccwbo.org/content/uploads/sites/3/2021/10/icc-2021-arbitration-rules-2014-mediation-rules-czech-version.pdf> [cit. 2022-07-31].

²¹¹ V současné době se jedná o 169 států včetně České republiky. Jejich seznam je dostupný z: https://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=XXII-1&chapter=22&clang=_en [cit. 2022-07-31].

²¹² Viz čl. III. Newyorské úmluvy.

pokud prokáže, že (i) strany nebyly způsobilé k uzavření rozhodčí smlouvy, nebo rozhodčí smlouva není platná podle práva rozhodného pro tuto smlouvu, (ii) tato strana nebyla řádně vyrozuměna o rozhodčím řízení nebo nemohla v rámci řízení uplatnit své požadavky, (iii) rozhodčí nález se týká sporu, ohledně kterého nebyla uzavřena rozhodčí smlouva nebo který není v mezích rozhodčí doložky, popř. rozhodnutí obsažené v nálezu přesahuje dosah rozhodčí doložky nebo smlouvy o rozhodci, (iv) složení rozhodčího soudu nebo rozhodčí řízení bylo v rozporu s ujednáním stran, popř. se zákony státu, kde se rozhodčí řízení konalo, nebylo-li takového ujednání, a (v) nález se dosud nestal pro strany závazným, byl zrušen nebo jeho výkon odložen příslušným orgánem státu, v němž nebo podle jehož práva byl rozhodčí nález vydán. Orgán státu, kde je uznání a výkon cizího rozhodčího nálezu požadován, pak z úřední povinnosti zkoumá, zda (i) předmět sporu obsažený v rozhodčím nálezu může být předmětem rozhodčího řízení podle práva státu, kde je uplatňován, a (ii) uznání nebo výkon cizího rozhodčího nálezu není v rozporu s veřejným pořádkem tohoto státu.

Newyorská úmluva tedy představuje, v případě absence výše uvedených překážek, účinnou záruku vykonatelnosti rozhodčího nálezu ve valné většině států. Ve státech, které nejsou signatáři Newyorské úmluvy a kde nejsou k dispozici jiné multilaterální²¹³ nebo bilaterální mezinárodní smlouvy o rozhodčích řízeních a právní pomoci, je nutné postupovat dle místních právních předpisů upravujících uznání a výkon cizích rozhodčích nálezů, které mohou stanovovat ještě další podmínky a překážky.

Výše uvedené se v konečném důsledku uplatní i ve vztahu k vymáhání rozhodnutí vydaných radou pro rozhodování sporů ve smluvní adjudikaci. Jak bylo již blíže vysvětleno v podkapitole 2.2.4, vymáhání plnění ze závazných (a závazných a konečných) rozhodnutí DAB je podmíněno předložením sporu k arbitráži a vydáním rozhodčího nálezu, neboť rozhodnutí DAB samo o sobě není vykonatelné (není považováno za exekuční titul). Nutno je však zdůraznit, že pokud se strana nebude řídit závazným rozhodnutím DAB, bude mít takové jednání s největší pravděpodobností za následek potvrzení takového rozhodnutí ve formě rozhodčího nálezu, za současného uložení náhrady vysokých nákladů rozhodčího řízení. Tato skutečnost může do jisté míry působit jako prevence před nerespektováním závazných, popř. závazných a konečných rozhodnutí DAB.

Mají-li strany zájem učinit rozhodnutí DAB vymahatelným bez nutnosti následného kroku v podobě arbitráže, mohou si ujednat, že proces adjudikace bude veden jako ad hoc arbitráž.²¹⁴ Výhodou takového přístupu je zejména značná úspora časových a finančních nákladů v důsledku

²¹³ Např. Evropská úmluva o mezinárodní obchodní arbitráži, Ženeva, 21.4.1961 (č. 176/1964 Sb.); Úmluva o řešení sporů z investic mezi státy a občany druhých států, Washington, 18.3.1965 (č. 420/1992 Sb.).

²¹⁴ KLEE, *Stavební smluvní právo*, s. 293–294.

absence následného rozhodčího řízení. S ohledem na Newyorskou úmluvu, která se vztahuje i na rozhodčí nálezy vydané ad hoc rozhodci²¹⁵, bude vynutitelnost zaručena i v zahraničí. Nevýhodou takového mechanismu je pak značně limitovaný prostor stran k předložení svých argumentů a podpůrných důkazů, má-li být rozhodnutí DAB (resp. ad hoc rozhodců) vydáno ve lhůtě 84 dnů podle smluvních vzorů FIDIC. Dalším významným nedostatkem takového přístupu je pak velice omezená možnost následného přezkumu v meritu věci. V prostředí českého práva přichází v úvahu návrh na zrušení rozhodčího nálezu soudem dle ustanovení § 31 ZRŘ. V takovém případě je soud oprávněn zrušit rozhodčí nález pouze na základě zákonem stanovených důvodů, kterými jsou (i) procesní vady rozhodčího řízení (řízení se účastnil rozhodce, který nebyl povolán k rozhodování, nebo neměl způsobilost být rozhodcem, rozhodčí nález nebyl usnesen většinou rozhodců, strana neměla možnost věc před rozhodci projednat), (ii) vady rozhodčí smlouvy (neplatnost, zrušení či překročení rozsahu rozhodčí smlouvy, popř. ve věci nebylo možné uzavřít rozhodčí smlouvu), (iii) rozhodčí nález odsuzuje stranu k plnění, které nebylo požadováno nebo je nemožné či nedovolené, a (iv) jsou zde důvody, pro které lze v občanském soudním řízení žádat o obnovu řízení.

O poznání komplikovanější je otázka vynutitelnosti výsledku úspěšné mediace – mediační dohody. Ačkoli se nerespektování obsahu mediační dohody po jejím uzavření zdá být méně pravděpodobným s ohledem na fakt, že mediační dohoda je výsledkem dobrovolného a svobodného ujednání stran sporu, nelze tuto možnost plně vyloučit. Jak již bylo uvedeno, mediační dohoda nepředstavuje vykonatelný exekuční titul. Avšak jak bylo podrobně popsáno v podkapitole 3.1.2, existují z pohledu českého práva způsoby, jak učinit obsah mediační dohody vykonatelným. Konkrétně se jedná o možnost schválení mediační dohody soudem ve formě smíru (preatorského či soudního), nebo inkorporaci obsahu mediační dohody do notářského zápisu se svolením k vykonatelnosti. Na úrovni evropského práva pak existují nástroje, jako je nařízení Brusel I bis a nařízení o evropském exekučním titulu, které zaručují vykonatelnost soudních smírů a notářských zápisů v rámci států Evropské unie. Situace může být výrazně komplikovanější ve vztahu k třetím zemím, kde je, v případě absence dvoustranných a vícestranných mezinárodních smluv o právní pomoci a uznání a výkonu cizích soudních smírů a veřejných listin, nutné postupovat podle právních předpisů místa požadovaného výkonu.

Výrazné zjednodušení ohledně vynutitelnosti závazků obsažených v mediačních dohodách může přinést již zmíněná Úmluva o mezinárodních mediačních dohodách, uzavřená dne 7.8.2019, která je podle místa svého uzavření nazývána jako Singapurská úmluva.²¹⁶ Účelem této úmluvy je poskytnutí záruk jednoduchého přeshraničního výkonu mediačních dohod v obchodních sporech,

²¹⁵ Viz čl. I. odst. 2 Newyorské úmluvy.

²¹⁶ Blíže viz podkapitola 3.1.3.

obdobně jako činí Newyorská úmluva ve vztahu k rozhodčím nálezům. Smluvní státy, které Singapurskou úmluvu ratifikují, se zavazují, že za podmínek stanovených touto úmluvou povolí výkon mediačních dohod v souladu se svými vnitrostátními procesními předpisy. Díky tomuto přístupu odpadá nutnost dalšího kroku po uzavření mediační dohody v podobě učinění obsahu dohody vykonatelným na podkladě dostupných právních instrumentů (např. soudního smíru či veřejné listiny), což má na straně jedné za následek snížení časových i finančních nákladů a na straně druhé zvýšení míry právní jistoty. Zároveň může širší adaptace Singapurské úmluvy v budoucnu vést k rozšíření obliby mediace jako způsobu řešení mezinárodních obchodních sporů.

Závěr

V úvodu této práce jsme si vytyčili za cíl odhalení té nevhodnější metody pro řešení sporů vzniklých v prostředí mezinárodních výstavbových projektů, a to se zaměřením na adjudikaci, mediaci a rozhodčí řízení. Tyto metody byly vybrány z toho důvodu, že tvoří v oblasti stavebnictví základní alternativy soudního řízení, které, jak jsme si uvedli, není pro délku řízení samotného a pochopitelný nedostatek technické odbornosti soudců tou nevhodnější metodou pro řešení komplexních sporů vyplývajících z výstavbových projektů. Zároveň mají tyto vybrané metody společně především to, že jsou na rozdíl od soudního řízení využívány na bázi dobrovolnosti a svobodné volby stran.²¹⁷ Před touto volbou mohou strany (objednatel a zhotovitel) stát buď před vznikem sporu (např. ve fázi sjednávání smlouvy) nebo až po vzniku sporu. V tom či onom případě musí mít strany poměrně jasnou představu, co daná metoda obnáší a jaká jsou negativa a pozitiva takové volby. Zejména v prostředí mezinárodních výstavbových projektů, kde při tvorbě smluvní dokumentace vyvstávají otázky rozhodného práva a místa sudiště případného sporu, bývá metodika řešení případných budoucích sporů řešena již v rámci hlavní smlouvy o dílo.

Po vymezení pojmu mezinárodního výstavbového projektu byly tyto jednotlivé metody (adjudikace, mediace a arbitráž) podrobně představeny s ohledem na jejich základní znaky, mechanismus a zákonnou úpravu jejich fungování. Následně byly takto vymezené metody řešení sporů podrobeny komparaci z pohledu tří vybraných kritérií – časové zátěže, finančních nákladů a vymahatelnosti výsledků jednotlivých metod, tedy rozhodnutí DAB, mediační dohody a rozhodčího nálezu. Tato kritéria byla zvolena v návaznosti na racionální zájmy stran výstavbového projektu (nízké náklady, rychlost procesu a jistota případného výkonu).

Z provedeného porovnání nevyplývá jednoznačný “vítěz“ těchto všech tří kategorií. Mediace, která je z hlediska času nejrychlejší a finančních nákladů nejlevnější, neposkytuje jistotu výsledku, tedy dosažení mediační dohody, která je podmíněna konsensem stran ohledně způsobu řešení vzniklého sporu. Nicméně, i v případě uzavření mediační dohody, není její obsah zpravidla přímo vykonatelný bez učinění dalšího kroku (schválení smíru soudem či inkorporací do vykonatelného instrumentu, např. veřejné listiny se svolením k vykonatelnosti). Neučiní-li strany mediační dohodu vykonatelnou, je v případě jejího porušení nezbytné zahájit soudní řízení či arbitráž. Jakkoli je méně pravděpodobné, že strany nebudou dodržovat výsledek mediačního řízení, tedy dohodu odsouhlasenou oběma stranami, stoprocentní jistota zde neexistuje. Proto je tedy vhodné, zvláště v případě dlouhodobě narušené důvěry mezi smluvními stranami, učinit

²¹⁷ Samozřejmě s výjimkou zákonné adjudikace, obligatorního rozhodčího řízení a do jisté míry i soudem nařízené mediace v některých jurisdikcích.

takové kroky, které povedou k vykonatelnosti mediační dohody pro případ, že se jí některá ze stran nebude v budoucnu řídit. I v případě, že strany nedospějí k uzavření mediační dohody, může mediace sloužit minimálně k vyjasnění postojů či stanovisek stran a determinaci mezi stranami sporných skutkových a právních otázek, což může vést k zefektivnění dalšího řešení tohoto sporu, např. v rámci arbitráže nebo soudního řízení.²¹⁸ Další výhodou mediace je, že strany mají výslednou podobu mediační dohody pod kontrolou, což v případě adjudikace, arbitráže či soudního řízení samozřejmě neplatí. Zároveň mohou strany dospět ke kreativním řešením svých sporů, která by v případě autoritativního řešení sporu třetí stranou nepřicházela v úvahu.²¹⁹ Mají-li však být takováto kreativní řešení vykonatelná, musí být jejich obsah v souladu s platným právem. Nejvýraznějším benefitem úspěšné mediace je pak zachování dobrých vztahů stran, které mohou být nezbytné pro další hladký průběh výstavbového projektu či jakoukoli jinou obchodní spolupráci dlouhodobější povahy.

Hlavní předností arbitráže je snadná vymahatelnost jejího výsledku (rozhodčího nálezu) v mnoha jurisdikcích, a to zejména díky Newyorské úmluvě o uznávání a výkonu cizích rozhodčích nálezů, která zavádí ve smluvních státech režim volného pohybu rozhodčích nálezů. Další výhodou rozhodčího řízení je možnost jmenování (ať již stranami v případě ad hoc arbitráže nebo stálými rozhodčími soudy v případě arbitráže institucionální) takových rozhodců, kteří budou mít dostatečné odborné znalosti a zkušenosti ve vztahu k předmětu sporu (v prostředí výstavbových projektů tedy obvykle technické povahy). Negativa mezinárodní arbitráže pak spočívají v enormních nákladech na vedení řízení a právní zastoupení sporných stran. Zároveň je nutné brát z hlediska času v úvahu, že finální rozhodčí nález může být k dispozici zpravidla v rozmezí jednoho až dvou let, s výjimkou tzv. zrychlených řízení (kde ovšem bývá limitován rozsah a počet podání stran), kdy je nález k dispozici zhruba za šest měsíců.

Střední cestu mezi těmito metodami představuje smluvní adjudikace. Jak bylo podrobně vysvětleno výše, samostatní adjudikátoři nebo vícečlenné rady pro rozhodování sporů (dispute adjudication board, DAB) jsou na základě ujednání stran smluvně oprávněni rozhodnout mezi stranami spor s mezitímní závazností, a to ve lhůtě, kterou si strany sjednají (např. v rámci smlouvy o dílo či procesních pravidel adjudikace). Smluvní podmínky FIDIC stanovují lhůtu 84 dnů, během kterých je DAB povinna vydat rozhodnutí o sporu, který ji byl kteroukoli ze stran předložen. Během této doby je DAB oprávněna převzít iniciativu při ověřování rozhodných skutkových okolností a aktivně vyhledávat důkazy; není tedy vázána pouze důkazními návrhy stran. Tato možnost je zvláště užitečná v případě tzv. stálých DAB, kdy jsou adjudikátoři do výstavbového

²¹⁸ BÜHRING-UHLE, *Arbitration and mediation in international business*, s. 207.

²¹⁹ Tamtéž, s. 206.

projektu pasivně zapojeni (průběžně se za účelem monitorování postupu prací schází se stranami a navštěvují staveniště). Takto nabyté znalosti o průběhu projektu mohou následně zužitkovat při rozhodování o předloženém sporu. Další výhodou stálých DAB je, že mohou proaktivním způsobem stranám napomáhat sporům účinně předcházet. Zpravidla tak budou činit poskytováním neformálních porad, a to ještě před tím, než dojde ke vzniku a eskalaci konfliktu. Stálé DAB tak plní roli pomyslného “nočního hlídače“, který je připraven kdykoli zasáhnout v případě hrozícího nebezpečí vzniku konfliktu. Oproti tomu jsou ad hoc DAB jmenovány až tehdy, kdy některá ze stran vyjádří záměr předložit vyvstalý spor DAB k vydání rozhodnutí. Jejich výhoda spočívá především v nižších nákladech oproti stálým radám pro rozhodování sporů.

Náklady adjudikace, spočívající v odměnách a nezbytných nákladech členů DAB, se odvíjí od počtu angažovaných adjudikátorů (obvykle jeden nebo tři, popř. více v případě velmi rozsáhlých nebo komplikovaných projektů), koncepce rady (stálá nebo ad hoc), rozsahu a náročnosti výstavbového projektu a jeho geografické poloze (s ohledem na případné cestovní náklady členů DAB). Výše odměn je určena sjednanými sazbami (obvykle koncipovanými jako měsíční, denní, popř. hodinové), přičemž tato výše bývá zpravidla úměrná odborným schopnostem a zkušenostem jmenovaných adjudikátorů. Neujednají-li si strany něco jiného, ponесou náklady adjudikace rovným dílem. Ze statistik přitom vyplývá, že se celkové náklady na zřízení a fungování DAB pohybují v řádu nižších desetin procent celkových nákladů vynaložených na výstavbový projekt. Implementaci procesu adjudikace do výstavbového projektu tak lze považovat za “pojištění pro případ sporu“.²²⁰

Potenciálně slabší stránkou je zvláštní charakter závaznosti rozhodnutí vydaných ve smluvní adjudikaci. Rozhodnutí DAB jsou na základě smluvních vzorů FIDIC pro strany závazná, a to i v případě, kdy kterákoli ze stran rozhodnutí napadne podáním oznámení o nesouhlasu a předložením sporu k arbitráži. Takovýto mechanismus je projevem principu „pay now, argue later“ (zaplat' nyní, pak se sporuj), jehož účelem je prevence narušení peněžních toků ve výstavbových projektech. Ani rozhodnutí, které nebylo napadeno a stalo se tedy pro strany konečným a závazným, není přímo vynutitelné, neboť ani v jednom případě nepředstavuje rozhodnutí DAB exekuční titul. Vyvstane-li potřeba vymáhat plnění přiřknuté v rozhodnutí, je nezbytné zahájit rozhodčí řízení za účelem vydání rozhodčího nálezu.

Právě z tohoto důvodu bývá adjudikace nejčastěji kritizována, neboť je vnímána jako zbytečný mezikrok mezi vznikem sporu a finálním, vymahatelným rozhodnutím vydaným v arbitráži. K tomuto je potřeba učinit tři poznámky. Zaprvé je třeba mít na paměti, že straně, která

²²⁰ JONES, *Dispute boards: Preventing and Resolving Disputes*, s. 15.

neplnila v souladu se závazným (popř. konečným a závazným) rozhodnutím, bude v případě neúspěchu v arbitráži obvykle uložena náhrada vysokých nákladů rozhodčího řízení, včetně přiměřené náhrady právního zastoupení žalobce (strany oprávněné z rozhodnutí DAB). Pro stranu, která odmítá plnit v souladu s rozhodnutím DAB, aniž by pro takové jednání měla spravedlivý důvod a činila by tak pouze za účelem oddálení plnění (v případě veřejných zakázek pak krátkodobého zbavení se odpovědnosti²²¹), může hrozba náhrady nákladů rozhodčího řízení představovat bájný Damoklův meč.

Zadruhé, ze statistik vypracovaných již zmíněnou Dispute Resolution Board Foundation (DRBF), která od roku 1975 monitoruje využívání rad pro řešení sporů²²² ve vybraných výstavbových projektech v USA i zahraničí, vyplývá, že 85 až 98 % sporů, ohledně kterých byla vydána nezávazná doporučení DRB nebo závazná rozhodnutí DAB, nebylo postoupeno k soudnímu nebo rozhodčímu řízení.²²³

Zatřetí, domnívá-li se strana, že rozhodnutí DAB trpí vadami a za tím účelem zahájí arbitráž nebo soudní řízení, je tento proces do jisté míry zjednodušen, a to hned z několika důvodů. Nejprve je již od počátku k dispozici soubor důkazů, které byly shromážděny v rámci procesu adjudikace při přípravě napadaného rozhodnutí. Dále je k dispozici odůvodněné stanovisko adjudikátorů obsažené v rozhodnutí, které je z konkrétních důvodů některou ze stran napadáno; předmět řízení je pak v konečném důsledku de facto zúžen na posouzení otázky, zdali napadené rozhodnutí obstojí v kontextu argumentů vznesených stranou, která řízení iniciovala. Výše uvedené tedy může vést k časovým úsporám a rychlejšímu postupu v řízení, než kdyby byl spor řešen v rámci soudního řízení nebo arbitráže od počátku, tedy bez “předjednání“ v rámci procesu adjudikace.

Vzhledem k výše uvedeným závěrům lze uzavřít, že všechny námi rozebírané metody, tedy adjudikace, mediace a arbitráž, jsou vhodné k řešení sporů vzniklých na půdě mezinárodních výstavbových projektů. Společný těmto metodám je především princip důvěrnosti, který je zejména v obchodní oblasti klíčový z důvodu ochrany obchodního tajemství a konkurenčně významných informací. Využití kterékoli z těchto metod při řešení sporu z výstavbového projektu přináší jak pozitiva, tak i negativa. Jako nejefektivnější z nich se na základě provedené komparace

²²¹ KLEE, *Stavební smluvní právo*, s. 290.

²²² Tedy rad pro posuzování sporů (dispute review board, DRB), které vydávají nezávazná doporučení, a rad pro rozhodování sporů (dispute adjudication board, DAB), které jsou oprávněny spory rozhodovat.

²²³ DISPUTE RESOLUTION BOARD FOUNDATION. *Dispute Boards FAQs* [online]. Dostupné z: <https://www.drb.org/db-faqs> [cit. 2022-08-06]; dále též projektová databáze DRBF (DISPUTE RESOLUTION BOARD FOUNDATION. *Project database through April 2017* [online]. Dostupné z: https://www.disputeboard.org/wp-content/uploads/2018/02/Copy-of-DB_Project_Database_April_2017_for_web.xlsx [cit. 2022-08-06]).

jeví adjudikace prováděná radou pro rozhodování sporů (DAB), a to zejména tam, kde se jedná o výstavbové projekty většího rozsahu o minimální hodnotě několika stovek milionů korun. Právě tam představuje adjudikace ideální řešení z hlediska času a finančních nákladů. Nelze rovněž vyloučit ani možnost kombinace všech těchto metod (adjudikace – mediace – arbitráž), která je ostatně předvídána v rámci smluvních vzorů FIDIC.²²⁴

I přes shora zmíněné výhody je adjudikace v České republice stále minimálně využívaným způsobem řešení sporů ze stavebnictví. Hlavní důvod lze spatřovat především v nízké obeznámenosti s existencí této metody. Rozšíření povědomí o adjudikaci bylo i jedním z cílů této práce, neboť toto téma je v české odborné literatuře prozatím zpracováno pouze okrajově. Přestože je adjudikace na našem území teprve v počátcích, lze předpokládat, že vhodně zacílená propagace této metody může v důsledku jejích výhod vést k její širší oblibě mezi investory a zhotoviteli výstavbových projektů v České republice, a v konečném důsledku tedy i k zefektivnění řešení sporů ze stavebnictví jako celku.

²²⁴ Na základě podčlánku 21.7 Red Book (CONS, 2017) je stanoveno období 28 dnů po podání oznámení o nesouhlasu s rozhodnutím DAAB, během kterého se mají strany pokusit o smírné narovnání jejich sporu. Samotná forma takového pokusu stanovena není, ale mediace se v takovém případě jeví jako nejprůběhavější řešení. Po uplynutí této doby jsou strany oprávněny zahájit arbitráž.

Seznam zkratek

ADR	Alternative Dispute Resolution (alternativní řešení sporů)
CONS, 1999	Conditions of Contract for Construction (Red Book FIDIC, 1999)
CONS, 2017	Conditions of Contract for Construction (Red Book FIDIC, 2017)
DAAB	Dispute Avoidance/Adjudication Board (rada pro předcházení sporů/adjudikaci)
DAB	Dispute Adjudication Board (rada pro rozhodování sporů)
DRB	Dispute Review Board (rada pro posuzování sporů)
Exekuční řád	Zákon č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů
FIDIC	Fédération Internationale des Ingénieurs Conseils
Nářízení Brusel I bis	Nářízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 1215/2012 ze dne 12. prosince 2012 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech (přepřacované znění)
Nářízení o evropském exekučním titulu	Nářízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 805/2004 ze dne 21. dubna 2004, kterým se zavádí evropský exekuční titul pro nesporné nároky
Nářízení Řím I	Nářízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 593/2008 ze dne 17. června 2008 o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy (Řím I)
o.s.ř.	Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů
Občanský zákoník	Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
Směrnice o mediaci	Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2008/52/ES ze dne 21. května 2008 o

některých aspektech mediace v občanských
a obchodních věcech

Zákon o mediaci

Zákon č. 202/2012 Sb., o mediaci a o změně
některých zákonů, ve znění pozdějších
předpisů

ZMPS

Zákon č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu
soukromém, ve znění pozdějších předpisů

ZRŘ

Zákon č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a
o výkonu rozhodčích nálezů, ve znění
pozdějších předpisů

Seznam použitých zdrojů

1. Seznam použité literatury

BALASZ, T.; KLEE, L.; GULYAS, T. FIDIC Contracts and Hungarian law: Important aspects of using FIDIC Contracts in Hungary. *International Construction Law Review*. 2014. Volume 31, Part 2. ISSN 0265-1416.

BŘÍZA, P. *Volba práva a volba soudu v mezinárodním obchodě*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. 322 s. ISBN 978-80-7179-606-0.

BŘÍZA, P.; BŘICHÁČEK, T.; FIŠEROVÁ, Z.; HORÁK, P.; PTÁČEK, L.; SVOBODA, J. *Zákon o mezinárodním právu soukromém*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014. 768 s. ISBN 978-80-7400-528-2.

BÜHRING-UHLE, CH.; KIRCHHOFF L.; SCHERER G. *Arbitration and mediation in international business*. 2nd ed. Hague: Kluwer Law International, 2006. 309 s. ISBN 90-411-2256-7.

BUNNI, N. *Risks and insurance in construction*. Second edition. London: Spon Press, 2003. 484 s. ISBN 0-203-78478-2.

ČERNOHLÁVEK, J.; DOUBRAVA, P. *Právní spory ve stavebnictví*. 2. aktualizované vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2019, 355 s. ISBN 978-80-7380-784-9.

DOLEŽALOVÁ, M.; HÁJKOVÁ, Š.; POTOČKOVÁ, D.; ŠTANDERA, J. *Zákon o mediaci*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. 368 s. ISBN 978-80-7400-458-2.

DRBF. *Dispute Board Manual: A Guide to Best Practices and Procedures*. USA: SPARK Publications, 2019. ISBN 978-1-943070-69-5.

FIDIC. *The FIDIC Contracts Guide*. First Edition. Lausanne, 2000. 353 s. ISBN 0-203-78478-2.

GILLION, F. Court of Appeal Decision in Persero II: Are we now clear about the steps to enforce a non-final DAB decision under FIDIC? *International Construction Law Review*. 2016. Volume 33, Part 1. ISSN 0265-1416.

HOLÁ, L. *Mediace v teorii a praxi*. Praha: Grada, 2011. 270 s. ISBN 978-80-247-3134-6.

HULMÁK, M. a kol. *Občanský zákoník V. Závazkové právo. Obecná část (§ 1721–2054)*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014. 1344 s. ISBN 978-80-7400-535-0.

HULMÁK, M. a kol.: *Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055–3014). Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014. 2080 s. ISBN 978-80-7400-287-8.

CHERN, C. *Chern on dispute boards: practice and procedure*. Fourth edition. Abingdon: Informa Law from Routledge, 2020. 797 s. ISBN 978-0-367-08595-7.

CHERN, C. The Dispute Board Federation and the Role of Dispute Boards in Construction – Benefits without Burden. *Revista del Club Español del Arbitraje*. Volume 2010, Issue 9. ISSN 1888-4377.

CHERN, C. *The law of construction disputes*. Third edition. Abingdon, Oxon; New York, NY: Informa Law from Routledge, 2019. 711 s. ISBN 0-429-64868-5.

JAEGER, A. V.; HÖK, G. S. *FIDIC – A Guide for practioners*. Berlin: Springer Verlag, 2010. 443 s. ISBN 978-3-642-02100-8.

JANOTOVÁ, M.: *Mediace*. Praha: Ústav práva a právní vědy, 2014. 152 s. ISBN 978-80-87974-07-0.

KINCL, J.; SKŘEJPEK M.; URFUS V. *Římské právo*. 2. dopl. a přeprac. vyd. Praha: C.H. Beck, 1995. 386 s. ISBN 80-7179-031-1.

KLEE, L. *Smluvní podmínky FIDIC*. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2017. 420 s. ISBN 978-80-7552-161-3.

KLEE, L. *Stavební smluvní právo*. Vydání první. Praha: Wolters Kluwer, 2015. 504 s. ISBN 978-80-7478-804-8.

KLEE, L.; RUČKA, O. Vzorové smluvní podmínky: ICC, ENAA, IChemE, Orgalime, IAA, 1. díl. *Časopis Stavebnictví*. 2014, roč. VIII, č. 06-07. ISSN 1802-8280.

KUČERA, Z.; PAUKNEROVÁ, M.; RŮŽIČKA, K. a kol. *Právo mezinárodního obchodu*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008. 407 s. ISBN 978-80-7380-108-3.

KUČERA, Z.; PAUKNEROVÁ, M.; RŮŽIČKA, K. et al. *Mezinárodní právo soukromé*. 8. vydání. Plzeň – Brno: Aleš Čeněk – Doplněk, 2015. 430 s. ISBN 978-80-7380-550-0.

LAVICKÝ, P. a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2022. 2292 s. ISBN 978-80-7400-852-8.

MURDOCH, J.; HUGHES, W. *Construction Contracts: Law and Management*. Taylor & Francis e-library, 2001. ISBN 0-203-18498-X.

PETROV, J.; VÝTISK, M.; BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. BECK, 2019. 3276 s. ISBN 978-80-7400-747-7.

POTOČNÝ, M.; ONDŘEJ, J. *Mezinárodní právo veřejné: zvláštní část*. 4., dopl. a rozš. vyd. Praha: C.H. Beck, 2003. 460 s. ISBN 80-7179-801-0.

PROSTĚJOVSKÁ, Z. a kol. *Management výstavbových projektů*. Vyd. 1. V Praze: České vysoké učení technické, 2008. 200 s. ISBN 978-80-01-04142-0.

ROZEHNALOVÁ, N. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*. 3., aktualizované vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013. 400 s. ISBN 978-80-7478-004-2.

ROZEHNALOVÁ, N. *Závazky ze smluv a jejich právní režim (se zvláštním zřetelem na evropskou kolizní úpravu)*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2010. 272 s. ISBN 978-80-210-5240-6.

ROZEHNALOVÁ, N.; KYSELOVSKÁ, T. a kol. *K některým vývojovým otázkám mezinárodního práva soukromého*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2013. 250 s. ISBN 978-80-210-6455-3.

RŮŽIČKA, K.; FRINTOVÁ, D. *Vnitrostátní a mezinárodní rozhodčí řízení před RS při HK a AK ČR*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2019, 215 s. ISBN 978-80-7380-745-0.

ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J.; FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek VI*. Praha: Wolters Kluwer, 2014. 1516 s. ISBN 978-80-7478-630-3.

TICHÝ, M. *Projekty a zakázky ve výstavbě*. Vyd. 1. V Praze: C.H. Beck, 2008. 342 s. ISBN 978-80-7400-009-6.

TICHÝ, M.; VALJENTOVÁ, M. *Experti a expertizy*. Praha: Linde, 2011, 287 s. ISBN 978-80-7201-823-9.

2. Seznam použitých internetových zdrojů

ARMES, M. Dispute Boards: Counting the Cost. *DRBF FORUM*. 1. May 2015, Volume 19, issue 1. [online]. [cit. 2022-7-28]. Dostupné z: <http://www.drbf.org.au/document/forum?task=document.viewdoc&id=273>

CONSTRUCTION INDUSTRY COUNCIL. *User's Guide to Adjudication*. London, 2017. [online]. [cit. 2022-07-25]. Dostupné z: <https://www.cic.org.uk/shop/users-guide-to-adjudication>

CORNELL LAW SCHOOL: Legal Information Institute. Adjudication. [online]. [cit. 2021-08-07]. Dostupné z: <https://www.law.cornell.edu/wex/adjudication>

ČESKÁ ASOCIACE KONZULTAČNÍCH INŽENÝRŮ (CACE). *Smluvní podmínky pro výstavbu pozemních a inženýrských staveb projektovaných objednatelem (Obecné podmínky)*. 1. vyd., 2015. [online]. [cit. 2022-06-28]. Dostupné z: https://pjpgk.rsd.cz/data/USR_001_2_4_OBCHODNI_PODMINKY/Obecne_OP.pdf

ČESKÁ ASOCIACE KONZULTAČNÍCH INŽENÝRŮ (CACE). *Smluvní podmínky pro dodávku technologických zařízení a projektování-výstavbu elektro- a strojně-technologického díla a pozemních a inženýrských staveb projektovaných zhotovitelem. (Obecné podmínky)*. 2. vyd., 2016. [online]. [cit. 2022-06-28]. Dostupné z: https://pjpgk.rsd.cz/data/USR_001_2_4_OBCHODNI_PODMINKY/CACE_yellow_book_obecn_e_podminky_2_vydani.pdf

ČESKÁ ASOCIACE KONZULTAČNÍCH INŽENÝRŮ: CACE. [online]. Ostrava: CACE, 2022. [cit. 2020-04-27]. Dostupné z: <https://www.cace.cz/>

DISPUTE BOARD FOUNDATION: *DBF*. [online]. Geneva: The Dispute Board Foundation, 2022. [cit. 2021-08-29]. Dostupné z: <https://dbfederation.org/>

DISPUTE RESOLUTION BOARD FOUNDATION. *Dispute Boards FAQs* [online]. [cit. 2022-08-06]. Dostupné z: <https://www.drb.org/db-faqs>

DISPUTE RESOLUTION BOARD FOUNDATION. *Project database through April 2017* [online]. [cit. 2022-08-06]. Dostupné z: https://www.disputeboard.org/wp-content/uploads/2018/02/Copy-of-DB_Project_Database_April_2017_for_web.xlsx

DISPUTE RESOLUTION BOARD FOUNDATION: *DRBF*. [online]. Charlotte: DRBF, 2022. [cit. 2021-08-29]. Dostupné z: <https://www.drb.org/>

EUROPEAN INVESTMENT BANK. *Guide to Procurement for projects financed by the EIB*. 2018 [online]. [cit. 2020-04-28]. Dostupné z: https://www.eib.org/attachments/strategies/guide_to_procurement_en.pdf

FEDÉRATION INTERNATIONALE DES INGÉNIEURS–CONSEILS: *FIDIC*. [online]. Geneva: FIDIC, 2022. [cit. 2020-04-27]. Dostupné z: <https://fidic.org/>

FIDIC. *Annual Report 2018/2019*. [online]. [cit. 2020-04-27]. Dostupné z: https://fidic.org/sites/default/files/2019_annual_report.pdf

FIDIC. *National Adjudicator Lists*. [online]. [cit. 2022-07-17]. Dostupné z: <https://fidic.org/node/812>

GLOVER, J. *NEC 4 and FIDIC compared*. [online]. [cit. 2020-04-28]. Dostupné z: https://www.fenwickelliott.com/research-insight/annual-review/2017/nec4-fidic-compared#footnote2_xtgtxq

GOULD, N. *Adjudication in Malaysia* [online]. [cit. 2022-07-25]. Dostupné z: https://www.fenwickelliott.com/sites/default/files/nick_gould_-_adjudication_in_malaysia.pdf

CHARTERED INSTITUTE OF ARBITRATORS. *Dispute Board Rules*. [online]. [cit. 2021-08-29]. Dostupné z: <https://www.ciarb.org/media/14974/ciarb-dispute-board-rules-practice-standards-committee-august-2014.pdf>

INSTITUTION OF CIVIL ENGINEERS: *ICE*. [online]. London: ICE, 2022. [cit. 2020-04-28]. Dostupné z: <https://www.ice.org.uk/>

INTERNATIONAL CHAMBER OF COMMERCE. *Cost Calculator* [online]. [cit. 2022-07-30]. Dostupné z: <https://iccwbo.org/dispute-resolution-services/arbitration/costs-and-payments/cost-calculator/>

INTERNATIONAL CHAMBER OF COMMERCE. *Expedited Procedure Provisions* [online]. [cit. 2022-7-28]. Dostupné z: <https://iccwbo.org/dispute-resolution-services/arbitration/expedited-procedure-provisions/>

INTERNATIONAL CHAMBER OF COMMERCE. *ICC 2021 Arbitration Rules. 2014 Mediation Rules*. [online]. [cit. 2022-08-13]. Dostupné z: <https://iccwbo.org/publication/arbitration-rules-and-mediation-rules/>

INTERNATIONAL CHAMBER OF COMMERCE. *ICC Dispute Resolution 2020 Statistics*. [online]. [cit. 2022-7-28]. Dostupné z: <https://iccwbo.org/publication/icc-dispute-resolution-statistics-2020/>

INTERNATIONAL CHAMBER OF COMMERCE. *International Centre for ADR Dispute Board Rules*. [online]. [cit. 2021-08-29]. Dostupné z: <https://iccwbo.org/content/uploads/sites/3/2015/09/icc-dispute-board-rules-english-version.pdf>

INTERNATIONAL CHAMBER OF COMMERCE. *International Centre for ADR Expert Rules*. [online]. [cit. 2021-08-10]. Dostupné z: <https://iccwbo.org/content/uploads/sites/3/2015/01/2015-ICC-Expert-Rules-ENGLISH-version-1.pdf>

INTERNATIONAL CHAMBER OF COMMERCE. *International Centre for ADR Expertise Rules*. [online]. [cit. 2021-08-10]. Dostupné z: <https://iccwbo.org/content/uploads/sites/3/2013/11/ICC-Expertise-rules-1.pdf>

JONES, D. *Dispute boards: Preventing and Resolving Disputes*. DRBF Singapore Conference, 16 May 2014. [online]. [cit. 2022-7-28]. Dostupné z: <https://www.disputeboard.org/wp-content/uploads/2016/02/Jones-DRBF-Singapore-paper.doc>

MILIGAN, J. L.; JACKSON, A. L. *Adjudicator's fees. Paper summarising research analysis of fees associated with adjudication based on returned questionnaires from Adjudicators*. 2017. [online]. [cit. 2022-08-21]. Dostupné z: <https://www.adjudication.org/sites/default/files/Report%20on%20Adjudication%20Fees.pdf>

PINSENT MASONS. *Joint venture vehicles*. [online]. [cit. 2020-05-02]. Dostupné z: <https://www.pinsentmasons.com/out-law/guides/joint-venture-vehicles>

UNITED NATIONS COMMISSION ON INTERNATIONAL TRADE LAW. *UNCITRAL Arbitration Rules (2021)*. [online]. [cit. 2022-08-29]. Dostupné z: https://uncitral.un.org/sites/uncitral.un.org/files/media-documents/uncitral/en/21-07996_expedited-arbitration-e-ebook.pdf

UNITED NATIONS COMMISSION ON INTERNATIONAL TRADE LAW. *UNCITRAL Model Law on International Commercial Mediation and International Settlement Agreements Resulting from Mediation, 2018*. [online]. [cit. 2021-7-2]. Dostupné z: https://uncitral.un.org/sites/uncitral.un.org/files/media-documents/uncitral/en/annex_ii.pdf

UNITED NATIONS. Treaty Collection. *1. Convention on the Recognition and Enforcement of Foreign Arbitral Awards*. [online]. [cit. 2022-07-31]. Dostupné z: https://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=XXII-1&chapter=22&clang=_en

UNITED NATIONS. Treaty Collection. *4. United Nations Convention on International Settlement Agreements Resulting from Mediation*. [online]. [cit. 2022-8-1]. Dostupné z: https://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=XXII-4&chapter=22&clang=_en

UNITED NATIONS. *United Nations Convention on International Settlement Agreements Resulting from Mediation*. [online]. [cit. 2021-7-8]. Dostupné z: <https://treaties.un.org/doc/Treaties/2019/05/20190501%2004-11%20PM/Ch-XXII-4.pdf>

3. Seznam použitých právních předpisů

Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 593/2008 ze dne 17. června 2008 o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy (Řím I).

Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 805/2004 ze dne 21. dubna 2004, kterým se zavádí evropský exekuční titul pro nesporné nároky.

Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 1215/2012 ze dne 12. prosince 2012 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech (přepřacované znění).

Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 161/1991 Sb. o sjednání Úmluvy OSN o smlouvách o mezinárodní koupi zboží.

Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 420/1992 Sb. o sjednání Úmluvy o řešení sporů z investic mezi státy a občany druhých států.

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2008/52/ES ze dne 21. května 2008 o některých aspektech mediace v občanských a obchodních věcech.

Vyhláška ministra zahraničních věcí č. 176/1964 Sb. ze dne 3. srpna 1964 o Evropské úmluvě o obchodní arbitráži.

Vyhláška ministra zahraničních věcí č. 74/1959 Sb. ze dne 6. listopadu 1959 o Úmluvě o uznání a výkonu cizích rozhodčích nálezů.

Zákon č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 202/2012 Sb., o mediaci a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů (zákon o soudech a soudcích), ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 85/1996 Sb., o advokacii, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů.

4. Seznam použité judikatury

Nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 3227/07 ze dne 8.3.2007.

Rozhodnutí Vyššího soudu v Singapuru (Singapore High Court) ve věci PT Perusahaan Gas Negara (Persero) TBK v. CRW Joint Operation (Indonesia) ze dne 16.7.2014, [2014] SGHC 146.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 11.2.2015, sp. zn. 31 Cdo 2184/2013.

Usnesení Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 174/02 ze dne 15.7.2002.

5. Seznam ostatních zdrojů

VLÁDA ČR. *Důvodová zpráva k návrhu zákona o mezinárodním právu soukromém: Sněmovní tisk č. 364*. 2011. Dostupné též z: <https://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=71128&pdf=1>. [cit. 2020-05-13].

Adjudikace jako způsob řešení sporů v mezinárodních výstavbových projektech

Abstrakt

Předmětem této práce je rozbor využití adjudikace, jakožto relativně nové a v českém prostředí doposud nepříliš probádané metody řešení sporů, ve vztahu k okruhu sporů vznikajících mezi subjekty závazkových právních vztahů v oblasti výstavbových projektů obsahujících mezinárodní prvek. Zaměření na tzv. mezinárodní výstavbové projekty reflektuje současný trend stavebních podnikatelů spočívající v expanzi na zahraniční trhy a vznik nadnárodních seskupení stavebních podnikatelů. Tento trend s sebou přináší i vstup stavebních podnikatelů do prostředí mezinárodních obchodních vztahů, kdy přítomnost cizího, resp. mezinárodního prvku podmiňuje potřebu volby, popř. určení rozhodného práva daného závazkového vztahu za použití kolizních norem mezinárodního práva soukromého. Adjudikace je v této práci definována jako alternativní metoda řešení sporů, při které je spor předložen odborníkovi, popř. častěji skupině (obvykle tří) nestranných a nezávislých odborníků specializovaných v dané oblasti předmětu sporu, kteří jsou nadáni pravomocí (danou smluvně nebo na základě zákona) spor mezi stranami mezitímně závazně rozhodnout za současného zachování možnosti následného přezkumu tohoto rozhodnutí v rámci rozhodčího nebo soudního řízení. Cílem této práce je kromě samostatného širšího představení této metody i odhalení výhod a nevýhod adjudikace ve vztahu k ostatním, tradičnějším mimosoudním alternativám řešení sporů (mediace a rozhodčího řízení). Toho je docíleno prostřednictvím komparace mezi jednotlivými metodami na základě vybraných kritérií, specifických pro prostředí výstavbových projektů a racionálních potřeb jejich účastníků.

Práce je členěna do čtyř částí, které se dále dělí na kapitoly a podkapitoly. V první části je podrobně vysvětlen pojem výstavbového projektu a specifikován okruh okolností, za kterých se výstavbový projekt stává mezinárodním. Ve druhé části je představen pojem adjudikace, historie jejího vývoje, úprava smluvního využití této metody na základě standardizovaných smluvních podmínek FIDIC a zahraniční zákonná úprava adjudikace ve vybraných státech. Dále je analyzována přípustnost smluvního využití adjudikace v kontextu českého práva. Třetí část se zabývá právní úpravou mezinárodní mediace a rozhodčího řízení, jako dvou základních alternativ adjudikace. Ve čtvrté části je pak provedena souhrnná komparace výše uvedených metod z hlediska finančních nákladů, časové zátěže a povahy a vynutitelnosti výstupu těchto jednotlivých způsobů řešení sporů. Výsledky provedené komparace jsou pak zhodnoceny v samotném závěru práce.

Klíčová slova: adjudikace, alternativní řešení sporů, výstavbový projekt

Adjudication as a method of dispute resolution in international construction projects

Abstract

The subject of this thesis is an analysis of the use of adjudication as a relatively new, and in the Czech environment not yet well-studied, method of dispute resolution concerning a range of disputes arising between the subjects of contractual relationships in the field of construction projects containing a foreign element. The focus on so-called international construction projects reflects the current trend of expansion of construction entrepreneurs into foreign markets and the formation of multinational groups of construction entrepreneurs. This trend brings construction entrepreneurs into the environment of international business relations, where the presence of foreign element conditions the need to choose or determine the applicable law of a given contractual relationship using the conflict of laws principles. Adjudication is defined in this thesis as an alternative method of dispute resolution in which a dispute is submitted to an expert (or more often a group of three impartial and independent experts) specialized in the given area of the subject matter of the dispute, vested with the power (given by contract or by law) to decide the dispute between the parties in an interim binding manner while retaining the possibility of a subsequent judicial or arbitral review. In addition to a broader introduction of this method, the aim is also to reveal the advantages and disadvantages of adjudication vis-à-vis traditional non-judicial alternatives to dispute resolution (mediation and arbitration). This objective is achieved by comparison of these methods based on selected criteria specific to construction projects and the rational needs of their participants.

The thesis is structured into four parts, divided into chapters and subchapters. The first part explains in detail the concept of a construction project and specifies the range of circumstances under which a construction project becomes international. The second part introduces the concept of adjudication, the history of its development, the regulation of the contractual use of this method based on the FIDIC standard conditions of contract, and foreign legal regulation of adjudication in selected countries. The admissibility of the contractual use of adjudication under Czech law is further analyzed. The third part deals with the legal regulation of international mediation and arbitration as two main alternatives to adjudication. The fourth part contains a summary comparison of these alternative dispute resolution methods in terms of financial costs, time burden, and the nature and enforceability of their outcome. The conclusion of the thesis evaluates the results of the performed comparison.

Key words: adjudication, alternative dispute resolution, construction project